

การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่

ปริญญาานิพนธ์
ของ
พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2549

การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่

บทคัดย่อ
ของ
พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2549

พิมพ์เพ็ญแข วรณปาน. (2549). การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ :

กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม : ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อำนาจ เย็นสบาย.

ปริญญาานิพนธ์ เรื่องการศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน ในประเด็นความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนการแบบพิธีกรรม ผลการศึกษาพบว่า

ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่มีลักษณะความเชื่อแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับผี ซึ่งผีที่ชาวมอญนับถือ ผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่คุ้มครองปกป้องรักษาดูแลคนในหมู่บ้าน ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ผีประจำหมู่บ้านมอญบางกระดี่ คือ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ ศาลเจ้าแม่หัวระหาญและศาลเจ้าพ่อท้ายทุ่ง ซึ่งมีความสำคัญทางด้านจิตใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในหมู่บ้าน และผีบรรพบุรุษหรือปาโหนกเป็นผีที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยจะสืบทอดกันมาทางฝ่ายชาย ผีบรรพบุรุษมีหน้าที่คุ้มครองกันอันตราย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในการนับถือผีบรรพบุรุษนั้น ชาวมอญเชื่อว่ามีการนับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอยู่ที่เมืองมอญและฝีมือที่ชาวบ้านมอญบางกระดี่เคารพนับถือ แบ่งแยกตามตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะมีการนับถือผีที่แตกต่างกัน ฝีมือของชาวบ้านบางกระดี่นี้ ได้แก่ ผีเต่า ผีงู ผีไก่ ผีข้าวเหนียว และผีม้า ความเชื่อ ของชาวมอญบางกระดี่ที่มีต่อผีบรรพบุรุษนั้น ชาวมอญเชื่อว่าถ้าผู้ใดทำผิดกฎข้อห้าม ถ้าผู้ใด ผ่าฝืนจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยกับเจ้าบ้านหรือคนในตระกูล เป็นต้นว่าเกิดการเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ ซึ่งจะต้องแก้ด้วยจัดพิธีกรรมการรำผีขึ้นถึงจะหาย

2. ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงชาวบ้านมอญบางกระดี่มีความเชื่อถือในเรื่องการเข้าทรงเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการทำพิธีต่างๆ มักจะมีการเชิญทรงมาประทับร่างซึ่งในการเข้าทรงของชาวมอญบางกระดี่ แบ่งได้คือ การทรงผีประจำหมู่บ้านและการทรงผีบรรพบุรุษ ซึ่งประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย การทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ การทรงเจ้าแม่หัวระหาญ และการทรงเจ้าพ่อท้ายทุ่ง และการทรงผีบรรพบุรุษ คือการเข้าทรงปาโหนก ซึ่งจะเชิญประจำทุกปีเพื่อมากินเครื่องเซ่นไหว้และพูดคุย ลูกหลานมีความเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างไร ปาโหนกก็จะบดเป่าให้พ้นไปซึ่งผลที่ได้จากการนับถือผี คือ ผีบรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางใจและมีบทบาทในระดับเครือญาติ ที่เป็นตระกูลเดียวกัน โดยทำให้ไม่ลืมบรรพบุรุษ และเพื่อเป็นการตอกย้ำความเคารพในผีบรรพบุรุษ ชาวมอญในแต่ละตระกูลก็จะมีเครื่องเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี ชาวมอญมี

ความนับถือผีมาก ดังนั้นในด้านกฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติ ชาวมอญจึงยึดถืออย่างเคร่งครัด ซึ่ง จะเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหรือละเมิดกฎโดยพลการ และการนับถือผีจะเป็นกุสโลบายที่สร้างความผูกพันกันทั้งในระบบเครือญาติ โดยการนับถือปาโหนกหรือผีบรรพบุรุษ และในระบบ ชุมชนโดยการนับถือบรรพบุรุษ ผลที่ได้จะทำให้ชาวบ้านมอญ บางกระดี่ที่มีความสามัคคี ประองตองกัน จากการศึกษากระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ พบว่า มีการทำพิธี เหมือนแบบดั้งเดิม ทำกันในระบบเครือญาติ ซึ่งพิธีกรรมการรำผี จะเกิดจากคนในตระกูลทำผิด กฎ จึงจัดวิธีแก้ด้วยการรำผี การรำผี เป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมและมีขั้นตอนใน การทำพิธีกรรมการรำผีอย่างละเอียด ซึ่งพิธีกรรมการรำผีนี้ได้เป็นการรวมตัวของผู้ที่นับถือ ผีเดียวกัน หรือตระกูลเดียวกัน และในการประกอบพิธีกรรม จะต้องมีการรำรำพร้อมทั้งมี วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ ซึ่งพิธีกรรมการรำผีนี้เป็นความเชื่อของชาวมอญมาตั้งแต่ โบราณกาลและเป็นพิธีความเป็นอยู่ของชาวมอญ และพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตาย และยังเป็นพิธีที่ชาวมอญเชื่อว่า เมื่อทำพิธีกรรมการรำผีแล้ว สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคนในตระกูล ก็จะไม่ตามไปตามความเชื่อของชาวมอญ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเห็นว่า การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญนั้นมี ลักษณะที่เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการได้รับการถ่ายทอดโดยไม่มี การรำเรียนเป็น กิจลักษณะ แต่เป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้นี้มี 3 รูปแบบ คือ การ กำหนดจากการบอกเล่า การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริงและการถ่ายทอดโดยการ ปฏิบัติจริง ซึ่งความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เหตุเพราะว่า เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ของชาวมอญที่เป็นลักษณะเฉพาะ ชาวมอญได้ยึดถือแนวปฏิบัติกันสืบทอดมา เพื่อไว้ให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติ ซึ่งลูกหลานจะได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวที่คอยสอนให้มีความเคารพและเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการนับถือผีนี้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การถ่ายทอดเป็นกระบวนการที่สังคมชาวมอญให้ความสำคัญและเห็นควรให้มีการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งสิ่งที่ถ่ายทอดกันต่อมา ล้วนแต่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญและยังยึดถือปฏิบัติอยู่ จนถึงทุกวันนี้

A STUDY OF BELIEF IN MON'S RITUAL FOLK DANCE IN BANGKRADI COMMUNITY

AN ABSTRACT

BY

PIMPENKHAE WANNAPAN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University

May 2006

PIMPENKHAE WANNAPAN. (2006) . *A study of belief in Mon's ritual folk dance in Bangkradi. Community.* Master Thesis, M.Ed. (Art Education).
Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee : Prof. Dr. Wiroon Tungchareon,
Asst.Prof. Amnaj Yensabai.

The purpose of The research is to study and analyze the transferring process of the Mon's ritual folk dance in Bangkradi Community, Bangkhuntian District. The results are as follow :

The belief in Mon's ritual folk dance in Bangkradi Community are divided into 2 types.

1. Believing in spirits which are village guardian spirit and ancestor spirit. The village guardian spirit will protect and look after the villagers to live well and happily. Chao Por Bangkradi Shrine, Chao Mae Huarahan Shrine and Chao Por Thai-Tung Shrine are village guardian spirits of Mon Bangkradi Community which play an important role in mental way and are respected by the villagers. The ancestor spirit or "Panoak" are succeeding to the present since the ancient time in Mon City and are carry on only by men. The ancestor spirit will protect and defend people from danger and they are the centre of trust as well. Turtle spirit, Snake spirit, Chicken spirit, Horse spirit, and Sticky Rice spirit are Mon's spirit that are respected by the villagers. If someone breaks the rule, he or his family will get into troubles and Mon's ritual folk dance is the only solution.

2. Believing in exorcizing which are village guardian spirit exorcizing an ancestor spirit exorcizing. The latter is annually invited to have the offering, to have a conversation and to wipe away troubles. The ancestor spirit are mental supporter and are playing a role in the same family. Mon people are strongly believing in spirit that they would not dare to breaking any rules. The result of believing in spirit is that Mon people are being more harmonious & unity. The study found that today's Mon's ritual folk dance is remain the original way of process. This ritual folk dance will take place as the solution a member in family breaking rules.

It has many steps in making the ritual folk dance which need a lot of time to arrange. There will be dancing and Thai orchestra instruments playing in the process. According to Mon's belief, every rituals can drive bad things out of the family.

The results disclose that Mon's ritual folk dance is transferring from the ancestor without regular learning but with self learning which are being informed, seeing real ritual and making ritual. The purpose of every rituals is to carry on Mon's specific characteristic to the next generation. Believing in spirit has an affect to living everyday life for Mon people.

การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่

ปริญญาานิพนธ์
ของ
พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่” ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่ง จากศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อำนาจ เย็นสบาย กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนชี้แนะในการจัดทำปริญญานิพนธ์ ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ตรงตามจุดมุ่งหมาย ตลอดจนคณาจารย์ที่ประสิทธิ์สรรพวิชา ความรู้ และคำแนะนำตลอดหลักสูตร ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณชาวบ้านมอญบางกระดี่ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความกรุณาให้ด้านข้อมูลเฉพาะของพิธีกรรมและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการรำผี

ขอขอบพระคุณ คุณธวัชพงศ์ มอญตะ เจ้าของพิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมมอญที่ให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านมอญบางกระดี่และพิธีกรรมการรำผี ที่เป็นข้อมูลเฉพาะให้ความช่วยเหลือให้กับงานวิจัยจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสิริวัชร วรรณปาน คุณแม่สมานจิตต์ วรรณปาน ที่ให้ความช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่และเป็นกำลังใจ ตลอดจนสนับสนุนในทุกๆ ด้าน ให้ผู้ทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

อนึ่ง คุณประโยชน์และความดีที่พึงได้จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า	4
	แหล่งผู้ให้ข้อมูล	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	7
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	ภูมิหลังของชาวไทยเชื้อสายมอญ	9
	ประวัติความเป็นมาของชนชาติมอญ	9
	การอพยพของมอญเข้าสู่ประเทศไทย	11
	ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทย	14
	ประวัติและที่มาของชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน	18
	ความเป็นมาของมอญบางกระดี่	18
	สภาพทางสังคมของมอญบางกระดี่	20
	ขนบธรรมเนียมประเพณี	21
	ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ	30
	คติความเชื่อของชาวมอญ	30
	ผีบรรพบุรุษ	32
	ผีประจำหมู่บ้าน	33
	โซกลางและสิ่งอัปมงคล	35
	ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมการรำผี	36
	ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมการรำผี	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	พิธีกรรมการรำผีของมอญบางกระดี่.....	37
	ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรม.....	38
	วัสดุอุปกรณ์ในการจัดพิธีกรรมการรำผี.....	39
	ขั้นตอนในการทำพิธีรำผี.....	39
	กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่.....	41
	กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อโดยพิธีกรรม.....	42
	ความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อ.....	42
	วิธีการถ่ายทอดความเชื่อ.....	43
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
	เอกสารงานวิจัย.....	43
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	45
	วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	45
	แหล่งผู้ให้ข้อมูล.....	45
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	48
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
	ความเชื่อในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่.....	50
	การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี.....	58
	กระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่.....	60

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	95
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	95
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	95
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	95
	แหล่งผู้ให้ข้อมูล	96
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	98
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	99
	การวิเคราะห์ข้อมูล	99
	สรุปผล	100
	อภิปรายผล	108
	ข้อเสนอแนะ	111
	บรรณานุกรม	112
	ภาคผนวก	119
	ประวัติย่อผู้วิจัย	126

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงลักษณะท่าร่ำและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในการร่ำ	79

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ศาลเจ้าพ่อบางกระบือ	51
2 ศาลเจ้าแม่หัวระหาญ	52
3 การทรงเจ้า	55
4 การเซ่นไหว้ป่าโหนด	55
5 เครื่องเซ่นไหว้ป่าโหนด	56
6 รวมคนในตระกูลขอพร	57
7 โรงพิธีรำมอญ (ฮอย กะ นา)	62
8 หม้อน้ำ (เนิง สะ เหลือบ)	62
9 ฟาน สะ มีะ	63
10 บายศรีหางปลา	63
11 ชั้นครูสำหรับรำผีมอญ	64
12 ชั้นครูสำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้าน	64
13 ผีหมวก (อะ หลก สะ ม็ก)	65
14 สำหรับไม้ (อะบะซู่)	65
15 ภาชนะทองเหลือง (แน๊ะ สะ ลองเปาะ สะ มาว)	66
16 ดาบ	66
17 กิ่งต้นขาไก่ดำ	66
18 กระบอกไม้ไผ่ (ดอน)	67
19 หอก (โน)	67
20 ใบพลู (สะ ปรุ ฟรี)	68
21 กรวยดอกไม้	68
22 ธงผ้าแดง (อะ แรม หยาด ด้าย)	69
23 สากตำข้าว (หริ)	69
24 เต่าที่ใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้	70
25 กล้วยที่ใช้ในพิธีรำ	70
26 มะพร้าวที่ใช้ในพิธีรำ	71
27 ปลาช่อนเผาในพิธีกรรม	71
28 ขนมผี	71
29 ฟาน อะ หลก แบบขาว	72

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
30 ฟ่าน อะ หลก แบบแดง	73
31 ข้าวเหนียวผสมน้ำตาล	73
32 ตะโพนมอญ (ฮะ เปิน โมน)	73
33 ช้องวงใหญ่ (เป้าค โมน)	74
34 ช้องวงเล็ก (เป้าคโต๊ด)	75
35 ระนาดเอก (เป้าค ม้ว)	75
36 ระนาดทุ้ม (เป้าค บา)	75
37 ฉาบใหญ่ (ซานโนด)	76
38 ฉาบเล็ก (ซานโนด)	76
39 ฉิ่ง (คะเต)	77
40 กรับไม้	77
41 ไม้ไฟประดิษฐ์ของชาวมอญ (ฮะ บี้บ)	77
42 การแต่งกายของผู้รำในพิธีกรรมการรำผีมอญ	80
43 การเตรียมโรงพิธีในวันสุกดิบ	81
44 เตรียมทำขนมผีในวันสุกดิบ	82
45 เส่าผี	82
46 เสื้อผ้าผี	83
47 โรงพิธี	83
48 ลูกสะใภ้ในตระกูลเช่นไหวผี	85
49 แห่ตันผีไปเชิญปาโหนกมาร่วมพิธี	85
50 โคนลุมตาล้างทำให้ตันผี	85
51 ขบวนแห่ปาโหนกเข้าโรงพิธี	86
52 ตันผีและขบวนเชิญปาโหนกวนรอบพิธี	86
53 ตันผีรำในโรงพิธี	87
54 โคนลุมตาทำพิธีเลี้ยงผี	87
55 คนทรงประจำหมู่บ้านทำพิธีเชิญผี	88
56 ผู้ชายในตระกูลทาน้ำที่ตันกล้วย	88

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
57 โคน อะ หลก อาบน้ำหน้าโรงพิธี.....	89
58 โคน อะ หลก แต่งตัวปะแป้งหวีผมในโรงพิธี	89
59 โต้ง และโคนอะหลก ทำพิธีไหว้ผี	90
60 โต้งทำพิธีทำขวัญนาค้ให้กับโคนอะหลก	90
61 ปี่พาทย์รำถวายครู	91
62 คนทรงประจำหมู่บ้านรำถวายเจ้าพ่อ	92
63 พิธีหนุ่มแอบมองสาว	92
64 สะใภ้ตมปลา	92
65 พิธีชนไก่	93
66 พิธีสาวพรหมจารี	93

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รามัญ หรือมอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ชาติหนึ่งในเอเชีย และเคยมีอิทธิพลอยู่ในเขตลุ่มน้ำอิรวดีและเจ้าพระยามาเป็นเวลานาน ตามหลักฐานการค้นคว้าของนักมานุษยวิทยา เช่น นายเอเคอร์ ได้กล่าวไว้ว่า “พวกมอญ หรือชนชาติที่พูดภาษาตระกูลมอญ (Mon Speaking People) ได้มีอำนาจปกครองอยู่ในบริเวณที่ราบอันกว้างใหญ่ของแม่น้ำเจ้าพระยา นับตั้งแต่ตอนต้นๆ คริสต์ศตวรรษที่ 8 (พุทธศตวรรษที่ 13) อาณาจักรพูนานเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งเมื่อ ค.ศ.1000 (พ.ศ.1543) อาณาจักรทวารวดีนี้ก็แตกสลายมาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเขมร (สมบัติพลายน้อย. 2515 : 197 - 198)

ชาวมอญเรียกตัวเองว่า “มอญ” (Mon) ซึ่ง Bauer (1990 : 15) เขียนเป็นตัวสัทอักษรว่า/ mon/ คนไทยเรียกชาวมอญว่า “มอญ” (Mon) หรือไม่ก็เรียกว่า “รามัญ” (Raman) คนพม่าเรียกชาวมอญว่า “มอญ” (Mon) หรือไม่ก็เรียกว่า “ตะเลง” (Talaing) ที่มาและความหมายของคำว่าตะเลงนี้ ยังไม่สามารถหาหลักฐานได้ ชาวตะวันตกในสมัยโบราณ เช่น ชาวอังกฤษเคยเรียกชาวมอญว่า “เพกวน” (Peguan) ซึ่งชื่อนี้เริ่มใช้กันเมื่อหงสาวดี (Pegu) ได้รับสถาปนา ชาวตะวันตกก็เรียกชาวมอญว่า “มอญ” (Mon) (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุดุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 5)

ชนชาติมอญมีประวัติศาสตร์อันยาวนานชนชาติหนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอารยธรรม วัฒนธรรม และภาษาที่เป็นแบบของตนเอง ซึ่งได้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและปรากฏให้เห็นในหลายอย่าง เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวมอญที่ชาวมอญยังอนุรักษ์และสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่หางหงส์ ชงตะขาบ ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา และอื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติสืบทอดมา สิ่งเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นตามที่ต่างๆ ในหลายจังหวัดของประเทศไทย ดังเช่น

มอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

มอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน

มอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี

มอญปากลัด จังหวัดสมุทรปราการ

มอญบ้านมน จังหวัดราชบุรี

มอญท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

คนมอญเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ทางภาคกลางและภาคใต้ของประเทศพม่าและอาศัยอยู่ทางภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศไทย บริเวณที่คนมอญอาศัยอยู่ส่วนมากจะเป็นทุ่งราบโดยเฉพาะตามลุ่มแม่น้ำลำคลอง มอญที่อพยพเข้ามาอยู่ประเทศไทยครั้งใหญ่ๆ มี 3 ครั้งด้วยกัน คือ

ครั้งที่ 1 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2202 มอญอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแห่งพระเจ้าแผ่นดินไทย จำนวนถึงหมื่นคน พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้มาตั้งบ้านเรือน อาศัยอยู่ที่เมืองสามโคก

ครั้งที่ 2 สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พ.ศ. 2317 มอญอพยพมาอีก พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสามโคกบ้าง และเมืองนนทบุรีบ้าง

ครั้งที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2358 มอญได้รับความกดขี่จากพม่าอย่างหนัก จึงได้พากันอพยพมาประมาณ 4 หมื่นคน พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่แขวงเมืองปทุมธานีบ้าง เมืองนนทบุรีบ้าง และเมืองนครเขื่อนขันธ์(พระประแดง) บ้าง มอญหรือรามัญที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยปัจจุบันนี้กลายเป็นไทย เรียกว่า "คนไทยเชื้อสายรามัญ" ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าๆ ไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น ทะแยมอญ มอญซ่อนผ้า สะบ้ามอญ และมอญรำ ฯลฯ เป็นต้น (ทองคำ พันนที. 2537 : 28)

ในการอพยพของชาวมอญมีด้วยกันอยู่หลายครั้ง แต่ละครั้งก็จะนำเอาศิลปวัฒนธรรมเข้ามาด้วย จึงเป็น เอกลักษณะอย่างหนึ่งของชาวมอญ เช่น ภาษา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา มีทั้งประเพณีตั้งแต่การเกิดจนถึงการตาย รวมถึงความเชื่อของชาวมอญที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนาอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็นับถือผีบรรพบุรุษและผีประจำหมู่บ้านที่มีอิทธิฤทธิ์ จึงเชื่อว่าเมื่อทำในสิ่งที่ต้องห้าม ซึ่งมีหลายประการจะทำให้ผีโกรธ และจะต้องรำผีเพื่อขอขมา แล้วจะหาย ซึ่งความเชื่อนี้ก็ยึดถือปฏิบัติสืบกันมาเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญ

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมในลักษณะความเชื่อนี้ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สังคมทุกสังคมมีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง คำว่าศาสนาที่ใช้ในที่นี้ หมายถึง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสนา ความเชื่อในภูตผีปีศาจก็รวมเรียกเป็นความเชื่อทางศาสนา เพราะเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ลักษณะของสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์มีตัวอย่างเช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปู่ตา เจ้าเข้าทรง เทพเจ้า ฯลฯ (อมรา พงศาพิชญ์. 2537 : 8 - 9)

ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งด้านดี ด้านร้าย คนโบราณจึงสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ลูกหลาน เช่น ความเชื่อเรื่องภูตผี ว่ามีอิทธิฤทธิ์ที่จะบันดาลความสุขสวัสดิ์มาให้ และหากทำให้ผีโกรธ ก็จะนำความทุกข์ยากลำบากมาให้ด้วย เมื่อมีการพูดและการนำไหว้

กราบ เช่น สร้างสักการะบ่อยๆ เข้าทำปลุกความเชื่อให้ลึกลงไปในสำนึกของแต่ละคนจนไม่สามารถถอดถอนได้ เมื่อความเชื่อมีเต็มที่แล้ว จะทำสิ่งที่ตนต้องการมากขึ้นกว่าเดิม ความเชื่อ นับเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนา (โครงการไทยศึกษา. 2530 : 71)

ชาวมอญมีความเชื่อที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 ลักษณะ คือ การเลื่อมใสศรัทธา ในพุทธศาสนากับการเชื่อถือผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้เห็นได้จากระเบียบข้อห้าม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิต ของชาวมอญ ซึ่งในบางพิธีกรรมจะเห็นว่าชาวบ้านให้ความสำคัญเกี่ยวของทั้ง 2 ความเชื่อด้วยกัน (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 15)

ชาวมอญนับถือผีทั้งผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษ และปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดใด การนับถือผีก็ยังคงมีให้เห็น ซึ่งอาจเป็นเพราะชาวมอญได้นับถืออย่างแท้จริง จากการที่ได้เห็นพิธีกรรม จึงมีการสืบทอดและยังคงอยู่ต่อไป ชาวมอญมีความเชื่อและนับถือผี ทั้งผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน มีกฎหลายอย่างในการนับถือทั้งสิ่งที่ควรปฏิบัติ เช่น การเซ่นการไหว้ผี เป็นการบูชาเพื่อให้ปกป้องรักษาให้อยู่ร่มเย็น และกฎข้อห้ามที่ไม่ควรปฏิบัติ ด้วยความเชื่อนี้เอง จึงทำให้มีการทำพิธีเพื่อขอขมาโดยการรำผี

รำผีจัดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวมอญ เพราะเรื่องราวของนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านมีรากฐานจากพลังศรัทธาทางการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีการสืบทอดกันต่อมาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยการปฏิบัติตามความเชื่อและพลังศรัทธาที่เกี่ยวกับการนับถือผี ก็ยังคงมีให้เห็น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการแสดงที่มีท่วงทำนองและลีลาประกอบในพิธีกรรม

เมื่อกล่าวถึงการรำ จัดเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ดังเช่น นักวิชาการด้านศิลปศาสตร์ ถือว่า นาฏศิลป์หรือการฟ้อนรำเป็นศิลปะสาขาหนึ่งของวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) 5 สาขา คือ

1. จิตรกรรม
2. ประติมากรรม
3. สถาปัตยกรรม
4. วรรณคดี
5. ดนตรีและนาฏศิลป์

และนักวิชาการทางวัฒนธรรมถือว่า กิจกรรมทางวิจิตรศิลป์ดังกล่าวนี้ เป็นสาขาหนึ่งในจำนวน 5 สาขา ของวัฒนธรรม การฟ้อนรำจึงถือเป็นวัฒนธรรมอย่างสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะแบ่งแยกได้เป็นสองประการ คือ ระดับพื้นเมืองซึ่งจะเรียกว่านาฏศิลป์พื้นเมือง และในระดับชาติที่เรียกว่านาฏศิลป์ประจำชาติ (สุภา วัชรสุขุม. 2530 : 4)

รำจัดได้ว่ามีหลายประเภท เช่น การรำเพื่อการสังสรรค์และการรำเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรำเพื่อการสังสรรค์ เช่น งานเฉลิมฉลอง เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงอารมณ์ การรำเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น รำเพื่อขอขมา เป็นความเชื่อของสังคมหนึ่งที่มีความนับถือในสิ่ง

เดียวกันและใช้การรำเป็นการบูชาหรือขอขมาเพื่อให้เกิดความสุขแก่พวกพ้องที่นับถือในเรื่องเดียวกัน

ซึ่งรำผีเป็นการรำเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นการรำที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม ที่จัดขึ้นเนื่องจาก การผิดผีของคนในหมู่บ้าน โดยเมื่อทำผิดกฎข้อห้าม ต้องมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อบูชาและขอขมาผีที่ตนนับถือ โดยใช้คนในตระกูลเดียวกันที่เป็นผู้หญิงมารำรำในท่าทางที่สวยงาม พร้อมประกอบกับวงดนตรีวงปี่พาทย์ และเรียกการรำที่เกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ว่ารำผี

คติความเชื่อของชาวมอญอาจเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถบ่งบอกได้ถึงอดีตที่ผ่านมาและเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนแสดงถึงลักษณะร่วมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต สำหรับชาวมอญในประเทศไทยที่ยังคงสืบทอดความเชื่อที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการรำผี เช่น ชาวมอญบางกระดี่ที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมสืบทอดกันมาอย่างเข้มแข็ง หลายสิ่งยังอยู่และปฏิบัติสืบทอดกันมาดังเช่น เรื่องความเชื่อในการนับถือผีและการยึดถือตามกฎข้อห้าม จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งและเป็นที่ยอมรับว่าเป็นลักษณะเฉพาะของชาวมอญนั้น ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน ในประเด็น ความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนการแบบพิธีกรรม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถทราบถึงกระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน
2. ผลของการศึกษาวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ และผู้ที่สนใจในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญที่ชุมชนมอญวัดบางกระดี่เขตบางขุนเทียน

แหล่งผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 โดยเลือกผู้อาวุโส ที่เคยได้รับการถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี ในหมู่บ้านมอญบางกระดี่ จำนวน 40 คน คือ

1. นางเนย สาแทรกทอง อายุ 76 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน) หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

2. นายเปลี่ยน ประเสริฐ อายุ 86 ปี (ทำขวัญมอญและรักษาโรค)
- หมู่ที่ 1 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
3. นางลูกจัน สมบุญ อายุ 60 ปี (ทิ้งกบาล หรือ เทาะหะแนน)
- หมู่ที่ 9 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
4. นางดอกไม้ อุ่มยืนยง อายุ 75 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- บ้านเลขที่ 77/4 หมู่ที่ 1 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
5. นางสอ้ง สมบุญ อายุ 43 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
6. นางสาวเวียร จุนสวัสดิ์ อายุ 44 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
7. นายรี จูงาม อายุ 73 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
8. นางบุบผา นิมตานี อายุ 61 ปี
- บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
9. นายรอด นิมตานี อายุ 65 ปี
- บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
10. นางม้วย มะคนมอญ อายุ 66 ปี
- บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
11. นายสมบูรณ์ มะคนมอญ อายุ 68 ปี
- บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
12. นายมั่น เขาแก้ง อายุ 64 ปี
- บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
13. นางถ้ว เขาแก้ง อายุ 64 ปี
- บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
14. นางวอน สังข์ทอง อายุ 77 ปี
- บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
15. นางทองหยิบ แจ้สว่าง อายุ 78 ปี
- บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
16. นางจ้านงค์ เขะตา อายุ 48 ปี
- บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
17. นายสะอาด แจ้สว่าง อายุ 40 ปี
- บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

18. นางแดงอ่อน สังข์ทอง อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
19. นางสาวสร้อยฟ้า เขาแก้ง อายุ 35 ปี
บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
20. นางสุนิสา สังข์ทอง อายุ 42 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
21. นายสมเกียรติ มะคนมอญ อายุ 45 ปี
บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
22. นายนาถ นิ่มตานี อายุ 41 ปี
บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
23. นายสมยศ สมบุญ อายุ 68 ปี
บ้านเลขที่ 77/4 หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
24. นางทองตรา พุรัตกุด อายุ 83 ปี
บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
25. นายกัลยา ปุ่บบางกระดี อายุ 83 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
26. นางทองอยู่ ปุ่บบางกระดี อายุ 58 ปี
บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
27. นายนะยัน สมบุญ อายุ 67 ปี
บ้านเลขที่ 21/1 หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
28. นายทองอยู่ สอนสำแดง อายุ 67 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
29. นางถวิล มอญตะ อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
30. นายหงสา พุรัตกุด อายุ 85 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
31. นางชะนี อุ่มยีนง อายุ 70 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
32. นายหนั้น สอนสำแดง อายุ 80 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
33. นายจำเรียน แจ้งสว่าง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

34. นางทองคำ สอนสำแดง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
35. นางสาวกนกวรรณ อุ่มยี่นง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
36. นายสังวาลย์ สาแหรกทอง อายุ 72 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
37. นายสงกรานต์ สอนสำแดง อายุ 77 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
38. นายสาคร ศักดิ์บริบูรณ์ อายุ 88 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
39. นายบุญมี รอดสาลี อายุ 84 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
40. นายสัมฤทธิ์ สมบุญ อายุ 61 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวมอญ หมายถึง กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่คล้ายกับชาวไทย รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมและคติความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่

พิธีกรรมการรำผี หมายถึง การแสดงออกที่สื่อถึงความเชื่อและนับถือต่อผีบรรพบุรุษ จนเป็นวัฒนธรรมสืบทอดต่อมา ซึ่งเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อของท้องถิ่นบางกระดี่

กระบวนแบบพิธีกรรมการรำผี หมายถึง ลักษณะเฉพาะในกลุ่มชนชาวมอญ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการแสดงออกที่สื่อถึงความเชื่อและการนับถือต่อผีบรรพบุรุษ จนเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันต่อๆ มาในกลุ่มชาวมอญ

การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี หมายถึง การส่งผ่านประเพณีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวมอญ ที่ชาวมอญได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติ

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวมอญ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยเรียงลำดับหัวข้อดังนี้

1. ภูมิหลังของชาวไทยเชื้อสายมอญ
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของชนชาติมอญ
 - 1.2 การอพยพของมอญเข้าสู่ประเทศไทย
 - 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทย
2. ประวัติและที่มาของชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน
 - 2.1 ความเป็นมาของมอญบางกระดี่
 - 2.2 สภาพทางสังคมของมอญบางกระดี่
 - 2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี
 - 2.4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ
 - 3.1 คติความเชื่อของชาวมอญ
 - 3.2 ผีบรรพบุรุษ
 - 3.3 ผีประจำหมู่บ้าน
 - 3.4 โชคลางและสิ่งอัปมงคล
4. ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมการรำผี
 - 4.1 ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมการรำผี
 - 4.2 พิธีกรรมการรำผีของมอญบางกระดี่
 - 4.3 ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรม
 - 4.4 วัสดุอุปกรณ์ในการจัดพิธีกรรมการรำผี
 - 4.5 ขั้นตอนในการทำพิธีรำผี
5. กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่
 - 5.1 กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อโดยพิธีกรรม
 - 5.2 ความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อ
 - 5.3 วิธีการถ่ายทอดความเชื่อ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 เอกสารงานวิจัย

1. ภูมิหลังของชาวไทยเชื้อสายมอญ

1.1 ประวัติความเป็นมาของชนชาติมอญ

มอญเป็นชนชาติที่เจริญรุ่งเรืองมากที่สุดชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอารยธรรมและภาษาเป็นของตนเองมาแต่โบราณ อาณาจักรมอญตั้งอยู่บริเวณตะวันออกเฉียงของแม่น้ำอิระวดี ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตพม่าตอนล่าง (Lower Burma) ในช่วงเวลา 700 ปี ของอาณาจักรมอญมักจะไม่สงบเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากการรุกรานปราบปรามของพม่า และจากการแก่งแย่งอำนาจภายในเป็นสาเหตุให้อาณาจักรมอญต้องล่มสลายลง ชนชาติมอญในปัจจุบันจึงมีสภาพเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวมอญส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในบริเวณพม่าตอนล่าง อีกส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องมาจากความไม่สงบภายในประเทศพม่า (สุจริตลักษณะ ดิผดุง, พรทิพย์ อุกุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 5)

มอญในอดีตได้ผ่านการทำสงครามกับพม่าหลายครั้งหลายครา สมบัติ พรายน้อย (2515 : 8) ได้เขียนไว้ว่า

พม่ากับมอญได้ผลัดกันเป็นใหญ่อยู่หลายครั้ง หลายหน จนในที่สุดถึงสมัยพระเจ้า อลองพญา ซึ่งเป็นต้นวงศ์กษัตริย์สุดท้ายของพม่า ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติ เมื่อ พ.ศ.2295 ได้ตั้งเมืองหลวงขึ้นที่อังวะและต่อมาในปี พ.ศ.2397ก็ได้ลงมือปราบปรามพวกมอญอย่างจริงจัง เผอิญในระยนั้นอังกฤษกับฝรั่งเศสกำลังแสดงอิทธิพลอยู่ทางตะวันออกเฉียงจึงเข้าช่วยเหลือสนับสนุนพม่าและฝรั่งเศสเข้าสนับสนุนมอญ พม่าเข้มแข็งกว่าก็ยกกองทัพเข้ายึดเมืองพะโค (Pegu) ได้เมื่อ พ.ศ. 2400 ในครั้งนั้นพม่าได้กระทำการอย่างโหดร้ายทารุณที่สุด คือ พระเจ้า อลองพญา มีรับสั่งให้ฆ่าพวกมอญทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็พระสงฆ์องค์เจ้าชาวบ้านชาวเมือง บ้านเรือนวัดวาอาราม ก็ให้เผาผลาญวอดวาย เมืองทั้งเมืองกลายเป็นถ้ำถ่าน เรียกได้ว่าคิดจะล้างชาติมอญให้สูญไปจากโลกทีเดียว พวกมอญที่หนีรอดตายมาได้ จึงต้องพากันอพยพหลบหนีเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2540 : 73) กล่าวถึงอดีตของชนชาติมอญว่า

อดีตชนชาติมอญเคยอยู่ร่วมกันเป็นหลักแหล่งอย่างมีความสุขบนประเทศที่เรียกขานกันว่า "รามัญประเทศ" มีทั้งผู้ปกครองและสืบสายเลือดทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน แต่ในปัจจุบันคงไม่มีผู้ใดบอกได้ว่า ผืนแผ่นดินรามัญประเทศนั้นปรากฏให้เห็น ณ แห่งใด ในแผนที่โลก จะมีก็แต่เพียงรัฐมอญซึ่งมีฐานะ เป็นหนึ่งในหกรัฐของการแบ่งเขตพื้นที่ปกครอง ของชนกลุ่มน้อย ของรัฐบาลสหภาพพม่า หรือ แม้กระทั่งชื่อเรียกคนมอญก็ยังคงแตกต่างกันออกไป ตามเงื่อนไขของสังคม และลักษณะของการตั้งถิ่นฐานมีทั้งคนมอญที่เป็นชนกลุ่มน้อยของรัฐบาลพม่า หรือ แม้กระทั่งชื่อเรียกคนมอญก็ยังคงแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขของสังคม และลักษณะของการตั้งถิ่นฐานมีทั้งคนมอญที่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งยังคงดำเนินชีวิตอยู่ในผืนแผ่นดินดั้งเดิมของตน แต่ต้องอยู่ในผืนดินดั้งเดิมของตน แต่ต้องอยู่ในความดูแลของสหภาพพม่า คนมอญอิสระ คนมอญพลัด

ถิ่น คนมอญผู้หลบหนีภัยทางการเมืองตามเขตชายแดนระหว่างประเทศ และคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทย เมื่อครั้งเกิดสงครามแย่งชิงกรุงหงสาวดีเมื่อ กว่า 2000 ปีที่ผ่านมา

มอญกับพม่าได้ทำสงครามขับเคี่ยวกันตลอดมา ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ นับว่าเป็นสงครามระหว่างประเทศที่ยาวนานที่สุดในโลก แต่นิสัยของชาวมอญเคร่งครัดในเรื่องศาสนา รักสงบ ไม่ชอบรุกรานใคร ในที่สุดก็เสียอิสรภาพให้แก่พม่า หลายครั้งที่พม่าทำทารุณกรรม กดขี่ข่มเหงมอญด้วยวิธีการต่างๆ จนมอญทนไม่ไหว พยายามที่จะต่อสู้สู้ไม่ได้ จึงต้องหาทางพากันอพยพหลบหนีเข้ามาพึ่งไทยอยู่เสมอ (ทองคำ พันนัทธี. 2537 : 27)

ชนชาติมอญ สูญเสียแผ่นดินในครั้งแรกนั้นนับแต่พุทธศักราช 1266 จนถึงสมัยของพระเจ้าฟ้ารั่ว หรือพระเจ้าวราวุธ พุทธศักราชที่ 1830 รวมเวลา 564 ปี ซึ่งเวลาที่ไม่มีแผ่นดินมอญในขณะนั้น แทบจะเรียกได้ว่าสูญชาติสิ้นแผ่นดิน แต่ก็ยังไม่นับว่ามอญเสียเอกราช เพราะไม่มีใครหรือชาติใด มาลบล้างทำลายประชาชนคนมอญก็ยังมีอยู่ เพียงแต่ในช่วงเวลาดังกล่าวมอญไม่มีราชวงศ์ไม่มี กษัตริย์ เรื่องนี้เป็นข้อบกพร่องอย่างยิ่งของชนชาติมอญเฉกเช่นกับคนชาติมอญในปัจจุบันคนมอญ เมื่ออยู่ดีมีสุขไม่มีใคร เข้ามารังแกเบียดเบียนก็จะมีจิตสำนึกในชาติกำเนิดของตัวเอง คนมอญ หลงใหลกับคำทำนายในเรื่องพรหมลิขิตว่า เมื่อถึงเวลาชาติมอญก็จะเกิดใหม่ เพราะเคยมีตัวอย่าง ดังสมัยโบราณซึ่งมอญสูญไปกว่าห้าร้อยปีก็มีคนตีมาเกิดแล้วกอบกู้ชาติกู้แผ่นดินขึ้นมาใหม่ได้ (พิสนท์ ปลัดสิงห์. 2527 : 31 - 32)

ในด้านบทบาทของชาวมอญต่อประเทศไทย สุด แสงวิเชียร (2513 : 52) กล่าวไว้ว่า ท่านที่สนใจทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยจะรู้สึกว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกู้ชาติ ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชให้พ้นจากกามือพม่าด้วย ถ้าขาดพระมหาเถรคันฉ่อง, พระยาเกียรติ, พระยาราม, สมเด็จพระนเรศวรอาจจะถูกกลอุบาย ของพม่า ทำให้ไม่มีโอกาสได้รอดพระชนม์มา ทรงทำพิธีหลั่งน้ำประกาศอิสรภาพและทรงสำเร็จพระอภิหารที่ลำน้ำสโตงมาทรงกอบกู้กรุงศรีอยุธยาให้ประเทศไทยหรือพื้นเป็นเอกราชขึ้นมาได้ภายในเวลา 15 ปี หลังจากกรุงแตก อนุสรณ์ที่ ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีก็คงจะไม่มีเช่นกัน

ฉะนั้น เราควรจะได้เห็นว่ามอญได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานแล้วและมีบทบาททางการเมืองและการค้ากับประเทศไทยมาแต่โบราณ ในฐานะที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดติดกัน และมอญก็เคยมีแผ่นดินเป็นของตนเองเจริญรุ่งเรือง ทั้งในด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสืบทอดมาจนทุกวันนี้ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้เวลานี้มอญจะไร้แผ่นดิน ขนบธรรมเนียมประเพณีอาจจะเสื่อม คลายไปบ้าง แต่ถ้าตราบไทมมอญยังรักษาวัฒนธรรมทางภาษาของมอญเอาไว้ได้ นั้นแสดงถึงความเป็นชาติมอญยังมั่นคงอยู่ในโลกนี้อย่างแน่นอน (ทองคำ พันนัทธี. 2538 : 28)

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2540 : 73 - 74) ได้กล่าวถึงชาวไทยเชื้อสายมอญไว้ว่า

คนไทยเชื้อสายมอญในวันนี้จึงรวมกันอยู่เป็นหมู่บ้านใหญ่ๆ ตามท้องที่ต่างๆ ของจังหวัดกาญจนบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ราชบุรี และในเมืองกรุงเทพมหานคร แม้ว่า ลูกหลาน ชาวมอญที่เกิดบนแผ่นดินไทยนี้จะได้สัมผัสและคลุกคลีกับการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็ตาม แต่นั่นก็ไม่อาจนำไปสู่ผลสรุปที่ว่าท้ายที่สุดแล้ว ชาวมอญเหล่านี้คือคนไทยที่ไม่ได้แตกต่างไปจากชาวไทยอื่นๆ เลย เพราะเขาได้ชื่อว่าเป็นคนไทยสมบูรณ์แบบก็แต่ในทางกฎหมายเท่านั้น แต่สำหรับตัวและจิตใจยังคงความเป็นชนชาติมอญอย่างไม่เสื่อมคลายและกลับจะดูเหมือนว่าสำนึกในความเป็นชนชาติมอญนั้นได้ฝังตัวลงอย่างเหนียวแน่นไม่ว่าวันเวลาจะล่วงเลยไปนานสักเพียงใดก็ตาม ก็คงไม่อาจแปรเปลี่ยนเป็นอื่นได้ ทุกวันนี้คนไทยเชื้อสายมอญยังคงยึดหลักในการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนอยู่ อย่างสมบูรณ์ภาพบรรยายของชาวบ้านขณะร่วมแรงร่วมใจกันอย่างไม่เห็นแก่เห็นดเห็น้อยช่วยเสริมให้บรรยากาศของพิธีกรรมต่างๆ อิ่มเอิบไปด้วยความสุขหาที่เปรียบมิได้

อาจกล่าวได้ว่า มอญได้อยู่ในประเทศไทยหลายร้อยปีแล้ว แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่น ถึงแม้ว่าชาวมอญจะสูญเสียแผ่นดินให้แก่ชาวพม่า แต่ชาวมอญก็อยู่ในประเทศไทยได้อย่างสงบสุข ด้วยเพราะว่ามีวิถีชีวิต การนับถือศาสนา และการกินอยู่คล้ายคลึงกันกับชาวไทย นอกจากนี้มอญยังมีบทบาท ในประเทศไทยมาหลายยุคหลายสมัย ทั้งเคยได้รับตำแหน่งสูงในราชการมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตามมอญในปัจจุบันก็ยังรักษาทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ได้เป็นอย่างดี

1.2 การอพยพของมอญเข้ามาสู่ประเทศไทย

มูลเหตุส่วนใหญ่ของการอพยพก็เนื่องมาจากการที่มอญได้รับการบีบคั้นข่มเหงทางด้านการเมือง การปกครอง ทำให้มอญซึ่งรักความสงบต้องพากันอพยพหลบหนีเข้ามาในประเทศไทย ทั้งนี้ยังมีสาเหตุอื่นๆ อีกเช่นเมืองมอญนั้นอยู่ระหว่างพรมแดนไทยกับพม่า ครั้นใดที่เกิดสงครามระหว่างไทยกับพม่า เมืองมอญซึ่งเป็นทางผ่านสำคัญของการเดินทัพก็ต้องเดือดร้อนไปด้วยทุกครั้ง และไม่ว่าพม่าจะทำสงครามกับใครอื่น มอญก็ต้องถูกเกณฑ์แรงงานไปด้วยทุกครั้ง แม้ในยามมอญสงบ มอญก็ยังคงถูกเบียดเบียนจากพม่าอยู่นั่นเอง เช่น พระเจ้าปดุง เกณฑ์แรงงานไปสร้างพระมหาธาตุ เป็นต้น (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และคณะ. 2538 : 8 - 9) ชาวมอญต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่ออิสรภาพและความอยู่รอดของตน แต่เมื่อสู้จนถึงที่สุด แล้วก็ยังโดนพม่ากดขี่ จึงพากันอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยที่พระมหากษัตริย์ไทยเติมพระทัยในการต้อนรับ ดังนั้น มอญจึงไม่รู้สึกว่าคุณเองเป็นเชลย และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนไทยได้

การอพยพของชาวมอญ สุด แสงวิเชียร (2513 : 55) เขียนไว้ถึงการอพยพของมอญเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2127 โดยเข้ามาประเทศไทยเป็นหมู่ใหญ่ครั้งแรก และได้กล่าวถึงการอพยพของมอญ ต่อๆ มาในอีกหลายสมัยจนถึงสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่มีการอพยพของชาวมอญครั้งใหญ่ จำนวนถึง 40,000 คน

การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยนั้น มาในลักษณะต่างๆ กันคือ

1. เข้ามาในฐานะเป็นเชลยสงคราม เช่น ใน พ.ศ.2138 สมเด็จพระนเรศวร เสด็จยกกองทัพไปตีหงสาวดีแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เมื่อเสด็จยกทัพกลับพระองค์ก็ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญในมณฑลหงสาวดีเข้ามาเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก
2. เข้ามาโดยการหลบหนีออกจากกองทัพพม่าซึ่งมักเกณฑ์ให้ไปทำสงครามเสมอ เช่น การอพยพของมอญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราว พ.ศ.2205 คราวพม่าเกณฑ์มอญไปรบศึกฮ่อ
3. เข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง ภายหลังจากที่ได้ก่อการกบฏและถูกปราบ เช่น การอพยพของมอญในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หรือเข้ามาเมื่อไม่พอใจในภาวะความเป็นอยู่ของตน เพราะถูกพม่ากดขี่เบียดเบียน เช่น การอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรวารานนท์. 2543 : 59)

พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ (2537 : 41 - 44) ได้เขียนไว้เกี่ยวกับการอพยพของชาวมอญที่มีมาตั้งแต่ครั้งแรก คือ พ.ศ.2127 ในสมัยเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช และอพยพกันเรื่อยมาจนครั้งท้ายสุด คือ พ.ศ.2367 ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือรัชกาลที่ 3 ในการอพยพแต่ละครั้งก็ได้อาศัยอยู่แถวริมแม่น้ำ เช่น ที่เมืองสามโคก ปากเกร็ด และเมืองพระประแดง ในการอพยพรวมทั้งหมดมี 9 ครั้งด้วยกัน

ซึ่งสอดคล้องกับ รามัญญานุสรณ์ (2537 : 23 - 27) ที่กล่าวว่า ชาวมอญอพยพมาทั้งหมด 9 ครั้งด้วยกัน เริ่มตั้งแต่สมัยอยุธยาที่มีการอพยพมาอยู่ประเทศไทย 6 ครั้ง ในสมัยกรุงธนบุรี อพยพ 1 ครั้ง และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์อีก 2 ครั้ง ในครั้งแรกราว พ.ศ. 2108 ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช และครั้งสุดท้ายคือในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3

การอพยพของมอญเข้ามาในอยู่ในประเทศไทย มีทั้งครั้งย่อยที่เข้ามาเฉพาะหรือครั้งใหญ่ที่มีจำนวนถึง 40,000 คน ซึ่งได้กระจายอยู่ในบริเวณริมแม่น้ำ จำนวนครั้งหรือ พ.ศ. อาจไม่ตรงกันบ้างตามหลายตำรา ทั้งนี้เพราะการอพยพไม่ได้มีบันทึกเป็นหลักฐานตั้งแต่แรก

ซึ่ง สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และคณะ (2538 : 3) ได้เขียนเกี่ยวกับการอพยพครั้งสำคัญๆ สรุปได้ดังนี้

การอพยพในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ครั้งที่ 1 ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา ช่วง พ.ศ.2112 - 2133

ครั้งที่ 2 ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ช่วง พ.ศ.2133 - 2148

ครั้งที่ 3 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วง พ.ศ.2199 - 2231

ครั้งที่ 4 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ช่วง พ.ศ.2275 - 2301

การอพยพในสมัยกรุงธนบุรี

การอพยพในครั้งนี้ แยกกันเข้ามาในไทยหลายทาง มอญที่ถูกเกณฑ์มาครั้งนี้มีพระยามอญเป็นหัวหน้า 4 คน คือ พระยาแจ้ง เจ้าเมืองอัครัน หัวหน้าใหญ่ พระยาอู่ ตละเกลี้ยว และตละเกลือบ

การอพยพในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การอพยพครั้งใหญ่มีจำนวน 2 ครั้งด้วยกัน คือ ในสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวชาวมอญที่อพยพมา ได้ตั้งถิ่นฐานหลายแห่งและในการอพยพทั้ง 3 สมัยนี้ ยังมีการอพยพย่อยๆ อีกหลายครั้งด้วยกัน

ในการอพยพส่วนใหญ่จะเป็นด้วยความเต็มใจที่จะเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เพราะชาวมอญได้เลือกที่จะพึ่งพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงมีพระทัยดีและสังคมของไทยกับมอญ ยังมีความคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะนับถือศาสนาเดียวกัน อาหารการกินก็คล้ายกัน ดังนั้น ประเทศไทยจึงเป็นที่ที่ชาวมอญเลือกอพยพเข้ามาอยู่อาศัย

การอพยพของชาวมอญมีทั้งหมด 9 ครั้ง ดังนี้ คือ

ครั้งที่ 1 พ.ศ.2108 ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

ครั้งที่ 2 พ.ศ.2184 ในสมัยสมเด็จพระเจ้ารามาริเบศร์

ครั้งที่ 3 พ.ศ.2203 ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาริเบศร์ที่ 3

ครั้งที่ 4 พ.ศ.2205 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ครั้งที่ 5 พ.ศ.2287 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

ครั้งที่ 6 พ.ศ.2303 ในแผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์

ครั้งที่ 7 พ.ศ.2317 ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช

ครั้งที่ 8 พ.ศ.2348 ในรัชกาลที่ 2 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ครั้งที่ 9 พ.ศ.2367 ในรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

การอพยพของชาวมอญเข้ามาในประเทศไทยนั้นยังมีครั้งย่อยๆ อีก แต่เป็นการอพยพที่มีจำนวนคนน้อย ด้วยที่กษัตริย์เต็มพระทัยต้อนรับชาวมอญจึงเข้ามาพึ่งประเทศไทยอย่างไม่อึดอัดและอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

เส้นทางที่ใช้ในการอพยพมี 3 ทาง โดยตั้งต้นจากเมืองเมาะตะมะ คือ

1. ทางเหนืออพยพเข้ามายังเมืองตากหรือระแหง ทางด้วยแม่ละเมา เช่น การอพยพในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีใน พ.ศ.2317 มีสมิงสุหรั่งเป็นหัวหน้า
2. ทางใต้อพยพเข้ามายังเมืองกาญจนบุรี ทางด่านเจดีย์สามองค์ ซึ่งเป็นเส้นทางที่ใช้กันมาก เช่น การอพยพในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
3. เข้ามาทางเมืองอุทัยธานี เช่น การอพยพในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราว พ.ศ. 2353 (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรวารภรณ์. 2543 : 60)

การอพยพของมอญได้มีการอพยพติดต่อกันเรื่อย ๆ หลายครั้งมีทั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ มูลเหตุของการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ส่วนใหญ่เนื่องมาจากถูกบีบบังคับค้ำข่มแห่งทางการเมืองการปกครอง ทำให้มอญซึ่งรักความสงบ ต้องพากันอพยพหลบหนีเข้ามายังประเทศไทย ทั้งยังมีสาเหตุอื่นๆ อีก เช่น เมืองมอญนั้นอยู่ระหว่างพรมแดนไทยกับพม่าและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยมากเมื่อเปรียบเทียบกับพม่า (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุกุรัตน และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 8)

ชาวมอญได้อพยพเข้ามาในไทยหลายสมัยด้วยกันแต่ละครั้งก็เข้ามาด้วยความเต็มใจ และพระมหากษัตริย์ไทยก็เต็มพระทัยยอมรับ มอญจึงอยู่ในประเทศไทยได้อย่างสงบ และชาวมอญก็ยังมีศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวมอญที่ยังคงรักษาสืบทอดกันมา ชาวมอญมีความผูกพันกับสังคมไทยเป็นอย่างดี ซึ่งความสัมพันธ์นี้มีมาเป็นเวลาช้านานจนกลายเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทย

มอญกับไทยจะมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่เมื่อใด ยังหาหลักฐานที่แน่นอนไม่ได้ แต่เข้าใจกันเป็นกลางๆ ว่า จะเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยครั้งสุโขทัย ทั้งนี้ก็เพราะปรากฏในพงศาวดารมอญหรือราชาราช (สมบัติ พลายน้อย. 2515 : 215)

ความสัมพันธ์สันนิษฐานว่าน่าจะมีมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งจากหนังสือ คนมอญ พิสูจน์หลักฐาน (2530 : 29 - 33) ได้เขียนไว้ว่า

มอญกับไทยได้มีความสัมพันธ์ต่อกันมาช้านาน ตั้งแต่ทั้ง 2 ประเทศ เริ่มมีอาณาเขตติดต่อกัน มีเรื่องเล่าอยู่ในตำนานว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว ซึ่งเป็นผู้กอบกู้เอกราชและสถาปนาอาณาจักรมอญใน พ.ศ. 1830 นั้น ก็เคยเข้ามารับ ราชการอยู่กับพระเจ้ารามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย และได้พาพระราชธิดาของพระองค์หนี ออกจากกรุงสุโขทัยไปยังเมาะตะมะแล้วจึงตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นที่นั่น ครั้นเมื่อขึ้นครองราชสมบัติแล้วพระเจ้าฟ้ารั่วได้แต่ทูตเข้ามาขอพระราชทานนามแล้วพระเจ้ารามคำแหง เพื่อจารึกลงในพระสุพรรณบัตร และอ่อนน้อมต่อสุโขทัย ขณะเดียวกันไทยก็ได้ให้การรับรองอาณาจักรมอญด้วย และใน พ.ศ.1836 พระเจ้ารามคำแหงได้พระราชทานช้างเผือก

แก่พระเจ้าฟ้ารั่ว เพราะผลจากการเสียหายซึ่งปรากฏว่าช่างนั้นเลือกกินหญ้าจากเมาะตะมะ กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรมอญกับไทยในช่วงแรกดำเนินไปด้วยดี เนื่องจากผู้นำของทั้ง 2 ฝ่าย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นส่วนตัว ไทยได้รับอิทธิพลของมอญในด้านกฎหมาย ซึ่งมอญได้เค้ามายาจากอินเดีย และที่สำคัญคือรับพุทธศาสนาจากลังกาโดยผ่าน มาทางมอญ แต่ต่อมาในปี พ.ศ.1839 พระเจ้าฟ้ารั่วถูกปลงพระชนม์ เป็นเหตุให้สุโขทัยยกเข้าโจมตีเมาะตะมะ

ครั้นสิ้นรัชกาลพระเจ้ารามคำแหง แล้ว อำนาจของสุโขทัยก็เสื่อมลง และต่อมาไม่ช้าอาณาจักรสุโขทัยก็แตกแยก ขณะเดียวกันอาณาจักรมอญก็เกิดการแย่งราชสมบัติกัน ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรทั้ง 2 ในระยะนี้คงจะมีน้อยมากหรือไม่ก็หยุดชะงักลงชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งถึงสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท พ.ศ.1890 - 1911 หรือ - 1917) ผู้ทรงรวบรวมอาณาจักรสุโขทัย ยุคที่สองขึ้น สุโขทัยจึงได้ติดต่อกับมอญอีกครั้งหนึ่ง โดยมีศาสนาเป็นสื่อกลาง ดังปรากฏว่าได้มีพระภิกษุไทยเดินทางไปศึกษาบวชเรียนพุทธศาสนาที่ลัทธิลังกาวงศ์ ณ หัวเมืองมอญ และได้นำกลับมาเผยแพร่ที่สุโขทัย

ส่วนไทยทางตอนใต้ นั้น เมื่อพระเจ้าอู่ทองมาตั้งอาณาจักรอยุธยาขึ้นใน พ.ศ.1893 ก็อ้างสิทธิในเมืองตะนาวศรี มะละแหม่งหรือเมาะลำเลิง และเมาะตะมะ ไปตั้งเมืองหลวงใหม่ขึ้นที่เมืองวานหรือตันนูน (Donwun) ชั่วคราว จนถึง พ.ศ.1912 จึงได้สร้างพระราชวังขึ้นที่เมืองหงสาวดี และเมืองหงสาวดีก็เป็น เมืองหลวงสืบมา นอกจากอยุธยาจะยึดเมาะตะมะและตะนาวศรีไว้ในอำนาจแล้ว ยังได้ทำการคุกคามมอญอยู่เนืองๆ แม้ในรัชกาลต่อมา มอญก็ต้องเผชิญกับการรุกรานของอยุธยา นอกเหนือไปจากการรุกรานของพม่าและไทยใหญ่ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับอยุธยาในระยะแรกนี้มีได้ราบรื่นดังเช่นสมัยสุโขทัย

ครั้นเมื่อถึงสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ ซึ่งตรงกับรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา ทั้งมอญและไทยต่างอ่อนกำลังลงเนื่องจากมอญได้ทำสงครามขับเคี่ยวกับพม่ามาช้านาน ในสมัยพระเจ้าราชาธิราชกับพระเจ้านั่งฆ้องจนอ่อนเปลี้ยลงทั้งคู่ ส่วนไทยนั้นสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็ได้ทำสงครามขับเคี่ยวกับ พระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่มาเป็นเวลานานจนอ่อนกำลังเช่นกัน ดังนั้น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินประเทศต่างๆ จึงเปลี่ยนพระราโชบายหันไปบำเพ็ญพระบารมีด้วยการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ทำให้ประเทศทั้ง 4 เป็นไมตรีต่อกัน และแข่งขันกันในการบำเพ็ญพระเกียรติทางศาสนา คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เสด็จออกผนวชที่วัดจุฬามณีนานถึง 8 เดือน พระเจ้าธรรมเจดีย์แห่งหงสาวดีก็ทำการชำระสมณวงศ์ส่งพระภิกษุไปบวชที่ลังกา และบังคับให้พระสงฆ์ในเมืองมอญแปลงนิกายเป็นแบบเดียวกันหมด ส่วนพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ได้โปรดให้ทำพิธีสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ขึ้น ณ วัดโพธารามหาวิหาร ปรากฏว่าเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวชขึ้น พระเจ้าหงสาวดีธรรมเจดีย์ได้แต่งราชทูตเชิญเครื่องอัฐฐ์ บริขารมาถวายซึ่งทำให้สันนิษฐานต่อไปได้ว่า เมื่อครั้งพระเจ้าหงสาวดีธรรมเจดีย์ทรงผูกพัทธสีมาที่ลัทธิลังกา คงจะมีราชทูตไทยไปร่วมด้วย และน่าจะมีภิกษุไทยไปบวช ณ พัทธสีมาที่ลัทธิลังกาตามคำเชิญของพระเจ้าธรรมเจดีย์บ้างเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทยขาดตอนลงไปอีกช่วงหนึ่งในระหว่างวันที่ทั้ง 2 ประเทศตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าแห่งราชวงศ์ต้องอูดอนตัน จนกระทั่งสมเด็จพระนเรศวรทรงกู้เอกราชให้ไทยได้สำเร็จใน พ.ศ. 2127 และสามารถเอาชนะปราบปรามของพม่าได้ทุกครั้ง นอกจากนี้ยังได้ตี

เอาเมืองตะนาวศรีและทวายทางใต้ของเมืองมอญกลับคืนมาได้อีกด้วย ทำให้พวกมอญซึ่งคอยโอกาสที่จะเป็นอิสระจากพม่า พวกกันกระด้างกระเดื่องไม่เกรงกลัวพม่าเหมือนแต่ก่อน พม่าจึงส่งกองทัพจากหงสาวดีมาปราบ พวกมอญพากันหลบหนีแต่ส่วนมากเข้ามาอยู่กับสมเด็จพระนเรศวร ที่กรุงศรีอยุธยา ต่อมา พ.ศ.2137 พระยาเมาะละมิง เป็นนอริกับเจ้าเมืองเมาะตะมะที่พม่าส่งมาปกครองจึงมาขอสวามิภักดิ์ต่อไทยและขอพระราชทานกองทัพให้ออกไปช่วยป้องกันบ้านเมือง ไทยก็จัดส่งกองทัพไป และผลจากสงครามครั้งนี้ ทำให้ไทยได้หัวเมืองมอญทางใต้ตั้งแต่เมาะตะมะลงมาจนถึงแดนไทย ครั้นถึง พ.ศ.2142 พระเจ้าตองอูซึ่งร่วมมือกับพระเจ้าเยไซ ยกทัพไปตั้งล้อมเมืองหงสาวดี ได้ทำอุบายหลอก ลวงพวกเมืองเมาะตะมะว่า เสร็จจากการทำนุให้ไทยแล้ว ไทยก็จะกวาดต้อนชาวมอญไปกรุงศรีอยุธยา มอญจึงเกิดความหวั่นและก่อการกำเริบเป็นกบฏต่อไทย สมเด็จพระนเรศวรได้เสด็จยกกองทัพพร้อมด้วย สมเด็จพระเอกาทศรถออกไปปราบพวกมอญกบฏอยู่ 3 เดือนจึงสงบ หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรกลับจากการไปล้อมเมืองตองอูแล้ว ได้เสด็จมาพักจัดการปกครองหัวเมืองมอญอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ ทรงตั้งพระยาทะเลเจ้าเมืองมอญคนหนึ่งผู้มีความรักผิชอบ เป็นไ้วางพระราชหฤทัยให้เป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ ดูแลว่ากล่าวหัวเมืองมอญทั้งปวงต่างพระเนตรพระกรรณ และต่อมาหัวเมืองมอญอื่นๆ ในมณฑลราชธานีที่ยังมิได้เป็นเมืองขึ้นของไทย

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่ามอญมีความสัมพันธ์กันมากบ้างน้อยบ้างตามสมัย ซึ่งแต่ละสมัยมอญก็เข้ามามีบทบาทอาจมีการกบฏบ้างแต่ไทยก็ปราบปรามและอยู่ร่วมกันได้จนถึงปัจจุบัน

และความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทยตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น จำลองทองดี (2529 : 33 - 39) เขียนไว้สรุปได้ดังนี้

1. สมัยสุโขทัย

ตามหลักฐานหนังสือราชาธิราช กล่าวถึงมะกะโท ลูกพ่อคำมอญ เดินทางเข้ามารับราชการในกรุงสุโขทัย ทำความดีความชอบจนได้มีตำแหน่งเป็นขุนวัง ต่อมาลัทธิพราหมณ์ของพระเจ้าร่วงแห่งกรุงสุโขทัย ออกไปตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นในเมืองมอญแล้วจึงกลับมาเป็นข้าขอบขัณฑสีมา พระร่วงพระราชทานนามว่า พระเจ้าฟ้ารั่วเป็นกษัตริย์มอญ

2. สมัยอยุธยา

รัชกาลสมเด็จพระไชยราชาธิราช ปี พ.ศ.2091 พระเจ้าตะเบงชเวตี้ กษัตริย์พม่ายกกองทัพมา รุกรานหัวเมืองมอญที่ได้หงสาวดีและเมาะตะมะ

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112 - 2133) พระเจ้านันทบุเรง กษัตริย์พม่าโปรดให้มีศุภอักษรลวงสมเด็จพระนเรศวรได้นำกองทัพไปช่วยปราบปรามเมืองอังวะ สมเด็จพระนเรศวรเห็นเป็นโอกาสดี ทรงประกาศอิสรภาพหลุดจากความเป็นเมืองขึ้นของพม่าครั้งนี้ได้กวาดต้อนครัวไทยกลับคืนพร้อมทั้งนำครัวมอญที่ถูกพม่ากดขี่ให้ได้รับความเดือดร้อนเข้ามาด้วย

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199 - 2231) มอญเมืองเมาะตะมะ ได้รับความเดือดร้อนจากพม่าเป็นกบฏขึ้นในปี 2206 พากันอพยพเข้ามาพึ่งพระโพธิสมภาร

ในแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ.2275 - 2301) พระยามอญสามคน คือ พระยาราม พระยา กลางเมือง พระยาน้อยวันดี และขุนนางของพระเจ้าทอพุทธเกษิ (สมิงทอ) ได้นัดหมายให้บุตรภรรยาในเมืองหงสาวดีหนีเข้ามาทางเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าเชียงใหม่ส่งผ่านทางเมืองตาก ลงมายังกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอยู่หัวโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลโพธิสามต้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มอญได้อพยพเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารหลายครั้ง จะปรากฏมีครัวไทยเชื้อสายมอญที่มีถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งอยู่ทางชายแดนระหว่างไทยกับพม่าอีกมากมาย เช่น ในจังหวัดกาญจนบุรี ที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดตาก เป็นต้น หน้าที่สำคัญนั้นได้ตั้งกองมอญขึ้น คือ กองอาทมาต ทำหน้าที่สืบข่าวสารลับของข้าศึกและทำหน้าที่เป็นกองหน้าอีกด้วย

3. สมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 - 2325)

สมเด็จพระเจ้าตากสิน กรุงธนบุรี ได้ทรงทำนุบำรุงกองทหารมอญเช่นเดียวกับครั้งกรุงศรีอยุธยา ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสิน กรุงธนบุรีเสด็จกลับมาจากเชียงใหม่ โปรดให้รับครัวมอญมีพระยาแจ้ง พระยากลางเมืองซึ่งเป็นมอญกรุงเก่าถูกพม่ากวาดต้อนไปเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาตละเกลี้ยงและตละเกล็บเป็นหัวหน้า ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่แขวงเมืองนนทบุรี ตั้งแต่ปากเกร็ดไปจนถึงสามโคกปทุมธานี โปรดให้ตั้งกองมอญขึ้นเหมือนกรุงศรีอยุธยาครัวมอญซึ่งมีพระยาแจ้ง เป็นหัวหน้าได้ประกอบความชอบแก่แผ่นดินไว้หลายประการ เช่น ในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทำสงครามที่ตำบลลาดหญ้าแขวงกาญจนบุรี จนได้รับพระราชทานตำแหน่งสูงสุดในราชการเป็นจักรีมอญแทนพระยารามัญวงศ์ และได้เลื่อนเป็นพระยามหาโยธา ในที่สุด

4. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ.2352 - 2367) ประมาณ พ.ศ.2357 มอญที่เมืองเมาะตะมะ ถูกพม่ากดขี่จึงปรึกษาจะอพยพเข้ามาสู่ไทย แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367 - 2394) การอพยพครัวมอญครั้งนี้ ทำให้อังกฤษพะว้าพะวังในการรบกับพม่าได้แต่งทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ขอให้เรียกทัพกลับ ซึ่งนับว่าการอพยพของมอญครั้งนี้ นับเป็นครั้งสุดท้ายนับแต่นั้นมาพม่าตกก็เป็นเมืองของอังกฤษ

มอญที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยจะเป็นไปโดยการอพยพหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาได้รับการเอาใจใส่ ดูแล ไม่ใช่ฐานะเชลยหรือข้าศึก เพราะปรากฏว่ามีหลายท่านได้รับการแต่งตั้งมีตำแหน่งใหญ่โตในทางราชการ ในสมัยอยุธยา มีมอญได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยาบำเรอภักดิ์ ในตำแหน่งจักรีมอญ ควบคุมอาสาสมัครมอญขึ้นเป็นกองมอญโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังปรากฏว่าได้มีการสัมพันธ์ในทางสมรสระหว่างไทยและมอญ (สุด แสงวิเชียร. 2513 : 53)

ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย (สุภรณ์ โอเจริญ. 2541 : 256)

มอญมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยมากเมื่อเปรียบเทียบกับพม่า ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ไทยจะไม่เข้าไปปกครองหัวเมืองมอญโดยตรง เมื่อไทยมีอำนาจเหนือหัวเมืองมอญก็จะแต่งตั้งเจ้าเมืองมอญนั้นๆ เป็นผู้ดูแลว่ากล่าวตักเตือนกันเอง ส่วนมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ไทยก็เต็มพระทัยที่จะต้อนรับ จะเห็นได้จากการที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีผู้ไปคอยรับครอบครัวมอญเกือบทุกครั้งที่อพยพเข้ามา (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และคณะ. 2538 : 9)

โครงสร้างของสังคมมอญและไทยต่างก็เป็นสังคมชาวพุทธ เพราะนับถือพุทธศาสนา เหมือนกัน จึงสามารถเข้ากันได้ง่าย เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งมีเนื้อหาเดียวกัน (สุภรณ์ โอเจริญ. 2541 : 257)

ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นมอญเก่าหรือมอญใหม่ มักจะอยู่รวมกันในสถานที่ที่ราชการ จัดไว้ให้แต่เดิม แต่มีจุดเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของการตั้งบ้านเรือนของชาวมอญในประเทศไทยก็คือ บ้านเรือนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมน้ำด้วยกันทุกแห่ง แม้เมื่อมีการโยกย้าย ขยับขยายถิ่นฐานไป บ้านเรือนในที่ใหม่ก็ยังคงอยู่ริมน้ำเช่นเดิม (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุกุศลรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 9)

จะเห็นได้ว่า มอญกับไทยมีความสัมพันธ์กันมาเป็นระยะเวลาช้านาน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งด้วยความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างขุนนางผู้ใหญ่ชาวมอญและราชวงศ์ จึงทำให้ชาวมอญได้เข้ามาพึ่งบารมี ซึ่งกษัตริย์ไทยก็ให้การยอมรับและได้มาอยู่ในประเทศไทยอย่างสงบร่มเย็นจนถึงทุกวันนี้ ชาวมอญในประเทศไทยสามารถปรับตัวให้กับเข้าสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ในกลุ่มสามารถปฏิบัติร่วมกัน ชาวมอญจึงมีประเพณีที่โดดเด่น เด่นกว่าชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่เดิมเพราะมีความเป็นกลุ่มเหนียวแน่น และปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง

2. ประวัติและที่มาของชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

การอพยพเข้ามาในประเทศไทยของมอญนั้น ได้เข้ามาอยู่ในแถบริมแม่น้ำเจ้าพระยา และตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นหมู่บ้าน ซึ่งยังดำรงไว้ในวันธรรมและประเพณีที่สืบเนื่องกันมา หลายชั่วอายุคน ซึ่งในการตั้งถิ่นฐานนี้ได้

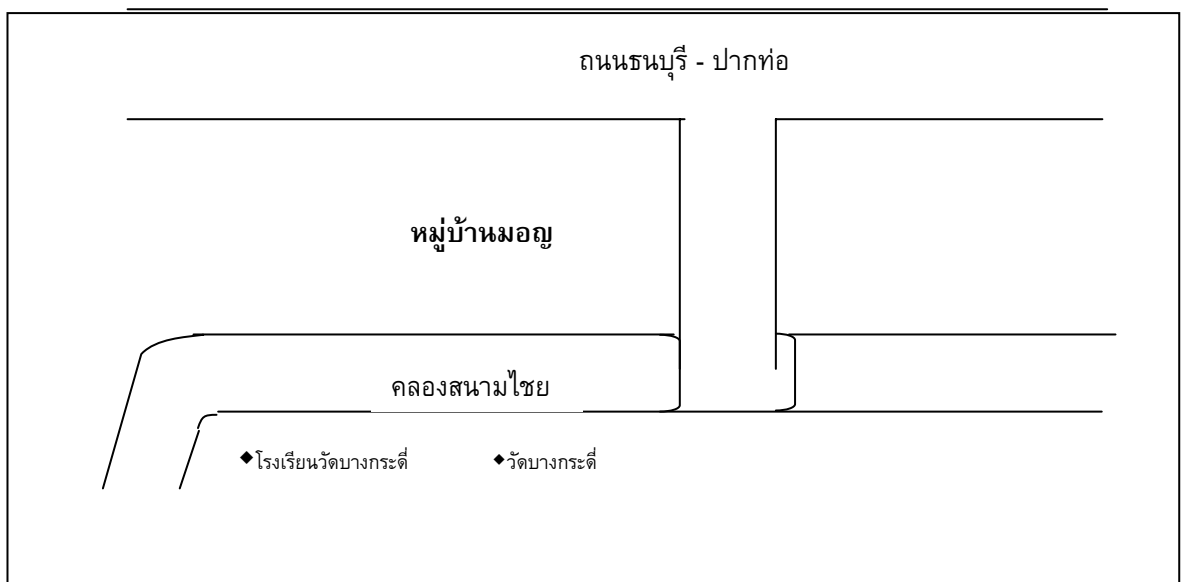
2.1 ความเป็นมาของมอญบางกระดี่

ประวัติที่มาของหมู่บ้านชุมชนมอญวัดบางกระดี่ เกิดจากความจำเป็นที่จะต้องหาพื้นที่หรือแหล่งทำมาหากินเพิ่มขึ้นของชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณใกล้อ่าวไทย ดังนั้นชุมชนบางกระดี่ จึงเกิดขึ้นจากการขยายที่ทำมาหากินของกลุ่มมอญบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาคร และ

ชาวมอญปากลัด จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีความสัมพันธ์ติดต่อกันโดยอาศัยคลองมหาชัยเป็นเส้นทางคมนาคม ต่างเห็นว่าพื้นที่แถบแสมดำมีป่าชายเลนและป่าจาก เหมาะที่จะเป็นแหล่งวัตถุดิบในการประกอบอาชีพ ตัดฟืน และเย็บจากส่งขายกรุงเทพมหานครได้เป็นอย่างดี จึงทยอยกันอพยพมาตั้งรกรากเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชน (พิศาล บุญผูก. 2537 : 11)

บ้านบางกระดี เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลังที่มีการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ หลักฐาน อย่างหนึ่งที่น่าจะเป็นเครื่องยืนยันได้ คือ วัดบางกระดี ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านมีโบสถ์ที่สร้างขึ้นเองด้วยไม้ อย่างง่าย ๆ ตามกำลังศรัทธาของชาวบ้าน ภายหลังได้มีการปรับปรุงเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน แต่ในโบสถ์และชานคายังมีเสาไม้ของเดิมปรากฏให้เห็นอยู่จนปัจจุบันนอกจากนี้ที่ขอบประตูโบสถ์ของวัดบางกระดียังมีการแกะสลักลายแบบจีนฝีมือบ่งบอกว่าเป็นศิลปะร่วมสมัยกับขอบประตูที่ศาลาการเปรียญวัดทรงธรรม พระประแดง ซึ่งสร้างขึ้นสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่าชาวมอญบางกระดี ซึ่งมีสายสัมพันธ์กับชาวมอญปากลัด น่าจะมีการนำช่างฝีมือ ที่สร้างศาลาการเปรียญวัดทรงธรรมที่ปากลัดมาสร้างโบสถ์ที่วัดบางกระดีด้วย (พิศาล บุญผูก. 2537 : 14)

ชาวมอญบางกระดี มีสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทั้งมอญปากลัด พระประแดง มอญสามโคกและมอญปากเกร็ด นนทบุรี รวมทั้งมอญในแถบอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และแถบบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อีกด้วย ชาวบ้านส่วนหนึ่งใช้นามสกุลที่บ่งเชื้อชาติและถิ่นที่อยู่ได้แก่ มะคนมอญ มอญตะ และปุงบางกระดี (พลับพลึง คงชนะ. 2541 : 24)

แผนที่หมู่บ้านมอญบางกระดี

ชุมชนบ้านบางกระดี่เป็นชุมชนเล็กๆ ชุมชนหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตบางขุนเทียน มีพื้นที่ติดคลองสนามไชย มีประชากร 3 หมู่บ้านด้วยกัน คือ หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 พื้นที่บางกระดี่ จะครอบคลุมบริเวณฝั่งคลองสนามไชย มีการเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำ บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวมอญที่มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ รวมถึงประเพณี และพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาช้านาน ชาวมอญมีอยู่กระจายอยู่ในประเทศไทย และส่วนมากจะอยู่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งบ้านบางกระดี่ก็เช่นเดียวกัน บ้านบางกระดี่ อยู่ริมคลองสนามไชย ของตำบลแสมดำ อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและยังพยายามที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน

2.2 สภาพทางสังคมของมอญบางกระดี่

ลักษณะชุมชนของมอญบางกระดี่เป็นชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชน ชานเมืองหรือชุมชนชนบท ทุกบ้านปลูกพืชสวนผักครัวไว้รับประทาน มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน กันภายในชุมชน มีช่างฝีมือประชุมชนหมู่บ้าน ได้แก่ ช่างไม้ ช่างปลูกบ้าน นักดนตรี พ่อเพลง แม่เพลง ช่างอาหารคาวหวานมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เป็นที่จัดกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นความสัมพันธ์อันเครือญาติ มีผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมต่างๆ

ชาวมอญบางกระดี่มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เมื่อสมัยก่อนจะมีการเปิดหลักสูตร ภาษามอญในโรงเรียนวัดบางกระดี่แต่ในปัจจุบันไม่มีหลักสูตรนี้แล้ว แต่ชาวมอญก็ยังคงอนุรักษ์ และใช้ภาษาของตนไว้ได้ดีอย่างดี แต่คนมอญรุ่นหลัง คือพวกเด็กๆ ไม่นิยมพูดภาษามอญ ภาษามอญที่ใช้จึงอยู่ในเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและวัยผู้ใหญ่เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวมอญรุ่นใหม่ มีโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นในการใช้ภาษามอญสื่อสารกันจึงมีน้อยโอกาส เพราะภาษาที่ใช้ ในการศึกษาก็คือภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นต้น ภาษามอญที่ใช้กันจึงเป็นในครัวเรือน และในหมู่บ้านเท่านั้น

ชาวบางกระดี่ดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีมอญตามที่ได้รับบอกเล่า สั่งสอนต่อๆ กันมา ตั้งแต่ปู่ย่าตายาย หากมีปัญหาหรือข้อสงสัยจะตรวจสอบกับคัมภีร์โลกสิทธิ และโลกสมมติ ซึ่งเป็นคัมภีร์ว่าด้วยข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เช่น การเลือกสถานที่ ปลูกบ้าน ต้นไม้ที่ควรปลูกและไม่ควรปลูกในบริเวณบ้าน วันทอดผ้า วันตัดผม วันปลูกพืช วันตัดเล็บ วันซื้อของ วันขายของ วันห้ามทำกิจกรรม การจัดการศพแบบต่างๆ ฯลฯ

ชาวมอญบางกระดี่ประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่เย็บจากและมีการทำฟืนไว้ใช้ไม่ไค้กองาง ไม้ยางซึ่งมีในโฉนดที่ดินของตนเองและในการตัดก็จะเลือกเฉพาะกิ่งไม้ใช้ทั้งต้น และนอกจากนั้น ยังมีงานหัตถกรรมคือ การสาน เสื่อกกตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย การทำที่เกล้ามวยผมและส่งไป ขายตามหมู่บ้านมอญอื่น (ธวัชพงศ์ มอญตะ. 2546 : สัมภาษณ์)

วอน สังข์ทอง กล่าวถึงด้านอาชีพของผู้สูงวัยของชาวมอญบางกระดี่ไว้ว่า ส่วนใหญ่คนแก่คนเฒ่าจะอยู่กับบ้านทำขนมบ้าง ทำงานเล็กน้อย เพราะอยู่กับแบบครอบครัวใหญ่ ลูกหลานจะเลี้ยง (วอน สังข์ทอง. 2548 : สัมภาษณ์)

ซึ่งสอดคล้องกับ ม้วย มะคนมอญ กล่าวว่า ในสมัยก่อนก็ทำงาน แต่พออายุมากขึ้น ก็เลิกทำ ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร ตอนนี้ก็ทำขนมบ้าง แล้วก็อยู่กับบ้านเป็นแม่บ้าน มีลูกหลานคอยดูแล (ม้วย มะคนมอญ. 2548 : สัมภาษณ์)

จะสังเกตได้ว่า ชาวมอญ นิยมอยู่กับแบบครอบครัวใหญ่และบ้านเรือนที่สร้างจะอยู่ในละแวกเดียวกัน เมื่อมีพิธีแต่งงานจะมีทั้งที่อยู่กับครอบครัวฝ่ายชายและแยกครอบครัวไปอยู่บ้านใหม่ แต่ก็ยังมีการไปมาหาสู่กันได้เพราะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

ส่วนอาชีพสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวมอญมีส่วนด้วยคือ การรับราชการ ซึ่งในระยะแรกๆ นั้น สามารถจะบอกได้ว่าผู้ใดบ้างที่เป็นชาวมอญ ซึ่งได้ทำประโยชน์ในราชการแผ่นดิน แต่ในระยะหลังๆ มาแล้ว ส่วนใหญ่ไม่สามารถจะชี้ตัวให้ชัดเจนได้ (สุจริตลักษณ์ ติผดุง และคณะ. 2538 : 12)

อาจกล่าวได้ว่า ชาวมอญกับชาวไทยมีส่วนคล้ายคลึงกันทั้งในด้านศาสนา วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพ ซึ่งในปัจจุบันชาวมอญหรือชาวไทยเชื้อสายมอญ ก็ทำหลากหลายอาชีพ แต่จะมีที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ด อัฐมอญที่สามโคก เป็นต้น

2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

อมรา พงศาพิชญ์ (2537 : 7) ได้เขียนเกี่ยวกับความหมายของขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ว่า

คือ แนวปฏิบัติ ที่ยึดถือกันมาในสังคม โดยคนรุ่นหลังเรียนรู้จากคนรุ่นก่อน แล้วยึดถือปฏิบัติต่อกันมาเรื่อยๆ อาจมีการปรับปรุง แก้ไขบ้าง แต่การเปลี่ยนแปลงก็เป็นไปอย่างช้าๆ ใช้เวลาเป็นปีๆ การประพฤติปฏิบัติตามธรรมเนียมนี้ มีทั้งการประพฤติปฏิบัติในระดับบุคคล ต่างคนต่างทำแต่ละคนก็ยังปฏิบัติเหมือนกัน เช่น การถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน และการประพฤติปฏิบัติในระดับสังคม คือการร่วมทำกิจกรรมพร้อมๆ กันในลักษณะพิธีกรรมเป็นการจัดงานประเพณี เช่น ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีบุญพระเวท เป็นต้น

การที่มนุษย์อยู่ด้วยกันย่อมจะต้องมีข้อตกลง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงที่เป็นไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัตินี้เรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือธรรมเนียม หรือประเพณี (ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์. 2531 : 77)

สำหรับชนบทรรมนิยมประเพณีของชาวมอญนั้น ได้รับสืบทอดต่อกันมาและยังถือปฏิบัติ ซึ่งบางอย่างก็ได้เป็นที่ยอมรับ เช่น ประเพณีสงกรานต์ การเล่นสบ้า และอื่นๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งประเพณีของมอญนั้นจะมีมักจะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และจะมีปฏิบัติกันเฉพาะหมู่ชาวมอญ

สุภรณ์ โอเจริญ ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีมอญไว้ว่า

ประเพณีของมอญเป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งนอกเหนือจากภาษาที่แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของมอญ ซึ่งแตกต่างไปจากไทย แม้ว่ามอญและไทยจะได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์จากอินเดีย ทำให้รับเอาคติ ความเชื่อเกี่ยวกับการทำพิธีต่างๆ นับตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงตอนสิ้นชีวิต และได้กระทำติดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณี แต่ประเพณีต่างๆ ก็แตกต่างไปจากไทยของรายละเอียด และการปฏิบัติประเพณีต่างๆ ของมอญส่วนใหญ่ ยกเว้นประเพณีทางศาสนา มักจะมีแต่เรื่องของความเชื่อและการนับถือผีปะปนอยู่ด้วย และแม้ว่ามอญจะนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนับถือผีเป็นพิเศษควบคู่กันไป (สุภรณ์ โอเจริญ. 2541 : 86 – 87)

ประเพณีที่สำคัญ ที่มีลักษณะเฉพาะของชาวไทยเชื้อสายมอญที่ยังคงปฏิบัติอยู่ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทย เชื้อสายมอญตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีบางประการก็ยังคงอยู่ ยังไม่สูญหายไปจากชาวมอญ

ซึ่ง จวน เกรื่อวิธมาจารย์ (2538 : 1 - 2) ได้กล่าวถึง ประเพณี พิธีกรรมในรอบปีทั้ง 12 เดือน ของคนไทยเชื้อสายมอญแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

เดือน 5	สงกรานต์ข้าวแช่ แห่ปลา, ค้ำโพธิ์, โธษทราย, ชักบังสกุล และสร่งน้ำพระสงฆ์
เดือน 6	พิธีแรกนาขวัญ ไถ บักดำนาตามประเพณี
เดือน 7	ทำบุญ ถวายทานผ้าอาบน้ำฝนแด่พระสงฆ์
เดือน 8	หล่อเทียนจำพรรษา, ถวายเทียนจำพรรษา พานพุ่มแด่พระสงฆ์
เดือน 9	ฤดูการทำหว่านข้าวกล้า บักดำนา
เดือน 10	ดำข้าวเหนียวทำขนม ตักบาตร ตักบาตรน้ำผึ้ง
เดือน 11	กวนขนมกระยาสารท ตักบาตรออกพรรษา
เดือน 12	ตั้งศาลพระแม่โพสพที่ทุ่งนา เพื่อเซ่นไหว้ประจำปี
เดือน 1	(อ้าย) ดำข้าวเม่าข้าวใหม่ เช่นไหว้ผีบ้านและถวายพระสงฆ์ที่วัด
เดือน 2	(ยี่) ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว และลงแขกนวดข้าว
เดือน 3	สารทข้าวหลาม ทำบุญพินก่อไฟถวายพระสงฆ์ และทำบุญวัน “มาฆะบูชา”
เดือน 4	สิ้นฤดูทำนา ชายเข้าป่าตัดไม้ล่องแพ จักสาน หมึ่งเข้าหูกทอผ้าห่มของครอบครัว
- ประเพณีกิจกรรมตามที่กล่าวมาทั้ง 12 เดือนในรอบปี ถึงแม้ว่าจะเข้าสู่ยุคแห่งโลกาภิวัตน์แล้วก็ตาม แต่คนไทยเชื้อสายมอญยังยึดมั่นปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปไม่น้อย นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมชนชาติยิ่งนัก

ส่วนประเพณีของชาวมอญ ราชัญญานุสรณ์ (2537 : 16 - 17) ได้แปลจากวัฒนธรรม ประเพณี 12 เดือน ของมอญจากต้นฉบับภาษามอญของพระอาจารย์ลีลวนต พิมพ์ที่เมืองย่างกุ้ง พ.ศ.2519 ซึ่งเขียนประเพณีมอญ 12 เดือนไว้ ดังนี้

1. เดือนเมษายน มีการแห่เป็งซังกราน (ข้าวแช่) ไปทำบุญตามวัด ปล่อยนก ปล่อยปลา สรง น้ำพระ คารวะผู้ใหญ่และแห่งางสงกรานต์ เป็นต้น
2. เดือนพฤษภาคม ชาวมอญนิยมไปทำบุญและรดน้ำต้นโพธิ์ ปลูกต้นโพธิ์ตามวัด เพื่อเป็น เครื่องเตือนจิตระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ ถวายน้ำ สรงที่โคนต้นโพธิ์แทนถวายน้ำสรงพระบรมศพองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะมีการแต่ง กายของสาวมอญตามประเพณีซึ่งดูสวยงามมาก
3. เดือนมิถุนายน ชาวมอญนิยมบวชลูกหลานเพื่อเป็นการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนาให้ เล่าเรียนพระธรรมวินัยเพื่อทำให้ผ่องใส
4. เดือนกรกฎาคม ชาวมอญหล่อเทียนเข้าพรรษาและแห่เทียนเข้าพรรษาเพื่อไปถวายตามวัด ต่างๆ ที่ตนนับถือตลอด ถวายผ้าอาบน้ำฝนด้วย
5. เดือนสิงหาคม ชาวมอญนิยมทำบุญตั้งเป็นทุนมูลนิธิเพื่อเก็บดอกผลบำรุงพระพุทธศาสนาให้ เจริญก้าวหน้าต่อไป
6. เดือนกันยายน ชาวมอญนิยมทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งตามวัดที่มีพระสงฆ์มอญและหมู่บ้านชาว มอญทั่วไป นิยมตักบาตรน้ำผึ้งกันทุกๆ ปี
7. เดือนตุลาคม ชาวมอญทำบุญออกพรรษตักบาตรเทโวและตักบาตรดอกไม้
8. เดือนพฤศจิกายน ชาวมอญทำบุญทอดกฐินและผ้าป่า
9. เดือนธันวาคม ชาวมอญทำบุญด้วยผลผลิตของเกษตรกรรมใหม่ เช่น ข้าวใหม่ (ตำข้าวปลา) ผลไม้ซึ่ง ออกผลใหม่ๆ นำมาถวายพระซึ่งถือว่าบุญกุศลล้ำเลิศประเสริฐนัก
10. เดือนมกราคม ชาวมอญทำบุญด้วยกาลทาน 5 ประการ คือ
 - 10.1 ทำบุญกับพระอาคันตุกะมาพักแรมตามวัดของตนเพื่อเป็นการปฏิสัมพันธ์ต้อนรับพระสงฆ์
 - 10.2 ทำบุญกับพระภิกษุซึ่งเดินทางไกลหรือออกธุดงค์ เพื่อปฏิบัติสมณธรรม
 - 10.3 ทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์อาพาธซึ่งถือว่าได้บุญล้ำเลิศประเสริฐนัก
 - 10.4 ทำบุญให้ทานแก่บุคคลซึ่งประสบทุกข์ขภัย คือ ข้าวยากหมากแพง และสงเคราะห์ ประชาชนประสบเคราะห์กรรมหนัก เช่น อัคคีภัย วัตภัย เป็นต้น
 - 10.5 ทำบุญให้ทานด้วยผลผลิตเกษตรกรรมใหม่ เช่น ข้าวใหม่ ข้าวเฒ่า ผลไม้ใหม่ เช่น มะม่วง ขนุน ส้มเขียวหวาน ส้มโอ กัลย อ้อย เป็นต้น
11. เดือนกุมภาพันธ์ ชาวมอญทำบุญด้วยฟืนเพื่อให้พระภิกษุผิงไฟและถวายผ้าห่มกันหนาว ตลอดจนถวายข้าวยาสูบ เป็นต้น
12. เดือนมีนาคม ชาวมอญพร้อมใจนมัสการสักการะพระเจดีย์เลี้ยะเก็ง ตลอดจนจัดงานสมโภช พระเจดีย์ เลี้ยะเก็งที่เมืองย่างกุ้ง

จะเห็นได้ว่าในภาพรวมชาวมอญมีขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันต่อมาซึ่งมีทั้ง ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตคือตั้งแต่แรกเกิดจนถึงการตายและประเพณีที่เกี่ยวกับชุมชนเช่นประเพณี สงกรานต์ ปล่อยนกปล่อยปลา ซึ่งชาวมอญยังคงอนุรักษ์ประเพณีเหล่านี้ไว้ได้

สุจริตลักษณะ ดิผดุง, พรทิกพย อสุภรัตน และประภาศรี ดำสอาด (2542 : 19) ได้แบ่งประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตออกเป็นประเพณีของชุมชนไว้สรุปได้ดังนี้ คือ

ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตเป็นประเพณีที่มีความสำคัญเป็นการปฏิบัติต่อกันได้อย่าง ถูกต้อง ประเพณีที่มีความหมายต่อบุคคลและรวมไปถึงเครือญาติของบุคคลนั้นด้วย ประเพณีที่ สำคัญ ได้แก่ ประเพณีการเกิดประเพณีการโกนผมไฟ ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีการตาย ซึ่งชาวมอญจะมีความเชื่อเรื่องการเลื่อมใสศรัทธา ในพระพุทธศาสนา กับการเชื่อถือโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับทั้ง 2 ความเชื่อนี้ด้วยกัน

ประเพณีของชุมชน ประเพณีของชาวมอญที่มีความสำคัญ ได้แก่ ประเพณี สงกรานต์ (ท่านอเต๊ะ) ประเพณีค้ำตันโพธิ์ (ทือก - สร้อย) ประเพณี สรงน้ำพระและรดน้ำดำ หัวผู้ใหญ่ (อะหรั่งช่าง) ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา (อะเหล่ อะเจมอะเหล่กะ) และประเพณี แห่งหงส์ - ธง ตะขาบ (เกี้ยหยั่งโหนดมั่ว - อะลามเทียนะกี)

และรวมถึงประเพณีการเล่นสะบ้า ประเพณีการเล่นตะแยมอญ และประเพณีมอญรำ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ สืบเนื่องต่อกันมา จนถึงปัจจุบัน

2.3.1 ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต

1. ประเพณีการโกนจุกตั้งชื่อ เป็นประเพณีที่นิยมทำกันมากทั่วไปในประเทศไทย มอญเน้นหนักเรื่อง ทำขวัญเช่นเดียวกับของไทย อันนี้เป็นการทำขวัญครั้งแรกของชีวิตมอญ คือ มอญมักพูดกันจนติดปากว่า ผู้ชายมีการทำขวัญ 3 ครั้ง ผู้หญิงมี 2 ครั้ง การทำขวัญ ทั้งสามคือ ทำขวัญโกนจุก แต่งงาน และบวช สำหรับผู้หญิงไม่มีโอกาสบวช จึงมีการทำขวัญ เพียง 2 ครั้ง) การทำขวัญไม่ว่าจะเป็นอย่างไร ส่วนที่มอญเน้นหนักมาก คือ ไนแ่งของโหวหาร และภาษาที่ไพเราะและมีวาจาสิทธิ์ ขวัญที่ให้โดยมากมีถึง 9 ประการ ความหมายของการให้ ขวัญหรือให้พรก็เป็นไปในทางที่ดีโดยเฉพาะ (รามัญญานุกรณ. 2537 : 3)

2. ประเพณีการบวช ชนชาติมอญให้ความเคารพและเชื่อถือในเรื่อง “สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์” เทพอารักษ์ที่จะมาช่วยปกป้องคุ้มครองตนเป็นอย่างมาก ดังนั้นหมู่บ้านมอญแต่ละ หมู่บ้านจะมีศาลบูชาเจ้าพ่อ อย่างน้อยหมู่บ้านละหนึ่งแห่งพอเป็นที่สังเกตได้ การจัดขบวนแห่ นาคเพื่อเป็นการบอกกล่าวเจ้าพ่อที่ศาลประจำหมู่บ้านนั้น จึงถือรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการ ประกอบพิธีอุปสมบทนี้ด้วยเช่นกัน เมื่อขบวนเจ้านาคมาถึงจึงทำพิธีอัญเชิญเจ้าพ่อมาประทับ ทรงร่างกายของคนทรงประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นสักขีพยานของการลาบวชของนาค (ศิริรัตน์ แอดสกุล. 2540 : 75)

ชายไทยเชื้อสายมอญนิยมให้พระสงฆ์เทศน์ในตอนหัวค่ำวันสุกดิบใหญ่ แทนการทำขวัญนาคแบบดั้งเดิม เพราะหมอลำชาวยุคใหม่ที่ยังมีอยู่ทำนุอายุมากแล้ว ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ และผู้รับการสืบทอดการทำขวัญของคนรุ่นใหม่ก็หายาก ดังนั้น ให้พระสงฆ์เทศน์สะดวงสบายดีกว่า จบรายการทำขวัญหรือเทศน์แล้วเจ้าภาพจึงสั่งให้มหรสพแสดงได้ทันที ถ้าเจ้าภาพจัดให้มีนาฏดนตรี (ลิเก) ก็จัดให้ฟ้อนาคไปนั่งชมหน้าเวทีการแสดง นาคแต่งตัวพิเศษแบบใส่ชฎา วงดนตรีจะประโคมขณะฟ้อนาคเดินลงไปนั่งชมเหมือนเทพยดาลงจากสวรรค์ ประดุจ ดังนั้น เป็นการโชว์ตัว ฟ้อนาคแก่สายตาผู้มาชมมหรสพ ได้ชื่นชมลูกหลานของตนด้วยไปในตัวเมื่อได้เวลาอันสมควร ฟ้อนาคก็ตบรางวัลแก่นักแสดง นักแสดงร้องเพลงอวยพรให้พรแบบกลอนสดที่ไพเราะ เรียกตอนนี้ว่า “ฟ้อนาคชมลิเกตบรางวัล” (จวน เกรือวิชฌายาจารย์. 2538 : 73)

เมื่อถึงตอนนาคเข้าไปทำพิธีในโบสถ์สตรีชาวมอญรวมถึงมารดา ของนาคจะไม่เข้าไปร่วมพิธีด้วย เนื่องจากมีความเคารพและศรัทธาในสถานที่สำคัญ จนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาวมอญที่ปฏิบัติสืบต่อมา

3. ประเพณีแต่งงานของชาวมอญ ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา (2544 : 62 - 64) ได้เขียนไว้ สรุปได้ดังนี้ว่า ในพิธีการแต่งงานของชาวมอญจะอนุญาตเฉพาะพ่อแม่ของคู่บ่าวสาวเป็นคนหลั่งน้ำสังข์ให้ และในพิธีแต่งงานของมอญจะไม่มีพระสงฆ์จะใช้หมอลำชาวยุคแทน และพิธีเริ่มด้วยเจ้าสาวและเจ้าบ่าวกันไหว้ผีเรือน (ของฝ่ายหญิง) โดยมีเครื่องเช่น ได้แก่ ไก่ต้ม หมู เหล้า กล้วย ส้มโอ มะพร้าว ขนม ผ้าขาว และดอกไม้รูปเทียนนำเข้าไปไหว้ในห้องผีเรือน จากนั้นหมอลำชาวยุคจะเริ่มพิธีทำขวัญให้แก่คู่บ่าวสาว โดยให้ทั้งคู่นั่งเคียงกัน แล้วยื่นมือขวาของแต่ละคนมาประกอบเหนือถาดใบใหญ่ที่วางอยู่เบื้องหน้า หมอลำจะทำขวัญ สวดจบก็ผูกสายสิญจน์ที่ข้อมือของคู่บ่าวสาว จากนั้นถึงพิธีสำคัญคือหมอลำจะหลั่งน้ำสังข์ ลงบนฝ่ามือคู่บ่าวสาว ตามด้วยพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย แล้วโปรยดอกไม้ตาม ต่อด้วยญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายทยอยกันเข้ามาโปรยดอกไม้และอวยพรโดยทั่วกัน ถือเป็นเสร็จพิธีแต่งงานตามแบบของชาวมอญ

ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีหนุ่มสาวและการแต่งงานนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีหลักการคล้ายคลึงกันของชนชาติอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน เช่น ไทย เป็นต้น อย่างเช่นเริ่มต้นด้วยการทำความรู้จักกัน การสืบทอดเพื่อแต่งงาน การกินเชือก ซึ่งเน้นหนักทางโภหารและภาษา (รามัญญาณุสรณ์. 2537 : 4)

4. ประเพณีการตายจะมีการจัดการกับศพหลายลักษณะโดยแบ่งว่าศพพระสงฆ์ ก็จะมีการจัดงานใหญ่ และมีการร่ำมอญหน้าเมรุ ส่วนศพชาวบ้านก็มีการจัดการในแบบต่างๆ

ตั้งความเชื่อในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรวาราน (2543 : 128) ว่าไว้ดังนี้

คนหนึ่งคนใดที่อยู่ร่วมกันกัน ตายไปโดยไม่มีใครทราบ ไม่มีใครรู้เห็น บ้านหลังนั้นจะอยู่อาศัยอีกไม่ได้ ห้ามอยู่ ให้ถวายเป็นบุญทานแก่พระภิกษุสงฆ์เสีย เมื่อนำศพลงแล้วสมควรชำระล้างเสีย ถ้าไม่ทราบต้องอยู่อาศัยในบ้านหลังนั้น อายุจะสั้นแตกงานกระจัดกระจายไปถึงหายนะ ศพยังตั้งอยู่บนบ้าน ไฟไหม้ลูกกลามา สมควรรีบดับไฟนั้นเสีย เมื่อดับไฟเรียบร้อยแล้ว นำศพเอาลงได้ ถ้ายิ่งขึ้นไม่นำศพลง จะเกิดกลางร้ายต่อบ้านเมือง โรคภัยไข้เจ็บมาก ภูตผีเปรตจะกำเริบ แข็งกล้าศพคนตายยังอยู่บนบ้าน เกิดทะเลาะวิวาทกัน ทูบต่าตีกันไม่ดีเวลาเที่ยงวัน เอาศพลงไม่ดี จะมีกลางร้ายต่อบ้านเมือง คนตายในวันอัมวัน (วันพระ) อย่าเก็บศพเอาไว้ สมควรรีบเอาศพออกไปเสีย และเผาศพนั้นได้ ชาวสารให้เป็นไทยทานได้ ถ้าคนใดตายในบ้านหลังใหญ่ไม่มีใครรู้เห็นเลย บ้านหลังนั้นจะอยู่อาศัยอีกไม่ได้ ถ้าขึ้นอยู่ ทรัพย์สินต้องเสียหาย อายุจะสั้นแตกแยก ถึงขั้นล้มละลาย เวลานำศพออกไป ผ้าปิดโลงบรรจุศพผืนเล็กหรือน้อยขึ้นไป จะมีกลิ่นออกมา ลูกหลานทนกลิ่นไม่ไหว ก็ไม่มีโทษแก่ลูกหลานเหล่านั้นทั้งสิ้น ทางประตูนำศพเอาลงนั้น จำพวกหมา กวาง น้าร้อน น้าชา และผ้าชนิดต่างๆ สมควรเอาลงทางนั้นด้วย อย่าให้คนรับใช้อยู่ทางทิศตะวันออกของบ้าน เจ้านายของมันต้องได้รับความหายนะทุกข์ยากลงไปเรื่อยๆ

สมยศ สมบุญ ได้กล่าวถึงประเพณีการตายของชาวมอญไว้ว่า ถ้ามีคนมอญตายโหงห้ามเผาห้ามสวดให้เก็บเข้าโกดังวัด พอครบปีไปแล้วถึงจะเผาได้ สวดก็สวดไม่ได้ อย่างเช่น โคนยง โคนพัน ฟ้าผ่า จม่น้ำ รถชน ตายแบบนี้ จะทำอะไรกับศพไม่ได้ แต่ถ้าเจ็บไข้ได้ป่วย ประมาณหนึ่งสัปดาห์ หรือหนึ่งเดือนหรือสองเดือน อย่างนี้ตายธรรมดา สามารถสวดได้เผาได้ ถ้านอกเหนือจากนี้ก็เอาไปได้วัด ถ้าตายนอกบ้านก็เข้าบ้านไม่ได้ (สมยศ สมบุญ. 2548 : สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่าชาวมอญนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับการตายในลักษณะต่างๆ และมีกฎในการจัดการกับศพหลายแบบขึ้นอยู่กับว่าจะตายแบบไหน ซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวมอญยึดถือ

2.3.2 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ชาวมอญเป็นหมู่บ้านที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และจะมีขนบธรรมเนียมร่วมกัน จึงมีการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันในชุมชน แต่แต่ละประเพณีก็จะต้องมีการช่วยกันเตรียมงานพิธี แสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวมอญได้แก่

1. ประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยรามัญหรือชาวมอญเป็นงานบุญปีใหม่ ประเพณีหนึ่งที่สามารถรักษาและสืบทอดต่อมาได้ตราบจนปัจจุบัน ตามความเชื่อของชาวมอญ สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลในวันขึ้นศักราชใหม่นี้ จะนับตั้งแต่วันที่พวกเขาได้มาร่วมแรงร่วมใจจัดเตรียม ทำขนมและหุงข้าวสงกรานต์กันตั้งแต่เช้าตรู่ของวันที่ 13 เมษายน เพื่อถวายพระและบูชา เทวดาโดยเฉพาะ จากนั้นหญิงสาวแต่ละคู่ก็จะทำหน้าที่เป็นผู้นำถาดคาวหวานไปถวายพระสงฆ์ ตามวัดในละแวกหมู่บ้าน (ศิริรัตน์ แอดสกุล. 2540 : 76)

ประเพณีสงกรานต์ (ทำนองเต๊ะ) จะมีการรวมตัวของชาวมอญ รวมญาติมิตร และในประเพณีสงกรานต์นี้ รวมถึงการสงฆ์และรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การปล่อยนกปล่อยปลา และการแห่หางหงส์ ชงตะขาบ และรวมถึงการละเล่นสะบ้าอีกด้วย

ในวันสงกรานต์ จะเริ่มด้วยการส่งข้าวสงกรานต์ตามวัดต่างๆในตอนเช้าตรู่ ทำบุญทำทานในตอนสาย รวมทั้งการสะเดาะเคราะห์ ปล่อยนก - ปล่อยปลา ช่วงเวลา กลางวัน ลูกๆ หลานๆ จะพากันไปรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ ที่เคารพและนับถือ ตอนบ่าย (วันที่ 13) จะมีพิธีน้อมรำลึกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และหงส์อันเป็นสัญลักษณ์ของ ชาวมอญ ด้วยการแห่หางหงส์ - ชงตะขาบ ตอนเย็นจะหมู่บ้าน

สงกรานต์มอญ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีในชุมชน ในคารการแสดงออก ในหลายๆ ทาง เช่น การร่วมกันทำอาหาร ตลอดจนพิธีต่างๆ ที่สื่อให้เห็นได้ว่าชาวมอญเป็น ชุมชนที่มีการดำเนินชีวิต ทำกิจกรรมร่วมกัน วัฒนธรรมเดียวกัน

2. ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา (อะเหลอะเจมอะเหลกะ) ประเพณีนี้เกิดจาก ความเชื่อว่าการปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการสะเดาะเคราะห์ให้แก่ตัวเอง ทำให้มีอายุยืนยาว ชาวมอญจึงนิยมทำกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพราะเป็นช่วงหน้าแล้งพอดี ในอดีตบางคน จะนิยมปล่อยนกปล่อยปลา หากมีวันเกิดตรงกับวันที่ 15 เมษายน ซึ่งถือเป็นวันเริ่มศักราชใหม่ เช่น ถ้าวันที่ 15 เมษายนตรงกับวันเสาร์ ผู้ที่เกิดวันเสาร์ก็จะทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา โดย จะนำไปปล่อยที่วัด เพราะถือว่าได้ปล่อยชีวิตแล้ว จะช่วยต่ออายุให้ยืนยาวตลอดไป (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุสุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 23)

จะสังเกตได้ว่าประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา ความเชื่อจะเหมือนกับคนไทย คือ เมื่อปล่อยไปแล้วก็จะเกิดความสุข เหมือนได้ต่ออายุตนเองให้ยืนยาว

3. ประเพณีแห่หางหงส์ ทองคำ พันหนัทธิ (2525 : 5 - 8) ได้เขียนรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีแห่หางหงส์ไว้ สรุปได้ดังนี้ คือ การแห่หางหงส์ เป็นประเพณีของชาวไทยรามัญ ซึ่งยังมีสืบทอดกันมาสู่รุ่นลูกหลานโดยประวัติและที่มาของการแห่หางหงส์ คือ พันภูมิประเทศแต่ดั้งเดิมของเมืองหงสาวดีนั้นเป็นที่ลุ่ม ดูจะเป็นทะเลสาบกว้างใหญ่มาก่อน ต่อมาทะเลตื้นเขินกลายเป็นดินดอน ได้มีหงส์ผู้เมียคู่หนึ่งมาหากินในทะเลสาบใหญ่แห่งนี้ ชาวมอญจึงถือเป็นนิมิตดี จึงได้ตั้งเมืองขึ้นเรียกว่า เมืองหงสา หรือหงสาวดีในปัจจุบัน ฉะนั้น มอญจึงได้นับถือหงส์ เพราะเชื่อว่าเป็นสัตว์ชั้นสูงที่ให้คุณ

ประเพณีการแห่หางหงส์ มอญเรียกว่า แห่ฮะตี๋โน้ คำว่า ฮะตี๋โน้ เป็นภาษามอญ แปลว่าหางหงส์ ส่วนคำว่า โน้ แปลว่า หงส์ แต่นิยมเรียกกันสั้นๆ ว่า “แหโน้” หมายถึง แห่หางหงส์

ก่อนจะถึงวันสงกรานต์ ชาวไทยรามัญหนุ่มสาวเฒ่าแก่ตลอดจนผู้ถือศีลจะนัดกันไปที่วัด เพื่อช่วยกันเย็บผ้าที่จะทำเป็นหางหงส์ การเย็บผ้าหางหงส์ ถ้าไม่ทำที่วัดจะทำที่บ้านก็ได้ แต่ทำที่วัดดีกว่าเพราะสถานที่กว้าง ทำสะดวก และเป็นศูนย์กลางการรวมตัวของคนในชุมชน เสร็จแล้วก็จัดการแห่ โดยใช้กลองยาวแห่มีหนุ่มสาวเฒ่าแก่จัดเป็นขบวนร้องรำทำเพลง สนุกสนาน ให้คนหนึ่งถือบาตร แห่โน้ไปตามหมู่บ้าน ชาวบ้านเห็นเข้าก็ยินดีมีศรัทธาบริจาคเงินร่วมทำบุญใส่บาตร และจะนำเงินและหางหงส์ไปถวายพระที่วัด พระท่านจะให้ศีลให้พร และท่านจะถามว่า จะเอาหงส์ไปแขวนเมื่อไร ผู้เป็นหัวหน้าขบวนแห่จะเป็นผู้กำหนดเอาสุดท้ายของวันสงกรานต์ทุกปี โดยนำไปแขวนที่ไม่ได้ตัวหงส์ ไกลๆ กับยอดเสาหงส์

คนมอญจะจัดงานบุญที่มีความยิ่งใหญ่และหลายวันมีการตั้งโรงทานในหมู่บ้าน มีพิธีแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน ปล่อยนกปล่อยปลา สรงน้ำพระ แห่หางหงส์ และทำบุญกลางวัน ในวันทำบุญก็จะมีพิธีรำเจ้าประจำปีด้วย ซึ่งจัดว่าเป็นงานพิธีที่ยิ่งใหญ่ของชาวมอญ

จะเห็นได้ว่าชาวมอญมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างเหนียวแน่น โดยแต่ละประเพณีก็จะมีชาวมอญร่วมแรงร่วมใจ ช่วยกันทำงานและพอเสร็จจากงานก็มีกิจกรรมหรือการเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลายด้วย

2.3.3 ประเพณีการเล่น

สำหรับการเล่นพื้นบ้าน พรตักดี พรหมแก้ว (2540) ได้กล่าวไว้ว่าการการเล่นเป็นการเล่น เพื่อให้เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ เกิดจากความคิดและการแสดงออกของชาวบ้านเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง โดยชาวบ้านจะเป็นผู้สืบทอด การเล่นชนิดไหนได้รับการสืบทอดกันมานานจนเป็นมรดกวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของท้องถิ่น ย่อมแสดงให้เห็นว่าการเล่นนั้นมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

และ พรตักดี พรหมแก้ว (2540 : 70 - 73) ได้ให้ความหมายและลักษณะของการเล่นพื้นบ้าน สรุปได้ว่า

1. การเล่นพื้นบ้านเป็นมรดกร่วมของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น
2. การเล่นพื้นบ้านไม่ปรากฏผู้เป็นต้นคิด
3. การเล่นพื้นบ้านเป็นการแสดงออกที่สัมพันธ์กับสภาพท้องถิ่น
4. การเล่นพื้นบ้านมีลักษณะเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ตามแบบวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน
5. การเล่นพื้นบ้านมีการสืบทอดด้วยวิธีปฏิบัติเลียนแบบและบอกเล่า
6. การเล่นพื้นบ้านมีธรรมชาติของการประสมประสานและปรับเปลี่ยน

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การละเล่นพื้นบ้านนี้เป็นการถ่ายทอดสืบต่อกันมา มีวัตถุประสงค์ก็เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้เล่น และการละเล่นยังบ่งชี้ได้ถึงการแสดงออกของท้องถิ่นนั้น เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้มีการรวมกลุ่มกันของคน โดยมีทั้งชาวบ้านที่เป็นผู้แสดงและผู้ชม

ประเพณีการเล่นสะบ้า ศิริรัตน แอดสกุล (2540 : 91) ให้คำอธิบายว่า

สะบ้าเป็นการละเล่นอันเก่าแก่ของชาวไทยรามัญ ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบ คือ สะบ้าบ่อน และสะบ้าทอย การละเล่นสะบ้าของชาวไทยรามัญนิยมเล่นกันในวันสงกรานต์ โดยที่สะบ้าบ่อนในอดีตจะนิยมเล่นกันตามใต้ถุนบ้าน โดยที่ผ่านหญิงจะอยู่ที่บ้าน ฝ่ายชายจากบ้านอื่นจะเดินทางมาที่บ้านของเพื่อนหญิงสาว การเล่นสะบ้าบ่อนนี้เป็นการเล่นเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน โดยที่ฝ่ายชายจะใช้โอกาสนี้พูดคุยกับสาวและเกี่ยวพาราสี ซึ่งถือเป็นการนัดพบของคนหนุ่มสาวในอดีตที่ผ่านมา การละเล่นสะบ้าบ่อนนี้ถ้าหากผู้ชายกับ ผู้หญิงที่เป็นญาติพี่น้องกันก็จะไม่เล่นสะบ้ากัน และการเล่นสะบ้าอีกอย่างหนึ่งก็คือ การละเล่นสะบ้าทอยเป็นการเล่นในลานกว้างสำหรับผู้ชายโดยเฉพาะ

อุปกรณ์ในการใช้เล่นสะบ้า สัมฤทธิ์ สมบุญ (2537 : 24) ได้เขียนไว้ว่า อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นสะบ้า มีดังนี้

1. สะบ้าเล็ก มีลักษณะแบบกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้วครึ่ง หนาประมาณครึ่งนิ้ว ใช้สำหรับทอย ล้อ ดัดหรือโยนในเวลาเล่น
2. สะบ้าใหญ่ มีลักษณะแบบทรงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว หนาประมาณ 1 นิ้ว ใช้สำหรับเป็นสะบ้าตั้งเป็นเป้าหนึ่ง เพื่อให้ฝ่ายเล่นใช้สะบ้าเล็ก ทอย ล้อ ดัด หรือโยนให้ถูกสะบ้าใหญ่
3. สนาม คือ บริเวณที่ใช้ในการเล่นสะบ้า มีขนาดกว้างยาวตามสภาพลานบ้านที่ตั้งบ่อนั้น ขนาดของสนามโดยทั่วไปกว้างประมาณ 5 เมตร ยาวแล้วแต่จำนวนผู้เล่น

การเล่นสะบ้านี้ในสมัยก่อนได้เป็นการนัดพบของชายหญิง แต่ในปัจจุบันนี้การเล่นสะบ้ากลายเป็นประเพณีที่ชาวมอญนิยมปฏิบัติเพื่อการสืบทอดและคงอยู่ไว้เป็นประเพณีมอญที่มีความสนุกสนานรื่นเริงเป็นการละเล่นที่ใช้ผู้เล่นเป็นกลุ่มจึงทำให้มีความสามัคคีในชุมชนและผ่อนคลายได้เป็นอย่างดี

3. ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ

3.1 คติความเชื่อของชาวมอญ

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมในลักษณะความเชื่อนี้ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สังคมทุกสังคมมีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง คำว่าศาสนาที่ใช้ในที่นี้ หมายถึง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสนา ความเชื่อในภูตผีปีศาจก็รวมเรียกเป็นความเชื่อทางศาสนา เพราะเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ลักษณะของสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์มีตัวอย่างเช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปู่ตา เจ้าเข้าทรง เทพเจ้า ฯลฯ (อมรา พงศาพิชญ์. 2537 : 8 - 9)

ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านดี ด้านร้าย คนโบราณจึงสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ลูกหลาน เช่น ความเชื่อเรื่องภูตผี ว่ามีอิทธิฤทธิ์ที่จะบันดาลความสุข สวัสดิ์มาให้ และหากทำให้ผีโกรธ ก็จะทำให้ความทุกข์ยากลำบากมาให้ด้วย เมื่อมีการพูดและการนำไหว้กราบ เช่น สร้างสักการะบ่อย ๆ เข้าทำปลุกความเชื่อให้ลึกลงไปในสำนึกของแต่ละคน จนไม่สามารถถอดถอนได้ เมื่อความเชื่อมีเต็มที่แล้ว จะทำสิ่งที่ตนต้องการมากขึ้นกว่าเดิม ความเชื่อนับเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนา (โครงการไทยศึกษา. 2530 : 71)

ชาวมอญมีความเชื่อที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 ลักษณะ คือ การเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนากับการเชื่อถือผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้เห็นได้จากระเบียบข้อห้ามประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิต ของชาวมอญ ซึ่งในบางพิธีกรรมจะเห็นว่าชาวบ้านให้ความสำคัญเกี่ยวข้องทั้ง 2 ความเชื่อด้วยกัน (สุจริตลักษณ์ ดิผดุง, พรทิพย์ อุกุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 15)

บุปผา นิมตานี ได้กล่าวถึงความนับถือในพุทธศาสนาว่า

นับถือศาสนาพุทธ และไปวัดบ่อยมาก เดือนหนึ่งก็ไปเกือบทุกอาทิตย์ ทำบุญแล้วจิตใจสงบสุข ในวันพระแต่ละครั้งก็จะมีชาวบ้านออกมาทำบุญกันเยอะ และแต่งกายด้วยชุดนุ่งผ้าถุง มีผ้าพาดไหล่ และนิยมใส่สีสันสดใส เกลา่ผมมวยและปักปิ่น (บุปผา นิมตานี . 2548 : สัมภาษณ์)

ในทำนองเดียวกัน สมเกียรติ มะคนมอญ ได้กล่าวถึงเรื่องความนับถือศาสนาพุทธของชาวมอญบางกระดี่ไว้ว่า

ไปวัดบ่อยและในเดือนหนึ่งก็ไปทำบุญประมาณ 4 ครั้ง นับถือศาสนาพุทธ และมีความสบายใจที่ได้ไปวัดทำบุญ ชาวบ้านที่นิยมทำบุญมาก เพราะมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในวันพระชาวบ้านก็จะออกมาทำบุญตักบาตรกันเกือบทุกบ้าน (สมเกียรติ มะคนมอญ. 2548 : สัมภาษณ์)

นอกจากการนับถือศาสนาพุทธ ชาวมอญยังนับถือผีอย่างเหนียวแน่น ผีในโลกทัศน์ของชาวมอญแบ่งเป็น ผีดีและผีร้าย ผีดีจะคอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องเดือดร้อนต่างๆ ให้ความคุ้มครองรักษาและในขณะเดียวกันก็อาจให้โทษได้ หากได้รับการกระทำที่ไม่พึงพอใจ อันแสดงถึงการไม่เคารพ ลบหลู่ดูหมิ่น ชาวมอญจึงต้องมีการเซ่นไหว้ หรือทำพิธีกรรมต่างๆ เพื่อแสดงเคารพบูชาหรือเพื่อขอขมาลาโทษอยู่เสมอ (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุกุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542 : 15 - 16)

ธวัชพงศ์ มอญตะ กล่าวถึงการนับถือผีไว้ว่า การนับถือผีมีทั้งให้คุณให้โทษ ถ้าเราทำดีเลี้ยงเขาถูกต้อง มีการเซ่นทุกปีและปฏิบัติดีนับถือเขา เขาก็จะให้คุณเราจะทำให้เราทำมาค้าขาย ขึ้น อยู่ก็มีแต่ความร่ำรวย ผีจะดี แต่ถ้าเราปล่อยปละละเลยเขา เขาจะทำให้เราเจ็บไข้ได้ป่วย จะทำให้ทำมาหากินไม่ได้ (ธวัชพงศ์ มอญตะ. 2548 : สัมภาษณ์).

และดอกไม้ อุ่มยืนยง กล่าวถึง การนับถือผีไว้ว่า มอญนับถือผีมอญเหมือนคนไทยที่นับถือพระภูมิเจ้าที่ เวลาเลี้ยงเขาถ้าเลี้ยงบ่อยๆ เป็นประจำก็จะรวย ทำกินรวย แต่ถ้าไม่เลี้ยงเขาก็ทำโทษให้เราเจ็บป่วย รักษาที่ไหนก็ไม่หาย เจ็บออกๆ แอดๆ จะตายก็ไม่ตายต้องเลี้ยงเขา เตี่ยปวดหัวตัวร้อน ไม่มีกำลังหมดแรง กินไม่ได้ก็เพราะว่าเราไม่ให้เขากิน เขาก็ทำให้เรากินไม่ได้บ้าง (ดอกไม้ อุ่มยืนยง. 2548 : สัมภาษณ์)

ทองหยิบ แจ่มสว่าง กล่าวถึงการทำพิธีเลี้ยงผีไว้ว่า ผีที่นับถือที่ต้องเลี้ยงคือผีบ้านผีเรือน ซึ่งจะมีการประกอบพิธีทุกปี เป็นพิธีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย มีการกินสำหรับ ก็จะมีเป็ดไก่ ต้มหัวหมู และอื่นๆ อีก สาเหตุที่ต้องประกอบพิธีเพื่อให้งอกกักคุ้มครอง (ทองหยิบ แจ่มสว่าง. 2548 : สัมภาษณ์)

สมยศ สมบุญ ได้กล่าวถึงการเซ่นไหว้ผีไว้ว่า ส่วนใหญ่จะเซ่นไหว้ปีละครั้ง หรือ 2 - 3 ปีต่อครั้ง เดียวนี้หาของง่ายไม่เหมือนแต่ก่อนหายากไก่ตัวหนึ่งก็พอแล้ว แต่เดี๋ยวนี้ของมีเยอะ ฟีน้องมาก็ช่วยซื้อของมาร่วมกัน 10 อย่าง 20 อย่าง แล้วก็ร่วมกันทำพิธี (สมยศ สมบุญ. 2548 : สัมภาษณ์)

และถวิล มอญตะ กล่าวเกี่ยวกับการเลี้ยงผีไว้ว่า ที่บ้านทำพิธีเลี้ยงผีปีละครั้ง ปีหนึ่งก็จะซื้อเต่าตัวหนึ่ง ไก่ แล้วแต่ เพราะว่าทั้งหมดในบ้านนี้เป็นผู้ชายทั้งนั้น สะใภ้ตัวหนึ่ง สะใภ้ 3 ตัว แล้วแต่คนเอามารวมกัน แล้วก็ทำขนมที่จะให้ปาโหนดของเราปีละ 1 ครั้ง ก็จะเป็นขนมที่กินได้หมดทุกอย่างแล้วที่ขาดไม่ได้ก็ข้าวเหนียวกวนกับน้ำตาลแล้วก็ซื้อผลไม้มาเช่น ปาโหนด ให้เขากิน แล้วลูกหลานก็จะได้กินเพื่อเป็นผาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน (ถวิล มอญตะ. 2548 : สัมภาษณ์)

ในทำนองเดียวกัน มะละ ทอลุ่ม ได้กล่าวเกี่ยวกับการเซ่นผีไว้ว่า การเลี้ยงผีแล้วแต่ว่าแต่ละตระกูลเขาจะรับปากไว้เมื่อไร 3 ปีหน หรือปีละหน แต่ละตระกูลแต่ละผีหรือแต่ละบ้านจะเลี้ยงแบบไม่เหมือนกัน แล้วแต่ว่าจะกำหนดวันไหน ไม่มีกำหนดแบบตายตัวว่าจะต้อง

เลี้ยงเดือนนี้ หรือเดือนอะไรเป็นการตกลงของแต่ละตระกูล และผีที่เลี้ยงก็คือผีบรรพบุรุษ (มะละทอลุ่ม. 2548 : สัมภาษณ์)

และ ทองอยู่ ปุงบางกระดี ได้กล่าวเกี่ยวกับสถานที่เลี้ยงผีไว้ว่าเวลาเลี้ยงผีจะใช้สถานที่บนบ้านเลี้ยงตรงเสา เสาเรียกว่า เสาเอก แต่เราเรียกว่าเสาผีหรือว่าเสาตัวผู้ก็ได้ เป็นที่ที่เก็บบรรพบุรุษไว้ที่นั่น (ทองอยู่ ปุงบางกระดี. 2548 : สัมภาษณ์)

สร้อยฟ้า เขาแก่ง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ต้องประกอบพิธีเลี้ยงผีไว้ว่า แต่เราจะทำที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเหตุที่ต้องประกอบพิธีเพราะเป็นการบูชาผีบ้านผีเรือน ซึ่งจะมีการเซ่นปีละ 1 ครั้ง จะทำทุกปี (สร้อยฟ้า เขาแก่ง. 2548 : สัมภาษณ์)

อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อของชาวมอญมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ โดยชาวมอญเคารพนับถือพระพุทธศาสนาไปพร้อมความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและชาวมอญยังคงรักษาไว้และยังปรากฏให้เห็นในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องทำให้เห็นถึงการดำรงรักษาการเคารพบรรพบุรุษ ซึ่งชาวมอญสืบเชื้อสายมา

3.2 ผีบรรพบุรุษ

ผีบรรพบุรุษมีหน้าที่ให้ทั้งคุณและโทษแก่ลูกหลานผีบรรพบุรุษจะมีฤทธิ์ ด้วยการที่มองไม่เห็นจึงมีอิทธิพลต่อคนในตระกูล ทำให้ไม่กล้าทำผิดเพราะกลัวจะเกิดโทษ จึงนิยมบูชาเพื่อให้ปกป้องคุ้มครองภัย

ทองอยู่ ปุงบางกระดี กล่าวถึงผีบรรพบุรุษว่า ผีมอญคือผีบรรพบุรุษสืบทอดกันมาทางผู้ชาย ปู่ย่าตาทวดถ่ายทอดกันมาเป็นพวกนามสกุลเดียวกัน มีหลายคน ปุงบางกระดีก็มีร่วมครึ่งบางเลย (ทองอยู่ ปุงบางกระดี. 2548 : สัมภาษณ์)

และ เปลี้น ประเสริฐ กล่าวถึงผีบรรพบุรุษไว้ว่า เรานับถือเขา เขาก็นับถือเรา ช่วยดูแล เหมือนกับทรงเจ้าให้คุณ แต่ถ้าให้โทษ เราไปทำผิดกฎ ถ้าเป็นโทษร้ายแรงก็ถึงกับตาย ผีบ้านชาวมอญต้องนับถือกัน ปู่ย่าตายายเขานับถือเราก็ต้องนับถือเป็นผีบรรพบุรุษมีมาหลายร้อยปีมาแล้ว (เปลี้น ประเสริฐ. 2548 : สัมภาษณ์)

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรวราภรณ์ (2543 : 73) ได้กล่าวถึงผีที่เป็นนับถือทางด้านเมืองมอญมีอยู่หลายผีด้วยกัน ตามความนิยมนับถือของมอญแต่ละกลุ่มในเมืองมอญแบ่งมอญออกเป็น 3 พวก ได้แก่

1. **มอญเต็ง** คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองพะลิม (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32) เป็นพวกที่มักนับถือ **ผีมะพร้าว** โดยเอามะพร้าวแห้งทั้งผลรวมทั้งหวดติดมาด้วย ผูกด้วยผ้าแดงและผ้าขาว แล้วแขวนไว้ที่หัวเสาเอกของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้น้ำมะพร้าวนั้นแห้งหรือไม่ให้มะพร้าวนั้นออก หรือหวดมะพร้าวนั้นร่วง ถ้าเป็นไปอย่างหนึ่งอย่างใด ต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแขวนแทน

2. มอญเตี้ยะ คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองหงสาวดี (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32) เป็นพวกที่นับถือ ผีผ้า (คำว่าผ้าต้องประกอบด้วยผ้านุ่งของผู้ชาย 1 ผืน ของผู้หญิงหนึ่งผืน เสื้อผู้ชายหนึ่งตัว เป็นผ้าสีขาว ผ่าอก แขนยาว ผ่าสไบสองผืน ผืนหนึ่งสีขาว และอีกหนึ่งสีแดง และแหวนหนึ่งวง เหล่านี้รวมกันเป็นชุดของผ้า

3. มอญญะ คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองสะเทิม (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32 เช่นเดียวกัน) เป็นพวกที่นับถือ ผีกระบอกละไมไผ่ ขนาดเล็กซึ่งมีข้อติดอยู่กับกระบอกละ โดยหากกระบอกละไมไผ่ขนาดเล็ก ซึ่งมีข้อติดอยู่ที่กันกระบอกละด้วยมา 7 อัน ใส่ลงในกระบอกละให้เต็ม แล้วใส่ใบหว่ากระบอกละหนึ่งใบ กระบอกละเหล่านี้จะแขวนไว้ที่เสาศีของเรือน คนในบ้าน ต้องคอยตรวจดูว่ากระบอกละไมไผ่ผุ น้ำแห้ง ใบหว่าเนาผุ หรือไม่ ถ้าพบว่าเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดต้องเปลี่ยนใหม่ ถ้า ละเลยไม่ตรวจดูบ่อยๆ อาจเสียหายโดยไม่ทราบ อาจเกิดเหตุเภทภัยต่อครอบครัวด้วยประการต่างๆ ได้

ความเชื่อเรื่องผีบ้านของคนไทยเชื้อสายมอญ ไม่เพียงสะท้อนภาพสายใยแห่งความผูกพัน ระหว่างลูกหลานรุ่นปัจจุบันกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ หากยังแฝงนัยแห่ง “อำนาจ” และพลังในการต่อรองของผู้คนในความสัมพันธ์ต่างๆ ที่สลับซับซ้อนซ่อนอยู่ในธรรมเนียมและข้อปฏิบัติของพวกเขามีต่อความเชื่อนี้ (เอกรินทร์ พึ่งประชา. 2545 : 27)

การนับถือผี จะต้องมีการรับเป็นทอดๆ จากบรรพบุรุษ ผู้ที่มีหน้าที่ก็คือบุตรชายคนโตของตระกูล และเมื่อมีงานพิธีรำผีนั้นก็จะต้องมีการเกิดการผัดผีขึ้น ซึ่งลูกชายของเจ้าของบ้านจะมีหน้าที่ทำพิธี การรำผีจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการทำผัดข้อห้ามของคนมอญ และในการเข้าร่วมพิธีรำผี ถ้าบ้านนั้นมีบุตรสาวซึ่งยังไม่ได้ออกเรือนไปก็สามารถเข้าร่วมพิธีได้ แต่ถ้าออกเรือนไปแล้วก็ต้องไปนับถือผีที่บ้านสามีแทน

3.3 ผีประจำหมู่บ้าน

ผีประจำหมู่บ้านหรือแปะจุ ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ ผู้ปู่ตาเทพเจ้าการทรงเจ้า ซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองชาวมอญ ที่ทำถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ถูกจาริตประเพณี และลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ประพฤติตามจาริต (ปรุง วงศ์จำนงค์. 2546 : สัมภาษณ์)

มอญในประเทศไทยนั้น นอกจากจะนับถือผีต่างๆ ดังที่กล่าวมา โดยการรับเอาผีมาจากบรรพบุรุษแต่เมื่อครั้งอาศัยอยู่ในเมืองมอญแล้วก็ตาม ยังพบว่ายังมีบางตระกูลนับถือผีอื่นๆ อีก เช่น ผีงู ผีไก่ ผีเต่า ผีข้าวเหนียว และอาจจะผีอื่นๆ อีก (รามัญญาณุสรณ์. 2537 : 6)

เนย สาเหล็กทอง ได้กล่าวถึงการนับถือผีประจำหมู่บ้านไว้ว่า

ผีประจำหมู่บ้านก็รวมถึงเจ้าพ่อบางกระดี่ด้วยเมื่อมีงาน ก็จะมีการเข้าทรงเจ้าพ่อบางกระดี่และมีเครื่องเช่นไหว้ มีทั้งอาหารคาวหวาน และจะมีการเข้าทรงเช่น งานสงกรานต์ พิธีจะมีตั้งแต่เข้าทรงเข้าทรงนี้ก็รับทรงทั้งวัน โดยส่วนใหญ่เมื่อมีงานที่เป็นงานบุญก็จะมีพิธีเชิญเจ้าพ่อบางกระดี่มาร่วมในพิธีเพื่อเป็นการเชิญมาปกป้องรักษาให้ชาวบ้านบางกระดี่อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข (เนย สาเหล็กทอง. 2545 : สัมภาษณ์)

และบุญมี รอดสาลี ได้กล่าวเกี่ยวกับการนับถือผีประจำหมู่บ้านไว้ในหมู่บ้านบางกระดี่ นับถือผีประจำหมู่บ้านคือ เจ้าพ่อบางกระดี่ เจ้าแม่หัวระหาญ และเจ้าพ่อท้ายทุ่ง เป็นศาลที่ชาวมอญเคารพนับถือ มีมาตั้งแต่สมัยก่อนๆ ปู่ย่าตายายเขาสร้างพระ ส่วนศาลเจ้าพ่อบางกระดี่เพิ่งสร้างใหม่ แต่ก่อนอยู่ฝั่งตรงข้ามวัด และย้ายมาสร้างใหม่ในบริเวณวัดบางกระดี่ (บุญมี รอดสาลี. 2548 : สัมภาษณ์)

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุดุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด (2542 : 17) ได้กล่าวถึงความเชื่อในผีมอญที่เป็นเชื้อสัตว์หรือพืช มีข้อห้ามต่างๆ ตามผีที่ตระกูลของตนนับถือ เช่น

- ผีเต่า เมื่อคนในตระกูลที่ถือผีนี้พบเต่าตามคันนาหรือที่ใดต้องจับมาแกง และแบ่งเช่น ผีบรรพบุรุษ โดยอาจจะเช่นในครัวได้ วางสักครูเป็นพิธีให้ผีบรรพบุรุษกิน จากนั้นจึงนำมากินกัน ถ้าผู้ใดพบเต่าแล้วไม่ยอมจับมาฆ่า ก็อาจจะพูดเป็นเคล็ดว่า “เต่าเนา” หรือ “เต่าเหม็น” ก็ได้
- ผีงู เมื่อพบงู ห้ามตี
- ผีม้า ห้ามขี่ม้า เมื่อบวชนาคให้ขี่คอกแทน
- ผีไก่ เวลามาแกงต้องตัดหัวแบ่งเช่นบรรพบุรุษ
- ผีข้าวเหนียว เชื่อว่าผีนี้หวงข้าว ผู้อื่นจะมาขอข้าวที่บ้านไม่ได้ ถ้าผู้ใดนำข้าวไปจะทำให้มีเหตุต่างๆ เช่น ไม่สบาย ต้องใช้วิธีลักเอา ห้ามบอกเจ้าของบ้าน ผู้ถือผีข้าวเหนียวมักจะนำข้าวเปลือกใส่ถังนำไปวางไว้ที่เสาผี เมื่อถึงเวลาเลี้ยงผีจะตักแบ่งนำไปใช้ และเมื่อเกี่ยวได้ข้าวใหม่ จะนำมาใส่ให้เต็มถึงทุกครั้ง

สุนิสา สังข์ทอง ได้กล่าวถึงการนับถือไว้ว่า

ในหมู่บ้านมอญนี้ จะมีการนับถือผีประจำหมู่บ้าน และแต่ละบ้านก็จะมีผีที่นับถือมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ในด้านการประกอบพิธีเลี้ยงผี จะมีการทำขึ้นทุกปี เป็นการบูชา ผีที่เรานับถือ (สุนิสา สังข์ทอง. 2548 : สัมภาษณ์)

ม้วย มะคนมอญ กล่าวถึงพิธีเลี้ยงผีไว้ว่า

การประกอบพิธีเลี้ยงผีนั้น จะทำกันทุกปี ซึ่งสาเหตุที่ทำเพราะว่าเป็นการทำที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่สมัยก่อน และยึดปฏิบัติเช่นนี้มาตลอด ส่วนผีที่นับถือก็คือผีเต่า (ม้วย มะคนมอญ . 2548 : สัมภาษณ์)

ชาวมอญนับถือผีทั้งผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษ และปฏิบัติตนตามระเบียบอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดใด การนับถือผีก็ยังคงมีให้เห็น ซึ่งอาจเป็นเพราะชาวมอญได้นับถืออย่างแท้จริง จากการที่ได้เห็นพิธีการ จึงมีการสืบทอดและยังคงอยู่ต่อไป

3.4 โชคกลางและสิ่งอัปมงคล

ชาวมอญมีความเชื่อและนับถือผี ทั้งผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน มีกฎหลายอย่างในการนับถือทั้งสิ่งที่ควรปฏิบัติ เช่น การเซ่นการไหว้ผี เป็นการบูชาเพื่อให้ปกป้องรักษาให้อยู่ร่มเย็น และกฎข้อห้ามที่ไม่ควรปฏิบัติ ด้วยความเชื่อนี้เอง จึงทำให้มีการทำพิธีเพื่อขอขมาตั้ง บุญชู ทองประยงค์ กล่าวไว้ว่า

กฎข้อห้ามของชาวมอญ เป็นสิ่งที่ชาวมอญ เชื่อถือโดยเฉพาะเรื่องโชคกลางและสิ่งอัปมงคล โดยปฏิบัติ สืบทอดกันมาในการดำรงชีวิต เช่น ห้ามนำตุ๊กตาเข้ามาในบ้าน เด็กเล็กๆ ก็ห้ามจะให้เล่น อย่างอื่น ห้ามหญิงมีครรภ์นอกสกุลมานอนค้างที่บ้าน มิฉะนั้น จะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นในบ้าน ต้องทำพิธีว่าเพื่อขอขมา ห้ามนำศพที่เสียชีวิตข้างนอกเข้ามาในบ้าน ห้ามสามีภรรยาที่นับถือผีต่างตระกูลกัน เข้ามาหลับนอนภายในเรือน เพราะจะทำให้เจ้าของบ้านเจ็บป่วย (บุญชู ทองประยงค์. 2546 : สัมภาษณ์)

ถ้ว เขาแก่ง ได้กล่าวถึงกฎข้อห้ามของชาวมอญไว้ว่าชาวมอญจะมีผีมอญและหญิงชายที่เป็นคนนอกตระกูลจะมาร่วมนอนทั้งคู่เคียงไม่ได้ ถ้ามีผู้ชายที่เป็นคู่เคียงจะต้องแยกคนละที่ผู้หญิงก็นอนกับผู้หญิง ผู้ชายก็นอนกับผู้ชาย ถ้าจะไม่ถือกฎ ผิดผีก็ต้องรำ ผีด้วยกัน นามสกุลเดียวกันหลับนอนอยู่ด้วยกันได้ทั้งคู่ ถ้าคนอื่นไม่ได้ (ถ้ว เขาแก่ง. 2548 : สัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับ ทองอยู่ ปุ่บบางกระดี ที่กล่าวไว้ว่า ชาวมอญจะถือเรื่องคนท้องมาก เพราะถ้าหากคนท้องที่ไม่ใช่คนในตระกูลมานอนบ้านเราก็ต้องรำผี ถ้าหากคนท้องไม่ได้นอนบ้านเราก็ไม่ต้องรำ (ทองอยู่ ปุ่บบางกระดี. 2548 : สัมภาษณ์)

และดอกไม้ อุ่มเย็นง กล่าวในทำนองเดียวกันว่าผู้หญิงและผู้ชายมาร่วมนอนกันในบ้าน ถือว่าบ้านนั้นจะมีการเจ็บป่วย เมื่อมีใครมาบ้านจะต้องบอกก่อน เพื่อไม่ให้บ้านเลอะเทอะ บางทีมีคนท้องอ่อนๆ แต่ไม่ได้บอกมานอนที่บ้าน เราไม่รู้แต่ผีรู้ เขาก็จะให้โทษ จะทำให้คนในบ้านเจ็บป่วย ไม่บ้านเราก็บ้านอื่น พี่น้องมีทั้งหมดก็คน ที่เป็นนามสกุลเดียวกัน ผีเดียวกัน

มอญไม่ได้เลี้ยงผี แต่มอญนับถือผีมอญเหมือนคนไทยที่นับถือพระภูมิเจ้าที่ (ดอกไม้ อุ่มยืนยง. 2548 : สัมภาษณ์)

การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญ มีข้อห้ามข้อปฏิบัติที่สมาชิกในสายตระกูล ต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด มิฉะนั้น ผีอาจจะลงโทษคนใดคนหนึ่งให้เจ็บป่วยหรือมีอันเป็นไปต่างๆ นานา และอาจถึงตายได้ เป็นต้นว่า

- ห้ามสามีภรรยาออกตระกูลมาร่วมหลับนอนกันบนเรือน ยกเว้นลูกเท่านั้น
- ห้ามหญิงมีครรภ์ออกตระกูลมานอนบนเรือน ยกเว้นลูก
- เมื่อมีคนในตระกูลหรือท้องในปีนั้น (สิ้นสุดเมื่อถึงเดือน 6) ห้ามคนในตระกูลจัดงานพิธีต่างๆ เช่น โขนจุก แต่งงาน บวช หรือแม้กระทั่งเลี้ยงผี
- ในปีหนึ่งๆ คนในตระกูลจะจัดงานเกินหนึ่งครั้งไม่ได้ เช่น ถ้ามีการจัดงานแต่งงานแล้ว จะจัดงานบวช โขนจุก ราผีอีกไม่ได้ ต้องรอไปจัดปีหน้า หรือจัดงานร่วมกัน ในวันเดียวกันนั้นเลย เช่น โขนจุกเช้า แต่งงานเย็น ในกรณีของผู้ที่ต้องการจะแต่งงาน สามารถทำได้โดยหลีกเลี่ยงการจัดพิธีตามประเพณี และมาอยู่ร่วมกันเฉยๆ โดยสมมติ ให้เจ้าบ่าวเป็นลูกจ้าง และให้ญาติฝ่ายเจ้าสาวตะโกนว่าลูกจ้างมาแล้ว (สุจริตลักษณ์ ตีผดุง, พรทิพย์ อุกุภรัตน์ และประภาศรี คำสาอด. 2541 : 17)

กฎข้อห้ามของชาวมอญที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตนี้มีหลายอย่าง ซึ่งชาวมอญยังถือปฏิบัติสืบมา จากคำบอกเล่าจากประสบการณ์จริงและได้เข้าร่วมปฏิบัติในพิธีนั้นๆ จนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และยึดถืออย่างเคร่งครัด

4. ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมการรำผี

4.1 ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมการรำผี

พิธีกรรมต่างๆ บรรพบุรุษเป็นผู้กระทำมาตั้งแต่ตอนต้นและได้มีการสืบทอดกันต่อๆ มา จนถึงปัจจุบันและยังถือปฏิบัติ ลักษณะที่เด่นชัดก็คือ เพื่อเคารพสิ่งที่ตนนับถือและเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เพราะเกิดความเชื่อในอำนาจของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อความสบายใจ สุขใจ และการประกอบพิธีกรรมก็เพื่อให้สิ่งที่ตนนับถือช่วยปกป้องรักษาดูแลให้ตนหรือครอบครัวตนเองมีความสุข การทำพิธีก็เพราะมีความเชื่อที่เหมือนกันในหมู่กลุ่มชนเดียวกัน หรือมีบรรพบุรุษที่สืบทอดความเชื่อร่วมกัน

ในด้านความเชื่อในการนับถือผีของชาวมอญ ราษฎร์านุสรณ์ (2537 : 4) ได้เขียนไว้ว่า

เรื่องการนับถือผีนั้น มอญเชื่อว่ามีสืบมาแต่สมัยพุทธกาล ครั้งนั้นมีเศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยา 2 คน ต่อมาเมียหลวงฆ่าลูกของเมียน้อยตาย เพราะความริษยา ทั้งสองคนนี้เมื่อตายไปแล้วก็อาฆาตจองเวรกันและกัน และกินลูกของอีกฝ่ายหนึ่งสลับกันไปแต่ละชาติ ในที่สุดฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นผี อีกฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นมนุษย์และมีลูกด้วยกัน ฝ่ายผีนั้นไล่ตามมนุษย์เพื่อจะกินลูกของมนุษย์ ฝ่ายมนุษย์หนีไปขอพึ่งพระพุทธรูปที่ประทับอยู่ที่เวฬุวันมหาวิหาร พระพุทธรูปทรงทวารบาลถึงความ เป็นไป จึงโปรดเทศนานางผีนั้นให้ได้เห็นโทษของการจองเวร นางมนุษย์กับนางผีจึงได้ ระวังเวรต่อกัน ต่อมานางผีได้ไปอยู่กับนางมนุษย์ ได้ช่วยเหลือแนะนำนางมนุษย์ให้ทำนาได้ผลดี จนบังเกิดโภคทรัพย์มั่งคั่ง และต่อชาวเมืองนั้นด้วยเช่นกัน อันนี้จึงเป็นมูลเหตุแห่งการนับถือผีมา จนถึงทุกวันนี้

การนับถือผีของชาวมอญได้มีการสืบทอดกันต่อมา มีการตั้งกฎข้อห้ามและความเชื่อในเรื่องต่างๆ ที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการทำที่ผิดกฎข้อห้ามจึงได้มีการจัดพิธีกรรมเพื่อเป็นการขอขมาในสิ่งที่ได้ทำผิดไป โดยมีการประกอบพิธีกรรมขึ้น ซึ่งก็คือ พิธีกรรมการรำผี ในการจัดพิธีกรรมการรำผีจะจัดกันในกลุ่มที่นับถือผีเดียวกันและจะมีการ รวมกลุ่มกันเพื่อประกอบพิธีกันอย่างเหนียวแน่น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องการนับถือผีมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวมอญตั้งแต่การ เกิดจนกระทั่งการตาย

4.2 พิธีกรรมการรำผีของมอญบางกระดี่

พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญบางกระดี่เป็นพิธีกรรมที่ถือว่าเป็นการทำบุญให้กับ ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการขอขมา เพื่อแสดงความเคารพ เพราะชาวมอญเชื่อว่า ผีบรรพบุรุษเป็นผู้ที่ปกป้องรักษาดูแลคุ้มครองให้ตนปลอดภัย ชาวมอญจะมีการจัดพิธีรำผีจุดประสงค์ หลักคือ เพื่อขอขมาและให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข โดยพิธีจะจัดขึ้นที่บ้านที่มีการทำผิดกฎ หรือมีการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นโดยไร้สาเหตุของคนในบ้าน

สำหรับเหตุที่ต้องรำผี จวน เครือวิษณยาจารย์ (2538 : 90 - 92) ได้เขียนไว้ว่า

เท่าที่ได้ศึกษามาจากผู้แก่และผู้เชี่ยวชาญเรื่องผีบ้าน ท่านบอกว่า “เหตุจำเป็นร้ายแรงถึงต้องรำผี” มีถึง 12 ประการ ท่านเหล่านั้น จำไม่ค่อยได้ครบถ้วน แต่ที่สำคัญท่านจำได้มีดังนี้

1. คนในตระกูลผีบ้านนั้นๆ เจ็บไข้ได้ป่วยผิดปกติธรรมดาสามัญ คนทรงบอกว่า ท่านโกรธเนื่อง จากล่วงละเมิดท่าน ห้ามเหยียดท่านจึงบันดาลให้เจ็บป่วย จะให้หายเจ็บป่วยต้องรำผีถวาย (บางที่เรียกว่ากินทั้งยี่น) เป็นการขอขมาโทษ

2. คนใดในตระกูล บนบานผีบ้านให้คนหายจากโรคภัย หรือทำงานอะไรให้สำเร็จตามปรารถนา เมื่อบนบานแล้วตนจะหายจากโรคภัยหรือไม่หาย จะสมความปรารถนาหรือไม่ ต้องรำผีให้ผีบ้าน จะไม่รำไม่ได้เด็ดขาด (ข้อนี้แปลกมากไม่เหมือนกับกรบนบานทั่วไป)
 3. หญิงอื่นๆ ทั่วไปมีครรภ์แก่ อ่อน นอนค้างคืนที่บ้านไม่ได้
 4. คนอื่นๆ นอกตระกูล นอนค้างคืนที่บ้านฉันสามีภรรยาฉันมั่งเดียวกัน เว้นแต่แยก นอนคนละที่ได้ที่กล่าวมา 1 - 4 ข้อนั้นสำคัญมาก ล่วงละเมิดผีบ้านโกรธบันดาลให้คนให้ตระกูลมีอันเป็นไปต่างๆ นานาชนิด ชั้นแรก อยากรจะพันโทษให้คนทรงทำพิธีขอขมาโทษที่เสาะเอกผีบ้านก่อน บางที่มีบ้าง ที่ทำนอภัยให้หายจากเภทภัยได้ ไม่ต้องจัดการรำผีก็มี ถ้าผีบ้านไม่ภัยให้แล้ว ต้องหาทรงผีทำการรับรองกับผีบ้านว่า “เราอมรับรำผีถวาย” หรือว่า “กินทั้งยี่น” เมื่อถึงเวลาที่คนทรงออกปากคำรับรองไว้แน่
- การรับรองของคนทรงผีนี้ ต้องทำการรับรองตรงที่เสาะเอกที่ตั้งผีบ้านเท่านั้น ที่อื่นไม่ได้ โดยจุดรูปเทียนบูชาปักหลักไม้ไว้ที่โคนเสาะเอก เอาผ้าแดงผูกไว้กับหลักนั้นด้วย ผีบ้านท่านจึงจะยินยอม

มะละ ทอลุ่ม ได้กล่าวถึงพิธีกรรมการรำผีไว้ว่า ผีมอญมีหลายอย่างมีผีไก่ ผีเต่า ผีงู ผีปลาไหล ซึ่งแต่ละผีจะมีการจัดการรำผีทุกผี แต่ถ้าไม่ผิดก็ไม่ต้องรำ ถ้าผิดก็ต้องรำ พิธีรำก็เหมือนกัน แต่ผีงูเวลาเข้านากแล้ว เวลารำผี ต้องไปหาปีพาทย์ แล้วค่อยบอกโตั้ง (ผู้ทำพิธี) ว่าให้ไปที่ไหน ถ้าบ้านไหนผิดกฎเอาคนท้องมานอนบ้านก็ต้องจัดพิธี (มะละ ทอลุ่ม. 2548 : สัมภาษณ์)

และ ลูกจัน สมบุญ กล่าวเกี่ยวกับการรำผีไว้ว่า เวลาเรารำผีตระกูลของเราอยู่ที่ไหนก็ต้องเรียกมาให้หมด เราต้องนับถือเพราะถ้าเราไม่นับถือจะมีอันเป็นไปขึ้นมา เป็นต้นว่าเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย รักษาที่ไหนก็ไม่หายเพราะเขาจะถือว่า บอกแล้วว่าให้นับถือไม่นับถือเพราะปู่ย่า ตายาย เขาทำกันมาตั้งแต่อดีต แล้วที่สุดท้ายก็ต้องรำ (ลูกจัน สมบุญ. 2548 : สัมภาษณ์)

4.3 ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรม

ถวิล มอญตะ กล่าวถึง ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมการรำผีไว้ว่า วันเวลาจะมีการกำหนด ฤกษ์ยาม คือก่อนที่จะรำผี 1 วัน วันแรกก็ต้องทำขนม ขนมไหว้ผี หรือรำผีมอญ จะมีขนมตำข้าวเหนียวแดงงา หรือขนมคลุกงา แล้วก็ขนมเทียน แล้วก็ขนมไหว้ผีแต่ละอย่างจะไม่เหมือนกัน ซึ่ง ระยะเวลาที่ใช้จัดพิธีต่างๆ ต้องใช้ 3 วัน วันแรกเตรียมของ วันที่สองปลุกโรงพิธี คนที่ปลุกโรงก็ปลุกไป คนที่ทำของก็ช่วยกันทำ ส่วนวันที่สามก็เป็นวันงาน รำวันเดียวจบประมาณ 3 วันถ้านับ ทั้งหมด (ถวิล มอญตะ. 2548 : สัมภาษณ์)

เปลียน ประเสริฐ ได้กล่าวถึงการเตรียมงานไว้ว่า เตรียมงานต้องหาปีพาทย์ตะโปนจากที่อื่น ใช้งัวปีพาทย์มอญ มีฆ้อง กลอง และอีกหลายอย่าง ส่วนโรงพิธีก็ต้องเตรียมจะจัดกลางแจ้ง โรงพิธีก็ต้องเตรียมอุปกรณ์ ต้องซื้อไม้ ดอก พื้นกระดานและจะใช้ผู้ชายทำต้องวัดขนาดใหญ่กว่าก็ไม่ได้เล็กกว่าก็ไม่ได้ ต้องทำตามขนาดโรงพิธีจะใหญ่จะขนาดเท่าไร ขึ้นอยู่กับผี ถ้าผีใหญ่ก็โรงใหญ่ ถ้าผีเล็กก็ต้องเล็กหน่อยแต่ก็ใช้เหมือนกัน (เปลียน ประเสริฐ. 2548 : สัมภาษณ์)

และ แพง กระตี๋ ได้กล่าวถึงการเตรียมของในงานไว้ว่า ผู้เตรียมงานคือเจ้าบ้าน แล้วก็ญาติผู้ใหญ่ตระกูลเดียวกัน ซึ่งการเตรียมก็จะทำหลายอย่างด้วยกัน ของที่ผิจะกินมีปลา ก็ต้องใช้หลายตัว มีเต้า มีกล้วย มะพร้าว ซึ่งจะใช้ในวันประกอบพิธี (แพง กระตี๋. 2548 : สัมภาษณ์)

การจัดพิธีกรรมจะใช้ระยะเวลาสองวัน โดยพิธีจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการผัดผิ หรือ ผิดกฎข้อห้ามของชาวมอญโดยจะส่งผลร้ายแก่คนในครอบครัว อาจเจ็บได้ป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ หรือ เกิดเหตุไม่ดีขึ้นกับคนในตระกูล จึงต้องมีการจัดพิธีกรรมการรำผีขึ้น โดยใช้ระยะเวลาสองวันคือ

วันแรก เป็นการเตรียมงาน มีการจัดข้าวของเพื่อใช้ในพิธีกรรมในวันที่สอง โดยชาวมอญที่นับถือผีเดียวกันก็จะเข้ามาช่วยเตรียมงาน โดยเตรียมเครื่องเช่นไหต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีกรรม และมีการตั้งโรงพิธีโดยโรงพิธีจะจำลองมาจากโรงศพใช้ใบจากมุง

วันที่สอง เป็นวันที่เริ่มพิธีกรรม โดยจะจัดขึ้นตั้งแต่เช้า ตั้งแต่เวลา 08:00 น. เป็นต้นไป เวลาเสร็จพิธีขึ้นอยู่กับจำนวนคนในตระกูล การรำผีจะมีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบตลอดพิธี

4.4 วัสดุอุปกรณ์ในการจัดพิธีกรรมการรำผี

องค์ประกอบในการจัดพิธีกรรมการรำผี ตระกูลที่จัดพิธีนี้ขึ้นจะร่วมกันจัดทำ โดยจะมารวมตัวกันช่วยงานทั้งการเตรียมของและการตั้งโรงพิธีโดยอุปกรณ์ที่สำคัญในการประกอบพิธีได้แก่

1. เครื่องเช่นไห โดยจะจัดเตรียมทั้งอาหารคาวหวาน ผลไม้ ได้แก่ มะพร้าว กล้วยน้ำว้า น้ำบริสุทธ์ใบตอง รูปเทียน หมากพลู และเครื่องเช่นส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเตรียมไม่นาน เพราะบางอย่างจะเตรียมในงานเลย
2. โรงที่ใช้ประกอบพิธี โดยจะมาปลูกโรงพิธีเตรียมไว้ก่อนงานหนึ่งวัน โรงพิธีจะใช้จากหรือแฝกมุงหลังคา โดยกำหนดให้มีความกว้างความยาวตามสัดส่วน คือ กว้าง 3 ศอก 1 คืบ ยาว 6 ศอก 1 คืบ สูงจากพื้น 1 คืบ และจะทำเป็นชั้นทางด้านตะวันออก ส่วนโรงพิธีจะจำลองที่ตั้งศพของคนมอญ
3. วงปี่พาทย์ ทั้งนี้แล้วแต่ตระกูล บางตระกูลจะไม่ใช้วงปี่พาทย์เลย

4.5 ขั้นตอนในการทำพิธีรำผี

ขั้นตอนในการทำพิธีรำผีมีดังนี้คือ

1. ทำพิธีเรียกผีบรรพบุรุษมาที่โรงพิธี
2. รำผีเพื่อขอขมาบรรพบุรุษโดยบุตรหลานและญาติ
3. เตรียมของเครื่องเช่น

4. อาบน้ำตันผี(ลูกชายคนโต)
5. ตันผีรับอาหารเช่นไหว้บรรพบุรุษ
6. รำผีและแยกผี

ในการประกอบพิธีการรำผีบรรพบุรุษนี้ จะเริ่มโดยการเชิญผีของตระกูลเข้าโรงพิธีก่อน บางรายเชิญจากเรือนผี ซึ่งปลูกอยู่แล้วในบริเวณบ้านทุกคนในพิธีก็จะเริ่มเวียนรอบโรงพิธีก่อน (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรวารณ. 2543 : 75)

สร้อยฟ้า เขาแกง ได้กล่าวถึงกฎในการเข้าร่วมพิธีไว้ว่า คนนอกเข้ามาร่วมพิธีได้ก็ต่อ เมื่อเราเอาหมากพลูไปเชิญเขา ถ้าไม่ได้ให้ก็ไปไม่ได้ ไม่สามารถร่วมงานได้ เจ้าของงานจะต้องเป็นผู้เชิญเองให้เอง และถ้ามีเด็กผมจุกผมเปียเข้างานไม่ได้ แต่ถ้าผมจุกผมเปียตระกูลเขาเข้าได้ แต่ต้องจัดพิธีโกนก่อน (สร้อยฟ้า เขาแกง. 2548 : สัมภาษณ์)

ซึ่งสอดคล้องกับ เนย สาเหล็กทอง ได้กล่าวถึงการเข้าร่วมพิธีกรรมการรำผีไว้ว่า กฎข้อห้ามในการเข้างาน คือ เด็กที่มีผมจุกไม่ว่าจะเป็นลูกหลานนามสกุลเดียวกัน หรือว่าแขกที่มีลูกหลานไว้จุกไว้เปีย ก็ห้ามเข้า ผู้หญิงมีท้องก็ห้ามเข้า สมมติปีนี้จะมีพิธีกรรมการรำผี ปรากฏว่ามีคนในตระกูลท้องก็ต้องยุติ ต้องรอให้คลอดลูกก่อนถึงจัดงานรำผีได้ (เนย สาเหล็กทอง. 2548 : สัมภาษณ์)

รัชพงศ์ มอญตะ ได้กล่าวถึงการประกอบพิธีรำผีไว้ว่า

ผู้ประกอบพิธีการรำผี ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน โดยพิธีจะให้ลูกชายคนโตเป็นคนจัดพิธีทุกคนในตระกูลจะมาพร้อมกันที่บ้านที่ประกอบพิธีกรรม การจัดการรำผี จะมีพิธีเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งการทำผิดก็จะทำให้คนในบ้านหรือคนในตระกูลเจ็บป่วยโดยไร้สาเหตุ จึงต้องมีการจัดพิธีเพื่อเป็นการขอขมา (รัชพงศ์ มอญตะ.2545 : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ พิศาล บุญผูก ได้กล่าวถึงพิธีการรำผีไว้ว่า รำผีจะแบ่งตระกูล บางตระกูลจะไม่ใช้ปีพาทย์เลย ถ้ามีตะโพนสองลูก แสดงว่าผีใหญ่ และการรำผีเกิดขึ้นเพราะผีมีความหมายว่าขอขอบคุณและขอโทษ ส่วนใหญ่จะมีหลายสาเหตุ เช่น ผีบางตระกูลมีลูกชายก็มีพิธีรำผีถ้าเป็นลูกสาวจะแยกรำก่อนหนึ่งวัน ก่อนจะแยกต้องบอกกล่าวผีของตนเอง

รำผีจะแบ่งเป็น 3 ภาค คือ

1. เตรียมพิธีเหมือนไหว้ครู โดยโต้ง(คนทำพิธี) จัดเตรียมน้ำมนต์ เตรียมจัดเครื่องเช่นไหว้ใส่ถาด เมื่อจัดข้าวของเสร็จถึงจะทานข้าวได้
2. พิธีจัดขึ้นโดยช่วงเช้าจะเป็นเพลงหลักๆ เป็นการเชิญผีต่างบ้านต่างเมือง ช่วงบ่ายจะเป็นพิธีที่สนุกสนาน
3. ปิดท้ายโดยการชนไก่จับข้าง เป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมการรำผี

ในการเข้าพิธีก็ต้องเจ้าบ้านมาแจกหมากพลูแต่ผู้ที่จะเข้ามาในพิธี ซึ่งถ้าไม่ได้รับแจกแล้วเข้ามาในงานก็จะถือว่าพิธียังไม่สะอาด ถ้าไม่ได้หมากพลูก็ห้ามเข้าไปร่วมในพิธี พิธีการรำผีเป็นพิธีเกี่ยวกับคนตายห้ามเข้าบ้าน โรงพิธีจะจำลองที่ตั้งคนตาย

พิธีการรำผีมอญเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวมอญปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณกาล ทั้งนี้ เพราะชาวมอญมีความเชื่อและเคารพนับถือผีบรรพบุรุษ ตลอดจนเทพยดาอารักษ์ตามแนวคิดของชาวบ้าน แม้ว่าพวกเขาจะมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดก็ตาม

การรำจัดขึ้นเพื่อให้ผีเป็นการขอขมาและแก้บนต่อผีเรือน เพราะเชื่อว่าการทำผิดผี โดยการนำหญิงอื่นเข้ามานอนในเรือนชั้นใน อาจเป็นหญิงมีครรภ์หรือมีคู่สามีภรรยาอื่นมานอนค้างที่บ้าน ซึ่งอาจเกิดเรื่องผิดทางประเวณีหรือภาพไม่น่าดู (ศิริรัตน์ แอดสกุล. 2540 : 78)

อย่างไรก็ตาม การรำผีจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการผิดผีและขอขมาเพื่อให้ผีหายโกรธและมาปกป้องรักษาตามเดิม

5. กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่

พระยาอนูมานราชชน (2501 : 21) เขียนถึงการถ่ายทอดทางสังคมไว้ว่า การรับเอามรดกสังคมไว้ได้ก็ด้วยมีผู้อื่นถ่ายทอดให้ด้วยจดเป็นหนังสือขึ้นไว้ด้วยการอบรมสั่งสอนให้หรือด้วยการเอาอย่างกันเรียกเป็นคำเฉพาะในวิชามานุษยวิทยาว่าวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมประเภท (Enculturation) แปลว่า การทำให้เกิดมีวัฒนธรรมแทรกซึมขึ้นในตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพราะฉะนั้น คำว่า การถ่ายทอดทางสังคม จึงเป็นอีกชื่อหนึ่งของวัฒนธรรม

ซึ่งการถ่ายทอดวัฒนธรรม อมรา พงศาพิชญ์ (2537 : 21 - 21) เขียนไว้สรุปได้ดังนี้ว่า เมื่อวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีไช้ระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณก็ย่อมจะหมายความว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ และจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือ การที่พ่อแม่ สอนลูกว่าอะไรไม่ควรในสังคมไทยพ่อแม่สอนลูกให้ไหว้ผู้อาวุโสกว่า ผู้น้อยไม่ควรยืนคำศีรษะผู้ใหญ่ การสอนในลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการสอนถึงพฤติกรรม แล้วยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วยการถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คือการสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคม ซึ่งได้เคยมีการตกลงกันไว้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง และการที่สมาชิกในสังคมในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะถือวิธีการประพฤติปฏิบัติแบบใดนั้น มิได้มีการตกลงกันในรายละเอียดต่างๆ เรื่อง ข้อตกลงคือการกำหนดหลักใหญ่ๆ กำหนดแนวความคิดที่สำคัญไว้ เมื่อทุกคนรู้ถึงหลักใหญ่ๆ นี้แล้วก็จะประพฤติปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หลักที่สมาชิกของสังคมใช้ยึดถือเป็นแนวประกอบประพฤติปฏิบัติก็คือค่านิยม ค่านิยมคือข้อกำหนดที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยอมรับและยึดถือเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นพื้นฐานเพื่อใช้วินิจฉัยพิจารณาเลือกประพฤติปฏิบัติไม่ให้เกิดขัดกับการยอมรับของสังคม

5.1 กระบวนการถ่ายทอดความเชื่อโดยพิธีกรรม

สังคมของชาวมอญบางกระดี่นั้น มีความเชื่อร่วมกันอยู่หลายอย่างด้วยกัน ทั้งความเชื่อเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อมาหลายชั่วอายุคน ความเชื่อเรื่องการนับถือผีต่างๆ ซึ่งได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน และอีกหนึ่งความเชื่อก็คือเรื่องโชคกลางและสิ่งอัปมงคล

ชาวมอญบางกระดี่ เป็นสังคมที่มีความเชื่อถือและเคารพในเรื่องผีมาก ซึ่งล้วนแต่มีการส่งผลต่อชีวิตประจำวัน ต่อคนหนึ่งคน ต่อครอบครัวหรือหมู่บ้าน ซึ่งในความเชื่อนี้ก็จะรวมถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นผลจากการกระทำของผีที่ตนนับถือ แต่เหตุที่ทำให้มีความเดือดร้อนหรือเจ็บไข้ได้ป่วยนี้ ชาวมอญบางกระดี่ เชื่อว่าเป็นการทำผิดผีของคนในหมู่บ้าน หรือมีการทำผิดกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เช่น ห้ามนำคนห้องที่เป็นครอบครัวอื่นเข้าบ้าน จะเกิดเหตุเภทภัยกับเจ้าบ้านและต้องมีการจัดพิธีกรรมการรำผีเพื่อเป็นการขอขมาผีที่ตนนับถือ

ด้านการถ่ายทอดความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่โดยพิธีกรรมได้รับการถ่ายทอดกันต่อๆ มาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดจะมีตั้งแต่ครอบครัวเป็นผู้ที่ถ่ายทอดและเมื่อมีการจัดพิธีกรรม ก็จะทำให้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมให้ได้เรียนรู้จากงานจริง ความเชื่อของชาวมอญจะมากวนกับการนับถือ เพราะชาวมอญมีความนับถือผีมาก จึงเคร่งครัดในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เพื่อให้ครอบครัวอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เพราะชาวมอญเชื่อว่าผีที่ตนนับถือจะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครอง ให้มีความสุขและปลอดภัย

5.2 ความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อ

ชาวมอญบางกระดี่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ชาวมอญมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการนับถือ ทั้งการนับถือพระพุทธศาสนาและการนับถือผี พิธีกรรมต่างๆ จะมีปฏิบัติกันในหมู่ชาวมอญเท่านั้น ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมอญตั้งแต่การเกิดจนถึงการตาย ชาวมอญมีวัฒนธรรมความเชื่อที่เคารพนับถือกันอย่างเหนียวแน่น

ซึ่งความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เหตุเพราะว่า เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ของชาวมอญที่เป็นลักษณะเฉพาะ ชาวมอญได้ยึดถือและปฏิบัติกันสืบทอดมาเพื่อไว้ให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติ ซึ่งลูกหลานจะได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว ที่จะคอยสอนให้มีความเคารพและเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการนับถือผีที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การถ่ายทอดเป็นกระบวนการที่สังคมชาวมอญให้ความสำคัญและเห็นควรว่าควรมีการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งสิ่งที่ถ่ายทอดกันต่อมามีความจำเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญและยังถือปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้

5.3 วิธีการถ่ายทอดความเชื่อ

อาจกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดนั้นเป็นกระบวนการที่สังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรประพฤติปฏิบัติและมีการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดนี้รวมถึงการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่มีการถ่ายทอดในสังคมเดียวกัน

สำหรับการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวมอญนี้ ชวัชพงศ์ มอญตะ (2546 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า

การถ่ายทอดนี้มีหลายแบบอย่างด้วยกัน คือ การกระทำที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จนถึงปัจจุบัน มีทั้ง

1. การสอนแบบครอบครัว โดยศึกษาจากผู้หลักผู้ใหญ่คือพ่อแม่
2. การสอนแบบสังคม คือ มีการกระทำนั้นๆ ปรากฏให้เห็นจริง
3. การสอนแบบเล่าสู่กันฟัง คือ อาจเป็นจากพ่อแม่หรือญาติคนเฒ่าคนแก่
4. การสอนให้ปฏิบัติตาม เช่น การเชื่อเรื่องผี คนโบราณ ก็จะทำสืบมาและก็ได้เห็นคนรุ่นลูกรุ่นหลานก็ยังนับถืออย่างไม่เสื่อมคลาย

ในกระบวนการถ่ายทอดนี้ ได้ยกเอาทั้งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมอญ ซึ่งประกอบด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะของชาวมอญ โดยในกระบวนการถ่ายทอดนี้ อาจแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ถ่ายทอดลูกหลานในระบบเครือญาติ
ซึ่งในระบบเครือญาตินี้ ลูกหลานชาวมอญก็ได้สืบทอดมาโดยตรงจากรุ่นสู่รุ่น
2. ถ่ายทอดในระบบโรงเรียน

เช่น ที่โรงเรียนวัดบางกระดี่ จะมีการสอนภาษามอญ และรามอญ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สามารถ บ่งบอกได้ถึงเอกลักษณ์ของชาวมอญโดยแท้

3. ถ่ายทอดให้ผู้ที่สนใจ

โดยการถ่ายทอดนี้ เป็นการศึกษาหรือมีผู้มาทำวิจัย ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิต คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปะของชาวมอญ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 เอกสารงานวิจัย

ฉันท สนสกุล (2535) ได้ศึกษาการชำระชาติพันธุ์ และการผสมกลมกลืนของชาวมอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี พบว่า ชาวมอญบางชั้นหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทย ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดีเพราะว่า มอญและไทยมีความสัมพันธ์แบบยอมรับโดยไม่มีอคติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าว ได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษาอาชีพ และการตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้างพบอีกว่า ชาวมอญบางชนหมู่มากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการเอาไว้ จนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านี้มีเพียงบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศด้วย

อะระโท โอราซิมา (2536) ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญ ในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาการดำรงชาติพันธุ์มอญในชีวิตประจำวัน และพิธีกรรมต่างๆ โดยชาวมอญในชุมชนบ้านมนนี้ มีลักษณะที่ ซ้ำซ้อนกัน 2 ระดับ คือ ในระดับที่เป็นคนไทย และในระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่คนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยนั้น ไม่ใช่ว่ามีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทย แต่มีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือประเทศไทย ซึ่งหลายชาติพันธุ์ซ้ำซ้อนอยู่ในระดับที่เป็นคนไทย คนมอญในชุมชนบ้านมนแบ่งใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ของชาติพันธุ์มอญ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกาลเทศะ เช่น การแต่งกาย และการใช้ภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่จะนิยามความเป็นมอญในชุมชนบ้านมน คือ เชื้อสายของคนมอญ โดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชาย และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การนับถือชะหลกห้วย เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผีนั้น เป็นกลไกสำคัญที่จะธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบต่อทางสายเลือด และสืบต่อประวัติของชาติพันธุ์มอญ

จวน เครือวิษณยาจารย์ (2538) ได้รวบรวมศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณีของชาวมอญ และแสดงให้เห็นถึงแง่มุมต่างๆ และพบว่า วัฒนธรรมประเพณีนั้นๆ เป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ของชนชาติมอญไว้โดยเฉพาะ เป็นประเพณีที่มีระเบียบแบบแผนทรงไว้ ซึ่งความดีงามในหนังสือประเพณีมอญที่สำคัญนี้ได้รวมเอาประเพณี และวิธีการ ขั้นตอน ไว้โดยละเอียดและง่ายแก่การศึกษาค้นคว้า

ในด้านการสืบทอดชีวิตของชาวมอญ และความเป็นมา จำลอง ทองดี (2529) ได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นตัวหนังสือโดยเขียนความทรงจำ ชาวมอญเปรียบเสมือนหงส์ที่พลัดพราก จากรัง โดยได้มาอยู่ฟุ้งฟิงที่ประเทศไทย เป็นความทรงจำที่ระลึกได้ ถึงชาติตระกูลและยังมีหวังที่จะ กู้ชาติกลับคืนดังเช่นเหมือนหงส์บินกลับรัง ในที่นี้กล่าวถึงประวัติและวัฒนธรรมต่างๆ ของมอญที่ปรากฏตามหลักฐาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

วิธีดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง จากแหล่งข้อมูลและวิเคราะห์ ในประเด็นความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนการแบบพิธีกรรมของ ชวามอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. แหล่งผู้ให้ข้อมูลของชวามอญบางกระดี่ (เขตบางขุนเทียน)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์

แหล่งผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 โดยเลือกผู้อาวุโส ที่เคยได้รับการ ถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี ในหมู่บ้านมอญบางกระดี่ จำนวน 40 คน คือ

1. นางเนย สาทรงทอง อายุ 76 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. นายเปลี่ยน ประเสริฐ อายุ 86 ปี (ทำขวัญมอญและรักษาโรค)
- หมู่ที่ 1 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
3. นางลูกจัน สมบุญ อายุ 60 ปี (ตั้งกบาล หรือ เทาะหะแน)
- หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
4. นางดอกไม้ อุ่มยืนยง อายุ 75 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- บ้านเลขที่ 77/4 หมู่ที่ 1 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
5. นางสาวอิง สมบุญ อายุ 43 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
6. นางสาวเวียร จุนสวัสดิ์ อายุ 44 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
7. นายรี จูงาม อายุ 73 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

8. นางบุบผา นิ่มตานี อายุ 61 ปี
บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
9. นายรอด นิ่มตานี อายุ 65 ปี
บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
10. นางม้วย มะคนมอญ อายุ 66 ปี
บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
11. นายสมบุรณ์ มะคนมอญ อายุ 68 ปี
บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
12. นายมัน เขากุ้ง อายุ 64 ปี
บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
13. นางถั่ว เขากุ้ง อายุ 64 ปี
บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
14. นางวอน สังข์ทอง อายุ 77 ปี
บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
15. นางทองหยิบ แจ็งสว่าง อายุ 78 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
16. นางจำนงค์ เขะตะตา อายุ 48 ปี
บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
17. นายสะอาด แจ็งสว่าง อายุ 40 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
18. นางแดงอ่อน สังข์ทอง อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
19. นางสาวสร้อยฟ้า เขากุ้ง อายุ 35 ปี
บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
20. นางสุนิสา สังข์ทอง อายุ 42 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
21. นายสมเกียรติ มะคนมอญ อายุ 45 ปี
บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
22. นายนาถ นิ่มตานี อายุ 41 ปี
บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
23. นายสมยศ สมบุญ อายุ 68 ปี
บ้านเลขที่ 77/4 หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

24. นางทองตรา พุรัตกุด อายุ 83 ปี
บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
25. นายกัลยา ปุ้งบางกระดี อายุ 83 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
26. นางทองอยู่ ปุ้งบางกระดี อายุ 58 ปี
บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
27. นายนะยัน สมบุญ อายุ 67 ปี
บ้านเลขที่ 21/1 หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
28. นายทองอยู่ สอนสำแดง อายุ 67 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
29. นางถวิล มอญตะ อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
30. นายหงสา พุรัตกุด อายุ 85 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
31. นางชะนี อุ่มยีนยง อายุ 70 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
32. นายหนั้น สอนสำแดง อายุ 80 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
33. นายจำเรียน แจ้งสว่าง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
34. นางทองคำ สอนสำแดง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
35. นางสาวกนกวรรณ อุ่มยีนยง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
36. นายสังวาลย์ สาแหรกทอง อายุ 72 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
37. นายสงกรานต์ สอนสำแดง อายุ 77 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
38. นายสาคร ศักดิ์บริบูรณ์ อายุ 88 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
39. นายบุญมี รอดสาลี อายุ 84 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

40. นายสัมฤทธิ์ สมบุญ อายุ 61 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีเครื่องมือดังนี้

1. แผ่นผังและแผนที่บางกระดี
2. กล้องบันทึกภาพเพื่อรวบรวมข้อมูล
3. เครื่องบันทึกเทป เพื่อบันทึกเสียงสัมภาษณ์ในประเด็นความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผี
4. บันทึกรายละเอียด รูปแบบ ลักษณะ และกระบวนการแบบของชาวมอญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจาก 2 ส่วนดังนี้

1. เก็บข้อมูลเอกสาร

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ที่จะค้นคว้า ประวัติและรายละเอียดของมอญที่ปรากฏในเอกสาร และเอกสารที่ศึกษาค้นคว้าได้แก่ วารสาร บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากข้อมูลเอกสารของท้องถิ่น

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม

2.1 การสัมภาษณ์

โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยสอบถามจากผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้อง และในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะมีการบันทึกข้อมูลโดยการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกโดยเครื่องบันทึกเสียง และการบันทึกโดยการถ่ายภาพเพื่อบันทึกการรำผีมอญ

2.2 การสังเกต

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตจากพิธีกรรมการได้เข้าร่วมในพิธีกรรม และได้ศึกษาขั้นตอนประเพณีพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มจนจบ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ร่วมชมในการเข้าทรงงานสงกรานต์รามัญ เข้าร่วมศึกษาพิธีกรรมการเช่นผี และร่วมในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญบางกระดี จากการสังเกตประเด็นไหนที่ไม่แน่ใจ จะตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ประเด็นนั้นๆ แก่ผู้อาวุโสที่รู้ขั้นตอนของพิธีกรรม เพราะเนื่องด้วยในการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น ชาวมอญจะสนทนากันโดยใช้ภาษามอญตลอด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยพรรณนา (Descriptive Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Data) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และการบันทึกภาพมาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนา ในประเด็น ความเชื่อ การถ่ายทอดและ กระบวนแบบ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ความเชื่อ
2. การถ่ายทอด
3. กระบวนการแบบพิธีกรรม

1. ความเชื่อในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญชุมชนมอญ บางกระดี่

ความเชื่อในพิธีกรรมรำผี ชาวบ้านชุมชนมอญบางกระดี่ มีความเชื่อและศรัทธาในผีบรรพบุรุษ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนมอญบางกระดี่ ชาวมอญมีความเชื่อและมีกลวิธีในการที่จะให้ลูกหลานมีความเชื่อสืบต่อกันมา โดยแต่เดิมนั้นทราบว่าได้รับการสืบทอดพิธีกรรมการรำผีจากบรรพบุรุษ และยังมีถ่ายทอดอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบันชาวมอญยังมีการต่อยอดในด้านความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผี โดยยังมีการเลี้ยงผีทุกปี ซึ่งพิธีจะเป็นเหมือนการได้รวมญาติทั้งที่อยู่ใกล้และไกลให้มาโดยพร้อมเพรียงกัน ความเชื่อของชาวมอญได้รับการสืบทอดกันมาจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านมอญ ได้บอกเกี่ยวกับความเชื่อและการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องการรำผีไว้ว่า ความเป็นมาในการจัดพิธีกรรมการรำผี เกิดจากกษัตริย์จากเมืองมอญที่มีชื่อว่าทมมะเจตอຍ ได้ป่วยและไม่รู้ว่าจะรักษาอย่างไรให้หาย จึงได้มีการทำนายดูดวงชะตาก็ปรากฏว่าต้องมีการตีตะโปน และก็ถือดาบร้ายรำแบบนักรบ เพื่อปัดเป่ารังควาน ท่านก็ได้ตั้งอุบายเพราะว่าลูกหลานท่านไม่ค่อยมาดูแลเพราะว่ามีภรรยาเยอะ เมื่อได้รับคำทำนายก็ได้จัดงานพิธีให้ลูกหลานและภรรยาของลูกออกมารำกันทีละ 2 คน แล้วถ้าใครรำสวยก็จะให้รางวัลแล้วท่านก็หาย เมื่อชาวบ้านเห็นว่าพิธีนี้ทำให้ลูกหลานมารวมตัวกันได้จัดพิธีนี้ขึ้นบ้าง โดยให้มีการตีเกาะเคาะไม้ ตบมือ ถ้าใครรำสวยก็จะแจกกล้วย แจกมะพร้าว และก็เริ่มทำกันหลายบ้าน มีโรงพิธี มีกลองตะโปน เป็นงานที่รวมตัวญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน และได้รับการสืบทอดต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญนั้น เป็นพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีการผิดผีก็จะมีการจัดพิธีกรรมการรำผีนี้ พิธีกรรมจึงเหมือนเป็นหนึ่งการรวมญาติ เป็นการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อห้ามที่พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เป็นความเชื่อที่มีรากฐานมาจากบรรพชนในอดีตที่ดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันโดยความเชื่อในการนับถือผีจัดได้ว่าเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีการส่งต่อความรู้ทางสังคมและกฎข้อห้ามทางสังคมที่ได้ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง โดยผ่านพิธีกรรม ซึ่งมีรายละเอียดมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่

แสดงให้เห็นถึงการสั่งสมประเพณีดังกล่าวมาเป็นระยะเวลายาวนาน และได้ถ่ายทอดมาสู่ลูกหลาน โดยมีผู้อาวุโสในหมู่บ้านอบรมดูแลและใช้ชีวิตในทางที่ถูกโดยใช้กฎทางพิธีกรรมประโยชน์ที่ได้จากพิธีกรรมก็เพื่อให้หมู่เครือญาติที่เป็นตระกูลเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์กันและกระชับความสัมพันธ์ที่ดีของญาติในตระกูล พิธีกรรมการรำผีเป็นการแสดงความเคารพและใช้พิธีกรรมนี้เพื่อขอขมาในสิ่งที่คนในตระกูลได้ทำผิดกฎไป ดังนั้น พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่เป็นกฎสำหรับใช้ชีวิตและเป็นกฎเพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคลภายในบ้านให้มีความเคารพกฎและประพฤตินดี เพราะเชื่อว่าเมื่อประพฤติตนดี ผีบรรพบุรุษช่วยคุ้มครองให้ทำกินขึ้น ไม่เจ็บป่วย มีความร่ำรวย ซึ่งในด้านความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่นี้ พบว่าพิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่ ดังนี้

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับผี

1.1.1 ผีประจำหมู่บ้าน (แปะจุ หรือ อะหลา ความ)

ผีประจำหมู่บ้าน คือ ผีทำให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาดูแลชาวบ้านมอญให้อยู่รวมเย็นเป็นสุข ดูแลความเรียบร้อยต่างๆ เป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน ซึ่งผีประจำหมู่บ้านของชาวมอญบางกระดี่ คือ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ ศาลเจ้าแม่หัวระหาญ และศาลเจ้าพ่อท้ายทุ่ง ชาวมอญถือว่าผู้ใดประพฤติปฏิบัติดี เมื่อขอพรจะได้สมดังปรารถนา

1.1.1.1 ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่

ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่มีลักษณะเป็นเรือนไทยสี่เสา ประดับด้วยผ้า 3 สี และมีแท่นบูชาอยู่ทางด้านขวาของศาล จัดวางด้วยแจกันใส่ดอกไม้และกระถางรูป ตัวเรือนไทยตีฝาทั้ง 3 ด้าน ศาลตั้งอยู่ที่บริเวณวัดบางกระดี่ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่มีความสำคัญทางด้านจิตใจ และถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และชาวบ้านใช้เป็นที่พักทางจิตใจ โดยขอพรเกี่ยวกับการเรียน การทำงานหรือโชคลาภ

ภาพประกอบ 1 ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่

1.1.1.2 ศาลเจ้าแม่ห้าวระหาญ

ศาลเจ้าแม่ห้าวระหาญ มีลักษณะเป็นเรือนไทย 6 เสา ตัวเรือนไทยตีฝา กั้น 3 ด้านและมีกระถางธูปอยู่ทางด้านขวาของศาล ชาวบ้านนิยมขอเรื่องทั่วไป ท่านเป็นหญิงสาว ชอบเครื่องบูชาที่เป็นพวงมาลัย ตุ๊กตานางรำ ความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน คือ เรื่องโชคลาภ และรักษาโรค

ภาพประกอบ 2 ศาลเจ้าแม่ห้าวระหาญ

1.1.1.3 ศาลเจ้าพ่อท่ายุ่ง

ศาลเจ้าพ่อท่ายุ่งมีลักษณะเป็นเรือนไทยเช่นเดียวกับศาลเจ้าพ่อบางกระบือ และศาลเจ้าแม่ห้าวระหาญ ความศักดิ์สิทธิ์ของท่านคือเรื่องโชคลาภ การงาน เป็นที่เคารพของชาวบ้านมอญบางกระบือ

ความเชื่อเกี่ยวกับผีที่ชาวมอญให้ความเคารพนับถือ นั้น มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อชาวบ้านบางกระบือ ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเมื่อทำความดีขอพรท่าน ก็จะได้สมดังปรารถนา และได้ให้ความเคารพกันอย่างจริงจัง โดยมีการจัดพิธีการเข้าทรงเจ้าพ่อและเจ้าแม่เพื่อถามถึงความเป็นไปของหมู่บ้าน และช่วยบำบัดเป่าเรื่องร้ายให้หมดไป

1.1.2 ผีบรรพบุรุษ (ปาโหนก)

ชาวมอญมีความนับถือในผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อถือ เคารพ โดยชาวมอญมีกฎข้อห้ามซึ่งตั้งไว้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งกฎข้อห้ามได้แก่

1.1.2.1 คนต้องห้ามมานอนในบ้านมอญ ถ้าหากเป็นนามสกุลเดียวกันนอนได้ ถ้าคนละตระกูลนอนไม่ได้ ชาวมอญมีความเชื่อว่าถ้าเกิดเหตุนี้คือการผิดผี

1.1.2.2 สามีกรรยาผู้อื่นมาขอนอนในบ้านไม่ได้ ถ้านอนก็จะเกิดการผิดผีและถ้าจะนอนต้องแยกกันนอน มิให้ร่วมนอนด้วยกัน

1.1.2.3 คนท้องนอกตระกูลห้ามพึงเสารือนและห้ามนอนราบกับพื้นเรือนหรือ พิงฝาบ้าน เชื่อว่าจะเกิดการผัดผี ซึ่งเมื่อเกิดการผัดผีภายในบ้าน ก็จะส่งผลให้คนในบ้านเกิด ความเจ็บไข้ได้ป่วย โดยที่ไม่สามารถรักษาทางการแพทย์ได้ จะต้องมีการเข้าทรงปาโหนก หรือผีบรรพบุรุษและบอกกล่าวว่าจะจัดพิธีกรรมการรำผีให้ และเมื่อบอกกล่าวก็จะหายเจ็บป่วย ทันที ซึ่งชาวบ้านมอญบางกระดี่มีความเชื่อเกี่ยวกับกฎข้อห้ามที่ได้รับการสืบทอดกันมาตั้งแต่ สมัยบรรพบุรุษอย่างมาก เพราะได้เกิดเหตุการณ์ที่อธิบายไม่ได้หลายอย่าง เมื่อมีการกระทำ ผิดผีขึ้น ดังเช่นผู้ที่มีประสบการณ์เรื่องนี้ได้กล่าวว่า

“มีความเชื่อในเรื่องนี้มาก เพราะเห็นพิธีนี้มาตั้งแต่เด็ก สาเหตุที่ทำให้เชื่อ เพราะเกิดกับบ้านตนเอง เมื่อน้องสาวพาเพื่อนมาและเพื่อได้ตั้งท้องอ่อนๆ โดยล้มลงนอนตั้งแต่ นั้นน้องสาวก็เกิดอาการผัดปกติทางร่างกาย ปวดท้องโดยไร้สาเหตุ และมีอาการปากเปี้ยว ซึ่ง ทางครอบครัวก็ได้พาไปพบหมอและพักค้างคืน 3 วัน ก็ไม่มีอาการดีขึ้นจึงพากลับบ้านและได้ เข้าทรงปาโหนก (ผีบรรพบุรุษ) ก็พบว่าได้เกิดการผัดผีขึ้นในบ้าน เมื่อรับปากน้องสาวก็หายดี จึงได้มีการจัดพิธีกรรมการรำผีขึ้น”

ชาวมอญมีความเชื่อและศรัทธาในผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก โดยความเชื่อนี้ ก็แฝงไปด้วยกฎข้อห้ามทางสังคมที่การประพฤติปฏิบัติ ซึ่งในกฎข้อห้ามนี้อาจแฝงความหมาย ไว้ได้ว่า เป็นการไม่สมควรที่จะปฏิบัติเช่นนั้น ในบ้านของผู้อื่น เช่น ห้ามสามีภรรยาออกตระกูล มานอนร่วมเรียงเคียงกันในบ้านของผู้อื่น อาจด้วยเหตุผลที่ว่าไม่สมควรประพฤติ ซึ่งมีการสั่ง สอนกันมาจากผู้อาวุโสและเกี่ยวโยงกันทางพิธีกรรม จึงทำให้เกิดความเชื่อขึ้น

ชาวมอญบางกระดี่มีความนับถือปาโหนกหรือผีบรรพบุรุษ และจะแยกกันแต่ ละตระกูล โดยยึดตามนามสกุลซึ่งเมื่อมีบุตรสาวก็จะเรียกว่า “ลูกหลวงตา” มีความหมายว่า ผิดตามกิน คือ เมื่อสมรสไปแล้วต้องไปนับถือผีของตระกูลสามี และเมื่อมีบุตรจะไม่เกี่ยวข้องทาง ผิดตระกูลแม่แล้ว ถ้าเป็นบุตรชายก็จะได้รับสืบสกุลต่อไป ซึ่งในหมู่บ้านมอญบางกระดี่นี้ มีผีมอญ ได้แก่ ผีเต่า ผีงู ผีม้า ผีไก่ ผีข้าวเหนียว

แต่ละผีก็จะมีปฏิบัติต่อผีแตกต่างกันไป ซึ่ง รัชชพงษ์ มอญตะ ผู้ที่เป็น ทายาทตระกูลมอญตะและนับถือผีเต่า ได้กล่าวไว้ว่า

ผีเต่า เมื่อคนในตระกูลที่นับถือผีเต่า ได้ไปเจอเต่าหรือพบเต่าที่ใดให้บอก ว่า เหม็นเนา เพื่อพูดเป็นเคล็ดจะได้ไม่ต้องนำเต่ามาปรุงเป็นเครื่องเซ่น แต่ถ้าไม่ได้กล่าวคำไปก็จะ เกิดเหตุไม่ดีกับคนในตระกูล

ผีงู เมื่อพบงูห้ามตีกู เมื่อเช่นจะมีการกินไข่ไก่ดิบ

ผีม้า ห้ามขี่ม้าเวลาบวช

ผีไก่ เมื่อมีการเซ่นไหว้จะต้องมีไก่ต้มสุกและไข่ต้มรวมอยู่ในเครื่องเซ่นด้วย

ผีข้าวเหนียว จะต้องไม่ให้ใครมากินข้าวเหนียวในบ้าน ถ้าจะกินต้องใช้วิธี ขโมยกิน โดยไม่บอกกล่าว แต่ถ้าผิดกฎก็จะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นในบ้านได้

การแสดงออกถึงความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษของชาวมอญบางกระดี่นี้ ชาวมอญมีความเชื่อว่าจะต้องมีการเซ่นไหว้ ปาโหนกหรือผีบรรพบุรุษ เพื่อให้ปกป้องรักษาดูแลและคุ้มครองให้ครอบครัวมีความสุขความเจริญ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้ลูกหลานมีความเคารพนับถือบรรพบุรุษอย่างเคร่งครัดโดยการสอนและปลูกฝังกันมาตั้งแต่วัยเด็กซึ่งความเชื่อนี้สังเกตได้จาก การจัดพิธีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในแต่ละปีทุกปี โดยการเซ่นไหว้กระทำโดยคนในตระกูลเดียวกัน ซึ่งจะมีอาหาร ประกอบด้วย เต้าตัม มะพร้าวอ่อน กล้วย ไก่ต้ม ขนม ข้าวเหนียวกวนกับน้ำตาลทราย ผลไม้และเหล้า ซึ่งเมื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเสร็จแล้ว ลูกหลานก็จะได้กินของที่เซ่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคลและเป็นยาแก้ลูกหลาน

การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษก็เพื่อเป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษและสามารถ ทำให้ลูกหลานได้แสดงความเคารพต่อผีบรรพบุรุษ และแสดงความกตัญญูโดยสิ่งที่ลูกหลานได้นำมาเซ่นไหว้ และผีบรรพบุรุษก็จะดลบันดาลช่วยเหลือลูกหลานได้ ซึ่งผู้ที่เซ่นไหว้ ส่วนใหญ่ก็เพื่อความเคารพและเพื่อให้ผีบรรพบุรุษของตนได้ช่วยเหลือครอบครัวคนในตระกูลให้มีความสำเร็จในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องการทำงานให้มีความสำเร็จค้าขายดี กิจการมีความเจริญรุ่งเรือง เรื่องความปลอดภัย และช่วยปัดเป่าความเจ็บไข้ให้ทุเลาลงได้ และช่วยให้ผู้ที่เซ่นไหว้มีความสุขสบายใจ เพราะเนื่องจากมีความเคารพนับถือและเชื่อในผีบรรพบุรุษ จึงมีการเซ่นไหว้และได้พูดคุยกับร่างทรง ปาโหนก (ผีบรรพบุรุษ) ทำให้รู้สึกว่าได้ใกล้ชิดกับบรรพบุรุษ และสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองให้ครอบครัวและคนในตระกูลมีความสุขความเจริญได้

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรง

ชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อถือในเรื่องการเข้าทรงเป็นอย่างมาก ซึ่งการเข้าทรงของชาวมอญบางกระดี่นี้แบ่งได้ คือ การเข้าทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ การเข้าทรงเจ้าแม่หัวระหาญ การเข้าทรงเจ้าพ่อท้ายทุ่ง และการเข้าทรงผีบรรพบุรุษ (ปาโหนก) ชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อว่าจะสามารถติดต่อกับเจ้าพ่อ เจ้าแม่ และผีบรรพบุรุษได้ โดยผ่านร่างทรงซึ่งคนทรงเป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดการเข้าทรงมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งจะมีพิธีการครอบครูได้ผ่านการรับมอบมาให้เป็นร่างทรงและได้ทำหน้าที่นี้สืบมา

1.2.1 พิธีการทรงเจ้าของชาวมอญบางกระดี่

การทรงเจ้าของชาวมอญบางกระดี่ได้มีการรับสืบทอดมาจากต้นตระกูล คือ แม่ถ่ายทอดให้บุตรและลูกก็ถ่ายทอดให้บุตรสืบเนื่องกันไปและในการเข้าทรงจะร่วมในพิธีหลายพิธีด้วยกัน เช่น พิธีบวงสรวง พิธีสงกรานต์ พิธีรำผี ซึ่งเมื่อมีผู้มาเชิญไปงานก็จะไปร่วมงานทุกครั้งโดยการเข้าทรงจะนานหรือไม่นานขึ้นอยู่กับเจ้าพ่อเมื่อร่างทรงได้รับเข้าทรงแล้ว ชาวมอญก็จะถามถึงเหตุการณ์บ้านเมืองและให้ช่วยปัดเป่าเรื่องร้ายให้หมดไป ซึ่งพิธีการเข้าทรง จะเริ่มด้วยการจัดเครื่องบูชา โดยผู้ที่เป็นร่างทรงจะจุดธูป 3 หรือ 9 ดอก และเทียนเชิญท่านของที่ใช้บูชา ได้แก่ มะพร้าวอ่อน หมากพลู บุหรี่ เหล้าขาว กล้วย และขนมต้มขาว ไปบูชาถวายที่หน้า

ศาลและเริ่มทำพิธี เมื่อเจ้าพ่อเข้าทรงจะรู้ได้โดยผู้ที่เป็นรูปร่างจะมีอาการตัวสั่นแรง จากนั้นเมื่อเจ้าพ่อประทับที่ร่างทรงแล้ว ชาวบ้านก็จะเริ่มสอบถามเจ้าพ่อในเรื่องที่อยากรู้ เหตุการณ์ต่างๆ และก่อนออกจากร่างทรงก็จะมีการแจกจ่ายของที่ใช้น้ำชาเจ้าพ่อให้แก่ลูกหลานชาวมอญและก็อวยพร จากนั้นก็จะบอกว่าจะไปละนะ แล้วผู้ที่เป็นร่างทรงก็จะล้มลงไป ส่วนเครื่องบูชาที่เป็นอาหาร ชาวบ้านก็จะถือว่าเมื่อได้รับประทานก็จะมีความเป็นสิริมงคลแก่ตน (ภาษาที่ใช้เป็นภาษามอญทั้งหมด)

ภาพประกอบ 3 การทรงเจ้า

1.2.2 พิธีการเข้าทรงปาโหนก (ผีบรรพบุรุษ)

การเข้าทรงปาโหนกจะเข้าเมื่อมีการเลี้ยงผีทุกปี และเมื่อมีพิธีกรรมการรำผี โดยปาโหนกจะเข้าใครก็ได้ในตระกูลหรือว่าจะใช้ร่างทรงประจำหมู่บ้านก็ได้เช่นกัน โดยเมื่อร่างทรงเข้าจะมีอาการตัวสั่นและนั่งโยกตัวไปมา ซึ่งเมื่อปาโหนกเข้าทรงแล้วร่างทรงก็จะปฏิบัติดังนี้

ภาพประกอบ 4 การเซ่นไหว้ปาโหนก

1.2.2.1 เมื่อปาโหนดเข้าทรงแล้ว จะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ลูกหลานได้เตรียมไว้ โดยมีเสื้อ ผ้าโพกศีรษะ ผ้าพาดไหล่ ผ้าคาดเอว และโสร่ง

1.2.2.2 เมื่อแต่งตัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ปาโหนดก็จะเป่าขันน้ำมันต์ จากนั้นก็เริ่มกินของที่ลูกหลานได้เตรียมไว้ให้กิน ซึ่งจะมีเต้าต้ม ไก่ต้ม กล้วย มะพร้าวอ่อน ขนมฝี เต้าต้มนี้จะต้องให้ลูกผู้ชายในตระกูลต้ม จะให้ลูกสาวต้มไม่ได้ เพราะเมื่อปาโหนดเข้าจะรู้ ซึ่งได้ปฏิบัติกันแบบนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพราะผู้ชายเป็นผู้สืบทอด การนับถือผีกันต่อๆ มา ส่วนเหล่าที่ใช้เช่น ปาโหนดจะกินโดยการยกเหล่าเข้ามา 2 ขวดพร้อมกันแล้วก็ดื่มที่ปากขวด ส่วนอาหารอื่นปาโหนดจะกินครบบ้างไม่ครบบ้าง แต่ชาวมอญถือว่าอาหารที่ใช้เช่นเป็นยาเพื่อลูกหลานกินจะไม่เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ

ภาพประกอบ 5 เครื่องเซ่นไหว้ปาโหนด

1.2.2.3 เสร็จจากการกินเครื่องเซ่นไหว้แล้ว ใครเป็นอะไรเจ็บป่วยตรงไหน ปาโหนดก็จะเป่าให้ และใครทำอะไรไว้ ทั้งดีและไม่ดีปาโหนดก็จะพูดคุยกบอกล่าวให้ลูกหลานรู้โดยทั่วกัน

1.2.2.4 จากนั้นก็จะประพรมน้ำมันต์ให้กับลูกหลานในตระกูลและผู้ที่เข้าร่วมพิธี

1.2.2.5 เมื่อปาโหนดออกจากร่างทรงแล้ว คนในตระกูลก็จะรวมตัวกันนั้นเป็นวงกลมและใช้น้ำหนึ่งขัน แล้วก็จะพูดแต่สิ่งดีๆ ให้ครอบครัวและคนในตระกูล ชาวมอญจะเชื่อว่าเมื่อมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษแล้วก็จะมีความสุขความเจริญจะทำได้ก้าวหน้าไปทุกๆ อย่าง หมดยุคเคราะห์หมดโศกและจะพบเจอแต่สิ่งดีๆ

ภาพประกอบ 6 รวมคนในตระกูลขอพร

ซึ่งในงานพิธีการเข้าทรงปาโหนกนั้น ผู้ที่มาร่วมงานเป็นผู้ที่นับถือผีเดียวกันหรือตระกูลเดียวกัน ซึ่งมากันโดยพร้อมเพรียง และในขณะที่มีการทำพิธีขวามอญจะใช้ภาษามอญสนทนากัน

การเคารพปาโหนกขวามอญจะถือว่าก่อนนอนจะต้องกราบไหว้ปาโหนก โดยปาโหนกจะอยู่ในเสาผี เสาผีจะเป็นเสาที่เรียกว่าเสาเอกหรือเสาตัวผู้ใช้สำหรับเก็บบรรพบุรุษไว้ที่นั่น ส่วนของใช้ของผีบรรพบุรุษจะเก็บรักษาเอาไว้ในหีบและไวนั้นหึ่ง ซึ่งจะมีเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย แหวน และเครื่องใช้ของผี และเมื่อมีการซื้อของมีค่าเข้าบ้าน เช่น แหวน สร้อย ของสำคัญ ขวามอญก็จะจูดรูปบอกกล่าวปาโหนกให้ช่วยดูแล ไม่ให้ใครมาขโมยไปได้ จะเห็นได้ว่าที่ขวามอญยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประเพณีพิธีกรรมที่ขวามอญให้ความสำคัญและปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด โดยรากฐานแห่งความเชื่อนี้ได้สืบทอดและถ่ายทอดกันต่อมาสู่คนรุ่นหลังจนฝังลึกไว้ในจิตใจแล้วที่เราสืบเชื้อสายมาจากไหนและควรแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษของตนเองอย่างไร ดังที่ขวามอญได้แสดงออกมาโดยผ่านพิธีกรรม

1.3 ผลที่เกิดจากความเชื่อเรื่องการนับถือผีของขวามอญบางกระดี่

ขวามอญมีความนับถือผีบรรพบุรุษ และเชื่อในกฎข้อห้ามที่บรรพบุรุษได้สอนสั่งกันต่อๆ มา ซึ่งความเชื่อนี้เป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตของขวามอญ กล่าวคือ

1.3.1 ผีบรรพบุรุษจะเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นทางออกของขวามอญที่ประสบปัญหา จะเห็นได้ว่าเมื่อคนในบ้านหรือคนในตระกูลมีความเจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีปัญหาอื่นๆ ก็มักจะไหว้และขอให้ผีบรรพบุรุษช่วย โดยมีการรวมตัวกันของบรรดาญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน ซึ่งก็เป็น การพบปะกันระหว่างเครือญาติที่ไกลบ้างใกล้บ้าง ก็จะได้มาเจอกัน

1.3.2 ผีบรรพบุรุษจะมีบทบาทในระดับเครือญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน โดยทำให้คนในตระกูลเดียวกันไม่ลืมบรรพบุรุษและเพื่อการต่อยอดความเคารพในผีบรรพบุรุษ ขวามอญในแต่ละตระกูลก็จะมีพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี

1.3.3 เมื่อชาวมอญให้ความเคารพและมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษทุกปีและยังมีความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ดังนั้นในด้านกฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติชาวมอญจึงยึดถือโดยเคร่งครัด ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ได้คือ ชาวมอญจะมีความเคารพยำเกรง ไม่กล้าที่จะทำผิดหรือละเมิดกฎโดยพลการเพราะกลัวผีบรรพบุรุษจะลงโทษ จึงมีการปฏิบัติตนอยู่ในกฎข้อห้ามอย่างจริงจัง

1.3.4 การนับถือผี บรรพบุรุษหรือปาโหนกเป็นกุศโลบายที่สร้างความผูกพันกันในระบบเครือญาติ และเพื่อให้เกิดความสามัคคีในความเป็นญาติที่นับถือผีเดียวกัน ซึ่งเมื่อเกิดการแต่งงานก็ยังมี การนับถือผีด้วย โดยเมื่อลูกสาวแต่งงานกับฝ่ายชายที่เป็นชาวมอญก็ต้องไปนับถือผีของบ้านฝ่ายชาย ทำให้ในชุมชนมีความผูกพันกันเพิ่มขึ้นโดยการนับถือผีเดียวกัน ซึ่งยังคงมีการปฏิบัติต่อผีอย่างเคร่งครัด

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและผีประจำหมู่บ้านของชาวมอญบางกระดี่นี้ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวมอญมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีอย่างเคร่งครัดและยังยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยการสืบทอดกันมาสู่รุ่นลูกหลานยังได้เห็นการเซ่นไหว้เข้าทรงผีบรรพบุรุษหรือปาโหนกเป็นประจำทุกปี และได้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการนับถือผี โดยการนับถือผีบรรพบุรุษหรือปาโหนกถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านมอญ ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษโดยตรง แสดงให้เห็นว่า การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญบางกระดี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวมอญบางกระดี่เป็นสังคมที่เข้มแข็ง มีปฏิสัมพันธ์กันในระบบสังคม ชุมชน ทั้งนี้เพราะผีบรรพบุรุษมีความสำคัญและมีบทบาทต่อชาวบ้านมอญบางกระดี่ โดยเป็นทั้งที่พึ่งทางใจเมื่อคนในตระกูลประสบปัญหาหรือเจ็บไข้ได้ป่วยและทำให้คนในตระกูลระบบเครือญาติที่นับถือผีเดียวกันไม่ลืมบรรพบุรุษและยังคงไว้ซึ่งความเคารพ นอกจากนี้กฎข้อห้ามของชาวมอญที่พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติชาวมอญก็ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นผลที่ทำให้ชาวมอญประพฤติตนอยู่ในกฎอย่างจริงจังและการการนับถือผีทำให้ชาวมอญที่นับถือผีเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์กันและมีความสามัคคีกันอย่างเข้มแข็งซึ่งเกิดจากการนับถือผี สังเกตได้จากพิธีกรรมและประเพณีที่ชาวมอญยังอนุรักษ์และสืบทอดกันต่อๆ มา

2. การถ่ายทอดพิธีกรรมรำผี

การถ่ายทอดนั้นเป็นกระบวนการที่สังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรประพฤติปฏิบัติตน มีการสืบทอดกันต่อๆ มา โดยเป็นการถ่ายทอดในสังคมเดียวกัน การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผีเป็นการถ่ายทอดที่ใช้การสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาอย่างต่อเนื่อง จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชาวมอญมีความเคารพนับถือผีเป็นอย่างมาก และมีพิธีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษกันสืบต่อมาและกระทำการเซ่นไหว้ ทุกปี การนับถือผีของชาวมอญมีความสำคัญในด้านเป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นศูนย์รวมของจิตใจ การนับถือการเคารพนั้นเป็นการศรัทธาที่สืบเนื่องกันต่อมาและเป็นการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

วิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ ยังคงอยู่ในรูปแบบเดิมคืออยู่กันในระบบเครือญาติ โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในชุมชนด้วย เพราะชุมชนมอญบางกระดี่ มีความเชื่อในการนับถือผี และผีที่นับถือก็มีผีบรรพบุรุษและผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งผีประจำหมู่บ้าน เป็นที่เคารพบูชาของชาวมอญบางกระดี่ จะมีการจัดพิธีกันอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยการเข้าทรง เจ้าพ่อเจ้าแม่ ซึ่งเป็นศูนย์รวมให้ชุมชนเกิดความสงบสามัคคีและด้วยการนับถือผีมีความเชื่อในเรื่องผีเหมือนกัน จึงทำให้เป็นสังคมที่มีความเกี่ยวดองกันในเรื่องการนับถือผี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวมอญ

ด้านการถ่ายทอดความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่ โดยพิธีกรรมได้รับการถ่ายทอดกัน ต่อๆ มาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดจะมีตั้งแต่ครอบครัวเป็นผู้ที่ถ่ายทอดและเมื่อมีการจัดพิธีกรรม ก็จะทำให้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมให้ได้เรียนรู้จากงานจริง ความเชื่อของชาวมอญจะมาควบคู่กับการนับถือ เพราะชาวมอญมีความนับถือผีมาก จึงเคร่งครัดในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เพื่อให้ครอบครัวอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เพราะชาวมอญเชื่อว่าผีที่ตนนับถือจะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครอง ให้มีความสุขและปลอดภัย โดยแบ่งการถ่ายทอดออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การถ่ายทอดจากการบอกเล่า โดยเป็นผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา เป็นผู้บอกเล่าให้ฟังเรื่องการนับถือผี และผีที่นับถือเป็นผีอะไร เครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วยอะไร ซึ่งก็จะส่งสมความรู้ไปด้วยการซึมซับจากคำพูดของบิดามารดาหรือญาติผู้ใกล้ชิด ซึ่งเป็นการปลูกฝังกันมาตั้งแต่ยังเยาว์วัย

2. การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริง โดยการถ่ายทอดพิธีกรรมนั้นมิได้มีการร่ำเรียนกันเป็นกิจลักษณะ แต่เป็นการถ่ายทอดให้เด็กได้รับรู้ถึงพิธีกรรมนั้นมาตั้งแต่เด็กโดยการเห็นงานจริง หรือผู้ปกครองพาไปร่วมงานพิธีกรรมนั้นด้วย ก็ยังจะซึมซับความเชื่อเรื่องพิธีกรรมและการนับถือผีอย่างเหนียวแน่น

3. การถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง เมื่อได้เห็นงานพิธีกรรมจริง ซึ่งถ้าได้เป็นพิธีกรรมในหมู่เครือญาติ เมื่อเห็นว่าพอช่วยเหลืออะไรได้ก็ให้ลองปฏิบัติจริง ความเชื่อนั้นก็เป็นการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้พบเห็น ได้ปฏิบัติจริง โดยได้เห็นถึงความขลัง ความมีอิทธิฤทธิ์ของผีที่ได้พบจริงก็ยิ่งเกิดความเชื่ออย่างเหนียวแน่นและถ่ายทอดกันสืบต่อมาและเมื่อมีการเซ่นไหว้ ผี หรือมีพิธีกรรมรำผีมอญ ก็จะมีการรวมตัวกันในระบบเครือญาติ ซึ่งเป็นการสร้างความผูกพันที่ดีฉันญาติพี่น้อง

ซึ่งความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เหตุเพราะว่า เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ของชาวมอญที่เป็นลักษณะเฉพาะ ชาวมอญได้ยึดถือและปฏิบัติกันสืบต่อมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติ ซึ่งลูกหลานจะได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว ที่จะคอยสอนให้มีความเคารพและเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการนับถือผีที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การถ่ายทอดเป็นกระบวนการที่สังคมชาวมอญให้ความสำคัญและเห็นควรว่าควรมีการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งสิ่งที่ถ่ายทอดกันต่อมามีความจำเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญและยังถือปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้

3. กระบวนแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่

ชาวมอญมีความนับถือและเชื่อในอิทธิฤทธิ์ของผีเป็นอย่างมาก ซึ่งผีที่ชาวมอญนับถือจะมีผีบรรพบุรุษและผีประจำหมู่บ้าน การนับถือผีของชาวมอญได้รับการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิม ซึ่งในปัจจุบันชาวมอญก็ยังคงเคารพและนับถือผี สังเกตได้จากการไหว้ผี ชาวมอญบางกระดี่มีการไหว้ผีเป็นประจำทุกปี ซึ่งพิธีการเช่นไหว้ผีหรือการเลี้ยงผีนี้มีความหมายว่ากินทั้งนั่ง คือนั่งกินโดยที่มิต้องมีพิธีการรำ

พิธีกรรมการรำผีเกิดจากความเชื่อและความเคารพที่ชาวมอญบางกระดี่ให้ความสำคัญกับผีบรรพบุรุษ โดยเมื่อมีการผัดผีหรือทำผัดกฐที่บรรพบุรุษตั้งไว้ จึงมีการจัดพิธีกรรมการรำผี ซึ่งเป็นการขอขมาหรือการแก้การบนบาน ซึ่งแล้วแต่กรณี

ความหมายของการรำผี

พิธีรำผี มอญเรียกว่า เหยก กะหา แปลว่ารำแล้วนำสิ่งชั่วร้ายหรือโรคภัยไข้เจ็บไปให้สิ้น หรือเป็นพิธีการเลี้ยงผีแบบ กินทั้งยืน (เจียะละคะตาว) หมายถึง การถวายอาหารพร้อมด้วยการรำรำ

สาเหตุของการรำผี

1. การกระทำผัดผี ได้แก่
 - คนท้องนอกตระกูลมาหลับนอนหรือฟิงเสาเรือน
 - คู่สามีภรรยานอกตระกูลมาหลับนอนในเรือน
2. มีการเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ
3. การตั้งสัตย์ไว้ของบรรพบุรุษหรือเจ้าของบ้าน
4. เมื่อคนในตระกูลมีโชคลาภหรือมีการบนบานศาลกล่าว

กฎข้อห้ามในการเข้าร่วมพิธีกรรมการรำผี

1. ผู้เข้าร่วมพิธีต้องเป็นคนในตระกูลเดียวกันที่นับถือผีเดียวกัน โดยสังเกตได้ง่ายจากนามสกุล เพราะปาโหนดจะสืบทอดมาทางลูกชายของตระกูล และเมื่อมีผู้ร่วมงานที่ไม่ใช่คนในตระกูล เจ้าบ้านจะเป็นผู้เชิญมาโดยการนำเอาหมากพลูไปเชิญ ถึงเข้าร่วมงานได้ ถ้าไม่ได้รับหมากพลูก็ไม่สามารถเข้างานได้ เพราะชาวมอญถือว่าจะทำให้บ้านไม่สะอาด
2. เด็กที่มีผมจุกผมเปีย ทั้งที่เป็นลูกหลานนามสกุลเดียวกันหรือแขกที่มีลูกหลานผมจุกผมเปีย ห้ามเข้าภายในงาน แต่ถ้าในกรณีที่เป็นลูกหลานจะมีการจัดพิธีโกนจุกให้สะอาดก่อนถึงเข้าร่วมพิธีได้
3. ผู้หญิงมีท้องห้ามเข้ามาในพิธีหรือถ้าคนในตระกูลเกิดตั้งครรภ์ วันงานพิธีก็ต้องเลื่อนออกไป ต้องรอให้คลอดบุตรก่อนถึงจัดพิธีได้

ผีที่เกี่ยวข้องกับพิธีรำผีของมอญ

- ผีมะพร้าว / ผีกระบอกไม้ไผ่ / ผีฟ้า
- ผีกษัตริย์ (อะเหลก เอกกระราช) ในกลุ่มผีมะพร้าวเท่านั้น
- ผีเจ้าเมือง (อะเหลก เต็ง)
- ผีประจำหมู่บ้าน (อะเหลก ความ หรือแปะจุ)
- ผีเจ้าที่ประจำวัด (แปะจุ ตะละทาน) พบในประเทศไทยเท่านั้น
- ผีบ้าน (ปะหนก) หรือผีบรรพบุรุษ
- ผีตระกูล (ประหนก ฮ้อย)
- ผีอื่นๆ ตามความนับถือของแต่ละครอบครัว เช่น ผีแขก ผีไทย ผีกะเหรี่ยง ผีเต่า ผีงู ผีไก่ ผีม้า ผีข้าวเหนียว ผีรักษาไข้ (อะเหลกชะลาย) เป็นต้น

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีรำผี

- บุตรชายคนโต (ตอม อะเหลก) หรือต้นผี
- ลูกสาวในตระกูล (โกน ลุมตา)
- ลูกชายในตระกูลทั้งหมด (โกนอะเหลก)
- ลูกสะใภ้ทั้งหมด (โกน ฮะไอ๊ะ)
- ผู้อำนวยการพิธี (โต้ง)
- ครูพี่แพทย์ (อะจา ฮะเป็น / อะจาชอยน)
- คนทรงประจำหมู่บ้าน (ฮะด้าด)
- แม่หม้าย (แปรม้าย)
- หญิงสาวพรหมจารี (วูด อะรอง)
- ช่างปลุกบ้าน (อะจาสาางฮ้อย / อะจาโปะละกา)

อุปกรณ์ประกอบพิธีรำผี

1. **โรงพิธีรำผีมอญ** มอญเรียกว่า **ฮอย กะ หา** โรงพิธีมี 3 ประเภท คือ ประเภทเสาเดี่ยว เสาคู่ และไม่มีโรงพิธีคือรำผีบนบ้าน กำหนดตามตระกูลของผี เสาโรงพิธีเป็นตัวกำหนดวงปีพาทย์ได้อย่างหนึ่ง ถ้าเสาเดี่ยววงปีพาทย์เป็นเครื่องเดี่ยว ถ้าเสาคู่วงปีพาทย์ก็จะเป็นเครื่องคู่

ภาพประกอบ 7 โรงพิธีรำมอญ (ฮอย กะ หา)

2. **หม้อน้ำ** มอญเรียกว่า **เหิง สะ เหลิบ** เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

ภาพประกอบ 8 หม้อน้ำ (เหิง สะ เหลิบ)

3. พาน สะ มีะ ใช้สำหรับทำขวัญในชั้นตอนตอนหนึ่งในพิธีบวชให้ผีบรรพบุรุษในตอนรำผีเป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

ภาพประกอบ 9 พาน สะ มีะ

4. บายศรีหางปลา จะนำหมากและพลูมาห่อให้เป็นกรวยทรงแหลม 5 กรวย แล้วนำมาจัดลงในชั้นทองเหลืองในส่วนยอดของบายศรีที่อยู่ตรงกลางจะใช้ใบตองตัดให้เหมือนหางปลาประดับด้วยดอกเข็มสีแดง เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

ภาพประกอบ 10 บายศรีหางปลา

5. **ชั้นครูสำหรับรำผีมอญ** มอญเรียกว่า **คาน เล๊ะ กะนา** ซึ่งจะใช้กะละมังใส่กล้วย มะพร้าวอ่อนหรือมะพร้าวหางหนู ปลาช่อนย่าง เสียบไม้ตั้งแต่ปากถึงหางไม่ขอดเกร็ด และขนมผีชนิดต่างๆ

ภาพประกอบ 11 ชั้นครูสำหรับรำผีมอญ

6. **ชั้นครูสำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้าน** จะใช้ขันทองเหลืองเป็นภาชนะใส่กล้วย มะพร้าวอ่อน ปลาช่อนย่าง ขนมผี จะใช้เชิญผีประจำหมู่บ้านในพิธีรำผี เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

ภาพประกอบ 12 ชั้นครูสำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้าน

7. **ผีหมวก** มอญเรียกว่า **อะ หลก ฮะ มิก** ซึ่งจะนำมาผูกไว้ที่หน้าโรงพิธีรำผี โดยใช้เสื่อสีดำหรือน้ำตาลมาใส่ไว้กับไม้คล้ายๆ กับหุ่นไล่กา แล้วจะนำหมวกมาใส่ให้กับหุ่น จะใช้ไม้ไผ่ขนาดยาวเท่ากับหลังคาโรงพิธี แล้วนำมาผูกกับเสาหน้าโรงพิธี หรือเรียกกันว่าผีหมวก เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย ส่วนผีหมวกในรัฐมอญจะมีผ้าสีอะไรก็ได้ 2 ผืนห้อยด้านข้างซ้ายขวา แล้วนำมาไว้ที่เสาหน้าโรงพิธี เช่นกัน

ภาพประกอบ 13 ผีหมวก (อะ หลก สะ ม็ก)

8. สำหรับไม้ มอญเรียกว่า อะ บะ ชู ใช้สำหรับใส่ผ้าและใส่สิ่งของที่ใช้ในพิธีรำผีมอญ ใช้เหมือนกันทั้ง 2 ประเทศ

ภาพประกอบ 14 สำหรับไม้ (อะบะชู)

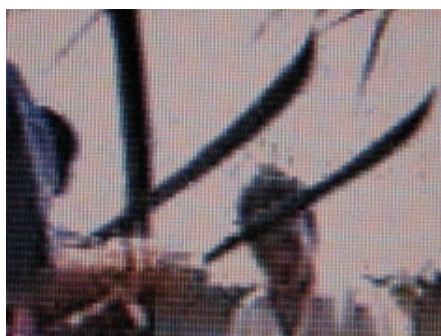
9. กระตั้งรักษาโรค มอญเรียกว่า อะ หลก สะ ลาย จะใช้กระตั้งคว่ำลงแล้วนำขนมผีมาวางไว้ที่ก้นกระตั้ง แล้วจะทำพิธีปิดเป่ารังควาน โดยให้ลูกหลานผีเดียวกันมานั่งเหยียดขาแล้วจะมีคนมาทำพิธีปิดเป่ารังควาน

10. แห๊ะ สะ ลอง เปาะ สะ มาว เป็นภาชนะตัวเขียนหมากทองเหลือง บรรจุหัวกระจก ผมบรรพบุรุษ น้ำมันใส่ผม แป้งกะแจะ น้ำอบ ซึ่งจะใช้ในขั้นตอนหลังมีการอาบน้ำที่หน้าโรงพิธี แต่ภาชนะนี้จะถูกใส่ไว้ในเปล (สะเรียงหยาด) ต่างกันที่ภาชนะบรรจุในไทยใช้ตัวเขียนหมาก ในมอญใช้ถาดสังกะสีเคลือบ

ภาพประกอบ 15 ภาชนะทองเหลือง (แน๊ะ ฮะ ลองเปาะ ฮะ มาว)

11. ดาบ มอญเรียกว่า แซง จะใช้ในขั้นตอนรำดาบในพิธีรำผี จังหวะท่ารำจะคล้ายๆ กับการออกศึกนั่นเอง

ภาพประกอบ 16 ดาบ

12. กิ่งต้นขาไก่ดำ มอญเรียกว่า เหล๊ะ ฮะ นาย ชู ใช้ประกอบพิธีในตอหน้าหรือจะดูเป็นการรำไบไม้ก็ได้ ความเชื่อในการรำไบไม้เป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายในตระกูลและโรคภัยไข้เจ็บ

ภาพประกอบ 17 กิ่งต้นขาไก่ดำ

13. ดอน ใช้ในตอนรำผีอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งเวลารำจะจับในร่องไม้ไผ่ที่เจาะไว้ ส่วนอีกท่อนหนึ่งก็จะเป็นท่อนไม้ไผ่ ซึ่งเวลารำคนที่ถือจะเคาะเป็นจังหวะเสียงเพลง

ภาพประกอบ 18 กระบอไม้ไผ่ (ดอน)

14. หอก มอญเรียกว่า โน ซึ่งทำจากไม้ไผ่จำลองขึ้นมา เวลารำก็จะถือแล้วจะทำท่าเหมือนพายเรือหรือพายจัดเป็นรูปแบบของมอญในเมืองไทย

ภาพประกอบ 19 หอก (โน)

15. หม้อจูดเทียนเสียงท่าย ล้อมด้วยจาก มอญเรียกว่า โปต นาน ตาน ภายในล้อมจากจะมีหม้อดินใส่ข้าวสาร โต้ังจะให้ลูกผู้หญิงในตระกูลเป็นคนปั้นเทียนหนัก 3 บาท ขึ้นในวันสุกดิบแล้วนำมาเก็บไว้ในโรงพิธี พอวันรำผีโต้ังจะให้ลูกชายคนโตหรือต้นผีมาทำพิธีจูดเทียนอธิษฐานในโรงพิธี ภายหลังเสร็จพิธีโต้ังจะทำนายความเป็นอยู่ของครอบครัว โดยดูจากก้อนเทียนที่ละลายติดกับข้าวสาร

16. หมาก พลุ มอญเรียกว่า ฮะ ปรุ อะ ลัว ซึ่งหมาก พลุ นี้ เจ้าของบ้านจะต้องเตรียมไว้ก่อนถึงงาน ซึ่งจะต้องม้วนจับ แล้วนำไปแจกกับคนที่เราเชิญมาร่วมพิธีรำผี กรณีที่ไม่ใช่คนในตระกูลหรือผีเดียวกัน ถ้าไม่ได้รับแจกหมาก พลุ ไม่สามารถมาร่วมพิธีรำผีได้

17. ใบพลู ลักษณะในภาพ มอญเรียกว่า **อะ ปรุ อะ นา** เป็นใบพลูที่เตรียมใช้ในพิธีรำผี จะต้องพับใบพลูแล้วนำมาเรียง 3 ใบ ผูกติดกันด้วยด้าย ใบพลูนี้ใช้ในเครื่องสังเวทในพิธีรำผี รูปแบบเหมือนกันทั้ง 2 ประเทศ

18. ใบพลู ลักษณะในภาพ มอญเรียกว่า **อะ ปรุ ฟรี** เป็นการพับใบพลูด้านข้างเข้าหากันทั้ง 2 ด้าน แล้วพับส่วนใบพลูหัวท้ายเข้าหากับอีกด้านหนึ่ง หลังจากนั้นนำด้ายมัดไม่ให้เคลื่อน แล้วนำมาใช้ในเครื่องสังเวทในพิธีรำผี เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทยที่รัฐมอญไม่มี

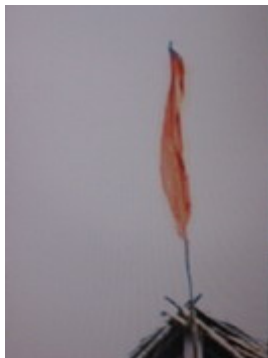
ภาพประกอบ 20 ใบพลู (อะ ปรุ ฟรี)

19. กรวยดอกไม้ แขนงที่เพดานโรงผี มอญเรียกว่า **ปะกาเว ผัก หยาด ห้อย กะ หา** เป็นกรวยดอกไม้ ซึ่งประดิษฐ์ด้วยใบตอง สอดไส้ด้วยดอกเข็มสีแดงเท่านั้น นำด้ายมาผูกไว้ที่ก้านดอกเข็มแล้วร้อยด้ายเข้าไปในกรวยสำหรับแขวนที่เพดาน ผ้ากูปะดานในโรงพิธีรำผี ใช้ทั้งหมด 9 กรวย กรวยดอกไม้นี้ปกติใช้แขวนในเตียงขณะในพิธีศพของมอญ

ภาพประกอบ 21 กรวยดอกไม้

20. ผ้าธงแดง มอญเรียกว่า **อะ แรม หยาด ต้าย** เป็นธงผ้าสีแดงนำมาผูกหน้าโรงพิธี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพิธีรำผี เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

ภาพประกอบ 22 ธงผ้าแดง (อะ แรม หยาด ต้าย)

21. อุปกรณ์อย่างหนึ่งในพิธีรำผี ซึ่งจะใช้ในขั้นตอนคล้องข่างหรือผีข่างนั่นเอง ซึ่งจะมีกล้วยกับเหล่านำมาผูกกับเชือกแล้วแขวนกับไม้ไผ่ 2 ข่าง เพื่อใช้หาบในต่อนพิธีคล้องข่างหรือผีข่าง (อะ หลก เงิน)

22. สากตำข้าว 2 อัน มอญเรียกว่า **หริ** ใช้ในต่อนพิธีเชิญผีกระเหรียง ใช้เป็นอุปกรณ์แสดงการรำรำแบบลาวกระทบไม้ของไทย การตำข้าวแบบนี้เรียกว่า อะ เรียง ตง หริ

ภาพประกอบ 23 สากตำข้าว (หริ)

อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธี

1. เต่าต้ม ใช้สำหรับไหว้ผีบรรพบุรุษ เพราะตระกูลที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษาในคราวนี้ มีความนับถือผีเต่า เครื่องเช่นไหว้จึงขาดเต่าไม่ได้

ภาพประกอบ 24 เต่าที่ใช้เป็นเครื่องเช่นไหว้

2. ไก่ต้ม ใช้สำหรับไหว้ผีบรรพบุรุษ เต่ากับไก่จะใช้เป็นเครื่องเช่นไหว้ผีที่บ้าน จากนั้นก็แห่ออกมาจากบ้านเพื่อไปโรงพิธี

3. กล้วย ใช้เป็นหวีในการไหว้แต่ละครั้ง

ภาพประกอบ 25 กล้วยที่ใช้ในพิธีรำผี

4. มะพร้าวอ่อน ใช้เป็นลูก พร้อมปอกเปลือก เปิดฝาดอก

ภาพประกอบ 26 มะพร้าวที่ใช้ในพิธีรำผี

5. ปลาช่อนเผา ใช้วิธีเผาโดยไม่ต้องขูดเกร็ดออก ซึ่งในพิธีรำผีจะใช้หลายตัว

ภาพประกอบ 27 ปลาช่อนเผาใช้ในพิธีกรรม

6. ขนมหมี วิธีทำจะใช้แป้งข้าวเหนียว ไม่ผสมอะไรนำมาปั้น แล้วลวกด้วยน้ำเดือด ขนมหมีทั้งหมดนี้เรียกรวมๆ ว่าขนมหมี ซึ่งใช้ในพิธีรำผีและพิธีเลี้ยงผีมอญ

ภาพประกอบ 28 ขนมหมี

ขนมผีมี 7 รูปแบบ คือ

1. ฟาน อะ โตะ อะ นะ

2. ฟาน ปือก

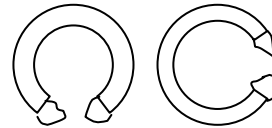
3. ฟาน กือก เก

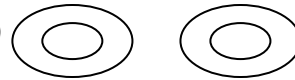
4. ฟาน กาว ลาง

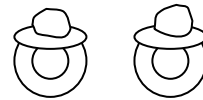
5. ฟาน กือก จาง (ขนมกำไลข้อเท้า)

6. ฟาน กือก ตัว (ขนมกำไลข้อมือ)

7. ฟาน อะ จิ้น (ขนมแหวน)

7. ขนม ฟาน อะ หลก แบบขาว และ ฟาน อะ หลก แบบแดง ปั้นด้วยแป้งข้าวเหนียว
แล้วนำไปทอด

ภาพประกอบ 29 ฟาน อะ หลก แบบขาว

ภาพประกอบ 30 ฟาน อะ หลก แบบแดง

8. **ขนม** เป็นข้าวเหนียวผสมกับน้ำตาล ใช้เพื่อป้อนผู้ชายในตระกูล (โกน อะ หลก)

ภาพประกอบ 31 ข้าวเหนียวผสมน้ำตาล

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญบางกระดี่ ประกอบด้วย

1. ตะโพนมอญ (อะ เปิน โมน)

ตะโพนมอญมีลักษณะใหญ่กว่าตะโพนไทย เป็นดนตรีประเภทเครื่องหนัง เสียงจะมีความทุ้มและใหญ่ ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ใช้บรรเลงเป็นจังหวะ ทำในวงปี่พาทย์มอญ

ภาพประกอบ 32 ตะโพนมอญ (อะ เปิน โมน)

2. ช้องมอญวงใหญ่ (ปากโมน)

ช้องมอญวงใหญ่ใช้บรรเลงประกอบในพิธีกรรมการรำผี โดยทำหน้าที่เป็นทำนองหลักของเพลงมอญ ลักษณะเป็นรูปโค้ง มีลูก 15 ลูก

ภาพประกอบ 33 ช้องมอญวงใหญ่ (ปาก โมน)

3. ช้องมอญวงเล็ก (ปากโต๊ด)

ช้องมอญวงเล็กใช้บรรเลงประกอบในพิธีกรรมการรำผี โดยทำหน้าที่เก็บจังหวะให้พอดีกับช้องมอญวงใหญ่ ช้องมอญวงเล็กมีจำนวน 48 ลูก จะเล็กแหลมกว่าช้องมอญวงใหญ่

ภาพประกอบ 34 ช้องมอญวงเล็ก (ปากโต๊ด)

4. ระนาดเอก (ปาด ม้ว)

ระนาดเอกมีหน้าที่เป็นผู้บรรเลงนำของวง มีจำนวนลูกทั้งหมด 22 ลูก มีฐานตั้งตรงกลางของรางระนาด

ภาพประกอบ 35 ระนาดเอก (ปาด ม้ว)

5. ระนาดทุ้ม (ปาด บา)

ระนาดทุ้ม จะมีเสียงที่ทุ้มกว่าระนาดเอก และเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงคู่กับระนาดเอก รูปทรงจะต่างจากระนาดเอก คือ มีขา 4 ขา และจำนวนลูกที่มี 16 ลูก

ภาพประกอบ 36 ระนาดทุ้ม (ปาด บา)

6. ฉาบใหญ่ (ซานโหนด)

ฉาบใหญ่ ทำหน้าที่ตีประกอบจิ้งหะ ทำด้วยโลหะ มีสายรอยในรูตรงกลางของ ฉาบเพื่อใช้จับ ใช้บรรเลงคู่กับฉิ่ง

ภาพประกอบ 37 ฉาบใหญ่ (ซาน โหนด)

7. ฉาบเล็ก (ซานโหนด)

ฉาบเล็ก จะใช้บรรเลงประกอบจิ้งหะตลอด ตีขัดล่อไปกับฉิ่งและฉาบใหญ่ ลักษณะ คล้ายกับฉาบใหญ่แต่มีขนาดเล็กกว่า

ภาพประกอบ 38 ฉาบเล็ก (ซาน โหนด)

8. ฉิ่ง (คะเต)

ฉิ่ง มีรูปร่างคล้ายถ้วย ใช้บรรเลงประกอบดนตรี เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะในการบรรเลงเพลง

ภาพประกอบ 39 ฉิ่ง (คะเต)

9. กรับไม้

กรับไม้ใช้ตีประกอบจังหวะเพลง ใช้ตีประกอบกับฉาบใหญ่และฉิ่ง

ภาพประกอบ 40 กรับไม้

10. ไม้ไผ่ประดิษฐ์ของชาวมอญ (สะ บับ)

สะ บับ มีลักษณะเป็นกระบอกลูกไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 - 2 เมตร ที่ผ่าซีกครึ่งหนึ่ง และให้ตรงกลางมีส่วนโค้งงอเพื่อการจับที่สะดวก เมื่อตีจะใช้มือทั้งสองจับกระทบกันก็จะเกิดเสียงและเพื่อเพิ่มความสนุกสนานก็จะมีเสียงลูกล้อลูกขัด

ภาพประกอบ 41 ไม้ไผ่ประดิษฐ์ของชาวมอญ (สะ บับ)

เพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการรำผีที่เป็นเพลงมอญ

เพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีการรำผีนี้ ในปัจจุบันได้มีเพลงไทยผสมไปด้วย ซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึงเพลงที่เป็นเพลงมอญและใช้บรรเลงในพิธีกรรมการรำผี ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 8 เพลง ดังนี้

1. เพลงปะละ เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการบรรเลงประกอบ เมื่อมีการไปเชิญผี
2. เพลงเชิญ เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการเดินทางหรือการเชิญผีที่ต้องใช้การเคลื่อนย้าย
3. เพลงประจำบ้านเป็นเพลงที่ใช้สำหรับบอกกล่าวผี ให้ได้รับรู้ว่ามีการเซ่นไหว้อาหารต่าง ๆ ให้ผีบ้านผีเรือน
4. เพลงดาวกระจาย เป็นเพลงที่ใช้สำหรับเมื่อมีความครึกครื้นหรือความสนุกสนานเป็นพิธีกรรมที่ให้ความรื่นเริง
5. เพลงพระจันทร์มอญ เป็นเพลงที่จัดอยู่ในพิธีกรรมของชาวมอญ
6. เพลงพันดาบ เป็นเพลงที่ใช้สำหรับกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน ใช้บรรเลงเมื่อมีชัยชนะหรือเป็นการฉลองความสำเร็จ
7. เพลงเร็วมอญ ใช้บรรเลงเมื่อมีกิจกรรมที่สนุกสนานหรือการละเล่นต่าง ๆ
8. เพลงเซ่นเหล้ามอญ ใช้บรรเลงประกอบการบวงสรวงหรือเซ่นไหว้ ผีบ้านผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษ

ลักษณะท่ารำที่ใช้ในการประกอบพิธี

ท่ารำหลักที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการรำผีนั้น จะมีทั้งหมด 4 ท่าใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ

1. ท่าถือใบไม้ กิ่งต้นขาไก่ดำ
 2. ท่าถือดอน หรือกระบอกลีไม่ใผ่
 3. ท่าถือดาบ หรือ แขง
 4. ท่าถือหอก หรือ โน
- โดยมีลักษณะท่ารำ ดังนี้

ตาราง 1 แสดงลักษณะท่ารำและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในการรำ

ท่าที่	อุปกรณ์	ลักษณะท่ารำ
1	- ทำถือใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) 	- มือถือกิ่งต้นขาไก่ดำ 2 มือพร้อมทั้งเอียงตัวไปทางขวา ซ้ายสลับกัน เอียงศีรษะไปทางด้านเดียวกับมือ พร้อมกับ ย่อเข่าลง ทำสลับกัน จนหมดจังหวะ
2	- ทำถือกระบอกไม้ไฟ (ดอน) 	- มือซ้ายกระบอกไม้ไฟที่เจาะรู มือขวาถือไม้ไฟ เอาไว้เคาะแสดงจังหวะ จากนั้นก็เอียงตัวพร้อมกับมือทั้งสองวาดไปทางเดียวกับศีรษะที่เอียง ทำสลับกันซ้ายขวา
3	- ทำถือดาบ (แซง) 	- มือทั้ง 2 ถือดาบข้างละเล่ม เอียงตัวไปทางซ้ายพร้อมวาดมือไปทางซ้าย และเอียงตัวไปทางขวาพร้อมวาดมือไปทางขวา ทำสลับกันไปมาตามจังหวะเพลง
4	- ทำถือหอก (โน) 	- มือทั้ง 2 ถือหอก 2 ด้าน ด้านหัวและท้ายพร้อมกับท่าท่าเหมือนพายเรือไปทางซ้ายและขวาสลับกันไป

คำอธิบาย

1. ก่อนที่จะมีการรำจะต้องมีการทำพิธีไหว้ครูก่อน โดยโต้งจะเป็นผู้กำหนดว่าใครจะออกมารำ มีจำนวน 1 - 4 คน ซึ่งแล้วแต่ว่าใครชุดใหญ่ ชุดเล็ก โดยการรำจะจัดเป็นชุดๆ ซึ่งโดยปกติจะให้สะใภ้กับญาติรำตอนช่วงเช้าและช่วงบ่ายจะเป็นคนที่เจ้าบ้านเชิญมาร่วมพิธี

2. ท่ารำที่ต่อจาก 4 ท่านี้ เป็นท่ารำที่เกิดจากการลงประทับ การเข้าทรง ซึ่งตัวผู้รำจะไม่ทราบได้ว่าควรรำต่ออย่างไร เมื่อมีการทรงก็จะรำได้คล่องแคล่ว แต่ถ้าไม่มีการทรง ท่าก็จะจบแต่ 4 ท่า ดังที่กล่าวมานี้

3. เมื่อรำจะต้องมาวนรอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธีทุกคนโดยการวนพร้อมกับถืออุปกรณ์ซึ่งจะมีกิ่งต้นขาไก่ดำ (ใบไม้) ดอน (กระบอกไม้ไผ่) แฉง (ดาบ) และ โน (หอก)

เครื่องแต่งกาย

1. ผู้ที่มาร่วมพิธีกรรม ผู้ชายแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสดใส ผู้หญิงจะนิยมใส่เสื้อผ้าที่มีสีฉูดฉาด สวมเสื้อแขนสามส่วนหรือแขนกระบอก โดยมีผ้าพาดไหล่ หรือคล้องคอ ผมเกล้ามวย และประดับดอกไม้แบบมอญ

2. ผู้ที่รำ โต้ตั้งจะเป็นผู้เตรียมชุดไว้เพื่อการรำโดยก่อนรำจะเข้าไปในโรงพิธีแต่งตัวก่อนซึ่งชุดประกอบด้วยผ้าถุง ผ้าคาดเอว ผ้าพาดไหล่ และผ้าโพกหัว โดยก่อนรำจะมีการแปะแป้งปากกะแจะ เป็นดอกไม้ และทัดดอกไม้ที่หูขวา

ภาพประกอบ 42 การแต่งกายของผู้รำในพิธีการรำผีมอญ

วัน เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการรำผี

1. วันที่ใช้ในการประกอบพิธี โต้ตั้งจะเป็นผู้หาฤกษ์ให้ โดยไม่ทำพิธีในวันพระ วันโกน วันเสาร์เดือน 6 วันอาทิตย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำพิธีในเดือน 2 - 4 หลังจากนั้นก็ไม่ประกอบพิธีในช่วงเข้าพรรษาก็เว้นไม่ทำพิธี ซึ่งเจ้าบ้านจะต้องมีหน้าที่ติดต่อโต้ตั้งผู้ประกอบพิธีให้ดูฤกษ์ ดูวัน ในการประกอบพิธีและบอกปีพาทย์ให้มาในงานรำผี

2. เวลาในการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบประมาณ 2 วัน โดยวันแรกเป็นการเตรียมของที่ต้องใช้ในวันพิธี โดยเตรียมอาหาร สร้างโรงพิธี และเตรียมภาชนะทองเหลืองที่ใช้ใส่อาหารในการประกอบพิธี

วันงานใช้เวลาตั้งแต่เช้ามีดโดยตลอดทั้งวันจนถึงเที่ยงคืน ซึ่งพิธีจะยาวนานแค่ไหนขึ้นอยู่กับจำนวนคนในตระกูล และการทรง

3. สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการรำผี ใช้สถานที่ของตนเองและต้องเป็นที่โล่งกลางแจ้ง เพราะต้องสร้างโรงพิธี แต่ในกรณีที่ไม่มีที่ทางก็ต้องจัดทำพิธีชื้อที่ขึ้น ซึ่งเป็นที่ของผู้ที่มีบริเวณใกล้กับเจ้าบ้านที่จะทำพิธี โดยการทำพิธีชื้อปลอมขึ้น เพื่อผีเดียวกันจะได้ไปรำผีที่สถานที่นั้นได้ เมื่อเสร็จพิธีเจ้าของที่ก็ทำพิธีชื้อกลับคืน แต่ถ้าไม่มีที่ก็สามารถใช้ที่บริเวณวัดได้ โดยกระทำลักษณะการชื้อที่ โดยนำเงินไปถวายพระและบอกว่าชื้อที่ถวายพระ ซึ่งสถานที่ขึ้นอยู่กับความสะดวกด้านระยะทางในการเชิญผีจากเสาผีในเรือนมาในโรงพิธีด้วย

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมการรำผี

การจัดพิธีกรรมการรำผีเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมงานและต้องใช้อุปกรณ์ในการประกอบพิธี ในด้านการจัดพิธีต้องมีความละเอียดและความชำนาญในการจัดพิธี โดยการจัดพิธีกรรมการรำผี มีขั้นตอนดังนี้

1. ก่อนวันสุกดิบ (กราโกรน บ้อด)

1.1 เป็นการเตรียมงานก่อนโดยการไปพบโต้งและดูฤกษ์วันเวลาที่เหมาะสม นัดหมายกับวงปี่พาทย์ เพื่อมาร่วมบรรเลงในพิธีกรรม

1.2 บอกกล่าวญาติที่เป็นตระกูลเดียวกันทุกคน

1.3 เชิญแขกนอกตระกูลโดยการนำเอาหมากพลูไปเชิญให้มาร่วมพิธีกรรม

1.4 ขอขมี้จากแม่มาย 7 บ้าน เพราะต้องใช้ในพิธีกรรม

2. วันสุกดิบ (วัน โกรน บ้อด)

วันสุกดิบ คือวันทำของ ฝ่ายชายจะจัดเตรียมสร้างโรงพิธีโดยโรงพิธีจะกำหนดไว้คล้ายวันพิธีทำสังเแหะ หรือพิธีเอาคนตายขึ้นไปบนแคร่โดยโรงพิธีจะหันหน้าไปทางทิศใต้ ซึ่งลักษณะภายในเหมือนกัน มีเสา 6 ต้น เพดานหม้อดิน การรำผีเหมือนการจำลองวิถีชีวิตของคน มอญตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

ภาพประกอบ 43 การเตรียมโรงพิธีในวันสุกดิบ

ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมทำขนมที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม โดยขนมที่ทำก็คือ ขนมผี ขนมแดกงา ขนมไหว้ผี เป็นต้น และโต้งจะเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

ภาพประกอบ 44 เตรียมทำขนมผีในวันสุกดิบ

ตอนกลางคืนก่อนวันงานจะมีการจัดพิธีการเลี้ยงผีที่เสาดผีในเรือนใหญ่ โดยการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

ภาพประกอบ 45 เสาดผี

ในกรณีที่เสาดผีไม่ได้อยู่ในบ้านที่จะประกอบพิธีวันสุกดิบก็ต้องไปเชิญเสาดผีมา โดยผู้เชิญจะแต่งชุดเสาดผีไปไว้ที่บ้าน เพราะเสาดผีของตระกูลมีชุดเดียว ซึ่งประกอบด้วย เสื่อ ผ้าโพกศีรษะ ผ้าคาดเอว ผ้านุ่งโสร่งยาว ดาบและแหวน

ภาพประกอบ 46 เสื้อผ้าผี

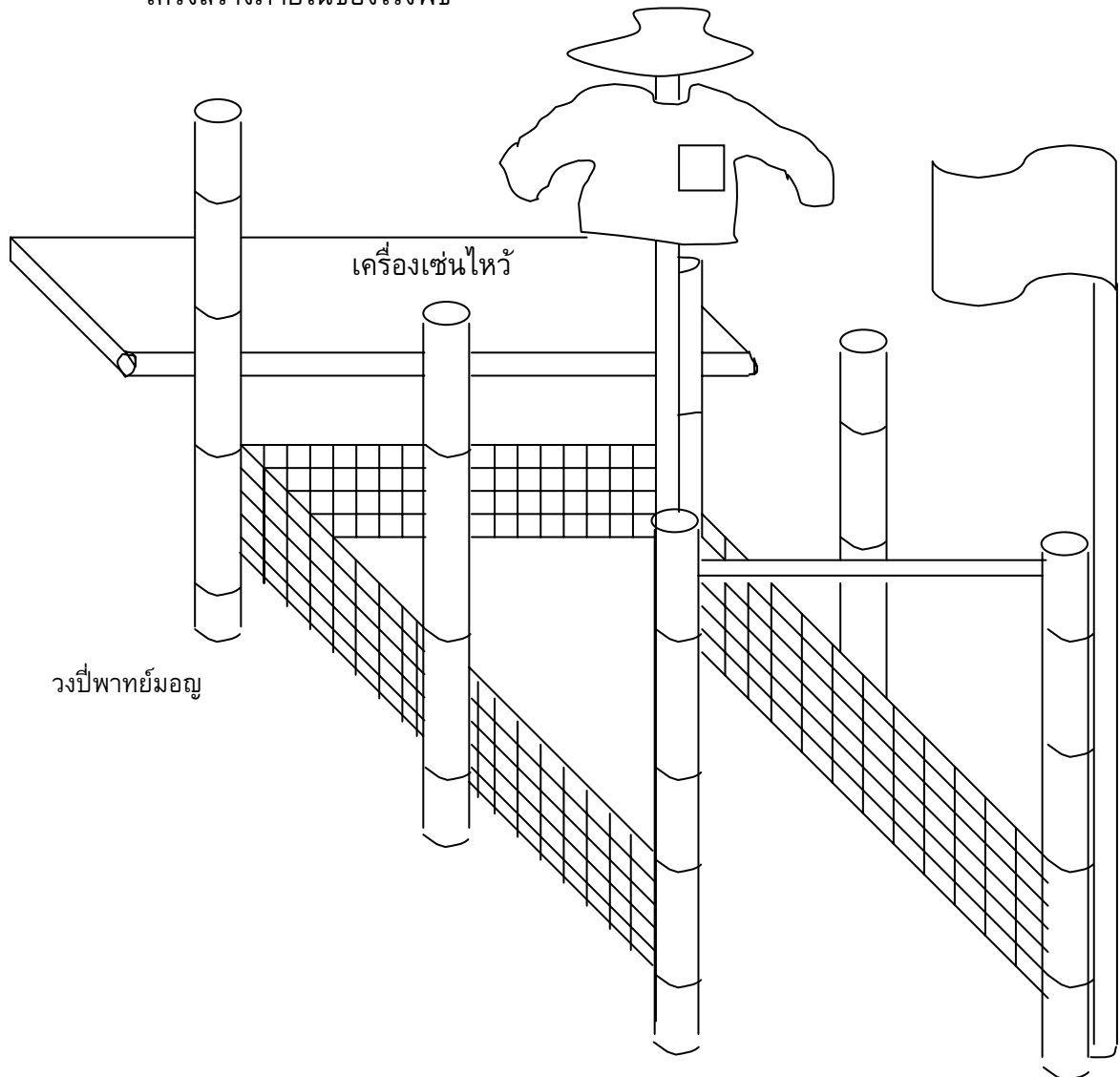
3. วันประกอบพิธีกรรมการรำผี

ตอนเช้ามีดโด้งจะนำลูกหลานในตระกูลเดียวกันขนอาหารและอุปกรณ์ที่ใช้ในโรงพิธีไปไว้ในโรงพิธีพร้อมผ้าผี (หยาดปะหนก) ในโรงพิธีจะประกอบด้วยผ้าผีที่ห้อยอยู่ภายในโรงพิธี มีลักษณะยาวลงมาถึงพื้นในโรงพิธี ผ้าผีนี้มีไว้สำหรับให้คนทรงจับ เมื่อต้องการให้ผีออกจากร่าง และกรวยดอกไม้ที่ใช้แขวนอยู่ที่เพดานของโรงผีใช้ทั้งหมด 9 กรวย ภายในโรงพิธี มีแคร่ซึ่งอยู่ด้านในสุดใช้สำหรับวางของไหว้ผี ซึ่งจะมีขันไหว้ครู มีมะพร้าว เต่า ไก่ กล้วย ปลาช่อนอย่างขนมต่างๆ ลูกมะพร้าว รูปเทียน

ภาพประกอบ 47 โรงพิธี

โครงสร้างภายในของโรงพิธี

หน้าโรงพิธีหันทางทิศตะวันตก

งานเริ่มตั้งแต่เวลาเช้าโดยที่โรงพิธีมีการเตรียมของเพิ่มโดยการเตรียมข้าวตอกดอกไม้ที่จะต้องใช้ในการโปรยในพิธีกรรม และจัดของให้อยู่ตามที่ทางนำขันครูวางไว้ที่แครยกขึ้น

เมื่อมีเด็กที่มีजूกในตระกูลเดียวกันก็จะจัดการโกนजूกออกก่อนพิธีจะเริ่ม จากนั้นตั้งทำพิธีนำเครื่องเซ่นไหว้ขึ้นหิ้ง โดยมีปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบบริเวณหน้าโรงพิธีจะมีต้นกระบูน ซึ่งจะปักไว้หน้าโรงพิธี เริ่มการเซ่นไหว้โดย

1. ลูกสะใภ้ทุกคนแต่งตัวโดยนุ่งผ้าและพาดผ้า จากนั้นก็นำเครื่องเซ่นคนละ 1 ชุด ไปบอกกล่าวที่ต้นกระบูนหน้าโรงพิธีโดยการจุดธูปและเทียนไหว้ จากนั้นก็นำเครื่องเซ่นใส่ลงในภาชนะที่ทำด้วยใบตอง ซึ่งอยู่ตรงต้นกระบูนสะใภ้ใส่เครื่องเซ่นทุกชนิดในขันให้ครบ

ภาพประกอบ 48 ลูกสะใภ้ในตระกูลเช่นไหว้ผี

2. จากนั้นเรียกต้นผี (ลูกชายคนโต) มาสวมชุดเสื้อผ้าผี (หยาดปะหนก) และแห่ต้นผีไปเชิญปาโหนกที่เสาผีในเรือนให้มาในโรงพิธีโดยการตั้งขบวนจะนำหน้าด้วยดนตรี ประกอบด้วยกลอง ฉิ่ง ตามด้วยต้นผี และคนในตระกูล โดยถือขันซึ่งในขันประกอบด้วย เต้ากับไก่ต้ม ปลาอย่าง ขนมหึ่งอยู่ในขัน แห่มาที่บ้านที่จัดพิธีรำผี

ภาพประกอบ 49 แห่ต้นผีไปเชิญปาโหนกมาร่วมพิธี

3. ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนทำหน้าที่ล้างเท้าต้นผี คือ โจนุลมตา (ลูกสาวในตระกูล) ก่อนที่ต้นผีจะขึ้นบ้านไปเช่นไหว้และเชิญปาโหนกมางานพิธีกรรมการรำผี

ภาพประกอบ 50 โจนุลมตาล้างเท้าให้ต้นผี

4. เมื่อขึ้นบ้านไปหน้าเสาผี จะมีการจัดรูปบอกล่าวป่าโหนด โดยผู้ที่ไหวป่าโหนด เป็น คนในตระกูลเดียวกัน

5. จากนั้นเมื่อเชิญป่าโหนดแล้วก็แห่ลงมาจากบ้าน เพื่อไปยังโรงพิธีโดยรูปขบวน เหมือนเดิมเมื่อถึงพิธี โคนลุมตา (ลูกสาวในตระกูล) จะล้างเท้าให้ต้นผีอีกครั้ง

ภาพประกอบ 51 ขบวนแห่ป่าโหนดเข้าโรงพิธี

6. ต้นผี นำขบวนแห่วน 3 รอบ โรงพิธี โดยหน้าขบวนถือธงแดง เดินวนขวา พร้อมกับเป่าพาทย์ บรรเลงเพลง

ภาพประกอบ 52 ต้นผีและขบวนเชิญป่าโหนดวนรอบโรงพิธี

7. วน 3 รอบแล้วต้นผีเข้าโรงพิธีโดยโด้งนำทางไปและรำตามโด้งโดยถึงอุปกรณ์ เป็นดาบ เมื่อรำเสร็จต้นผีจะถอดเสื้อผ้าฝ้อออก

ภาพประกอบ 53 ต้นผีรำในโรงพิธี

8. โคนลุมตาทำพิธีเลี้ยงผีในโรง เริ่มโครงการแต่งตัวและเจ้ม จากนั้นจุดธูปเทียนในชั้นครู สำหรับการรำผีมอญแล้ว ให้ผู้ชายที่เป็นญาติมารวมกัน โดยแตะมือไว้ที่ชั้นทองเหลืองในชั้นจะใส่น้ำ และจะใช้กรวยทำด้วยใบตองเป็นที่ตักน้ำ โคนลุมตาจะเป็นผู้ตักรดใส่มือ 3 ครั้ง จากนั้นก็วนขวารดไปที่ชั้น และในขณะที่โคนลุมตาทำพิธีเลี้ยงผีในโรงผีญาติที่เป็นผู้ชายที่ไม่ได้แตะชั้นทองเหลืองก็จะจับแขนกันเป็นทอดๆ เมื่อเสร็จจากการตักน้ำแล้วก็นำเหล่าขวามวนขวารดไปที่เครื่องเซ่น จากนั้นก็เริ่มรำโดยหยิบชั้นครูคนละ 1 ชั้น ใช้ผู้รำ 2 คน หันหน้าไปทางด้านในของโรงพิธี เอียงตัว สลับซ้ายขวาพร้อมกับยกชั้นวาดไปซ้ายขวาเหมือนกันเมื่อเปลี่ยนทำนองเป็นเพลงเร็วขึ้น จะมีการสะดุ้งตัวโดยหยิบใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) มาถึง 2 มือ และวาดไปทางซ้ายขวาสลับกัน จากนั้นก็หยิบไม้ไผ่ (ดอน) มารำตามจังหวะเป็นคำถามหยิบดาบมารำโดยใช้ท่าเดิมแต่เปลี่ยนอุปกรณ์ และสุดท้ายหยิบหอกหรือโน มารำโดยท่ารำเหมือนกับท่าพายเรือ

ภาพประกอบ 54 โคนลุมตาทำพิธีเลี้ยงผี

9. สะ ตี้ด (คนทรงประจำหมู่บ้าน) ทำพิธีเชิญผีที่หน้าโรงพิธี เริ่มต้นโดยคนทรงประจำหมู่บ้าน จุดธูปเทียนไหว้ต้นกระบูนหน้าโรงพิธี และมีขันคนละ 1 ขัน จากนั้นก็เริ่มรำโดยนั่งรำ จากนั้นยืนและถือขันไหว้ผี เอียงตัวทางซ้ายขวาสลับกันตามทำนอง แล้วก็เปลี่ยนเป็นถือใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) รำโดยโยกซ้ายขวารอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธี จากนั้นก็หยิบกระบอไม้ (ดอน) รำโยกเหมือนท่าเดิมพร้อมกับวนรอบต้นกระบูนและเมื่อรำเสร็จก็หยิบดาบรำตามทำนองเพลง

ภาพประกอบ 55 คนทรงประจำหมู่บ้านทำพิธีเชิญผี

10. จากนั้นคนในตระกูลที่เป็นผู้ชายจะมารวมกัน ในโรงพิธีนำกล้วยมาวางพาด 2 ต้น โดยผู้ชายในตระกูลจะหาหน้าที่ต้นกล้วยซึ่งประกอบด้วย น้ำ ขม้น และปูน หยิบข้าวตอกโปรยไปที่ต้นกล้วยทำจนครบคน จากนั้น โต้่งจะเป็นคนตัดต้นกล้วย โดยการพันให้ให้ขาดเป็นท่อนๆ และนำท่อนกล้วยไปวางไว้บนหลังคาของโรงพิธี คล้ายกับการสะเดาะเคราะห์ การตัดต้นกล้วย หมายถึง การตัดสิ่งชั่วร้ายให้พ้นไป

ภาพประกอบ 56 ผู้ชายในตระกูลหาหน้าที่ต้นกล้วย

11. โคน อะ หลก (ตัวแทนลูกหลานที่เป็นผู้ชาย) มาอาบน้ำหน้าโรงพิธี ชาวมอญเรียกพิธีนี้ว่า เป็บดาต โดยโคนอะหลกจะตักน้ำที่อยู่ในหม้อตรงโคนต้นกระบูนหน้าโรงพิธีมารดมือให้กับญาติผู้ชายในพิธี จากนั้นก็จะอาบน้ำโดยใช้น้ำในหม้อทั้ง 3 ใบ มารดให้หมดหลังจากนั้นก็คว่ำหม้อไว้ที่โคนต้นกระบูน

ภาพประกอบ 57 โคน อะ หลก อาบน้ำหน้าโรงพิธี

12. โต้งรำถวายเป็นครูปีพาทย์ และจากนั้นโต้งจะเรียกอะหลก (ลูกหลานที่เป็นผู้ชาย) มาแต่งตัวปะแป๊ะ โดยใช้อุปกรณ์ในภาชนะทองเหลือง เริ่มต้นจากหวีผม ปะแป่งและทาน้ำมันใส่ผม จากนั้นโต้งนำผมผีมาวางทาบกับผมของโคนอะหลก แล้วก็หวี ทาน้ำมันวางทาบทางซ้ายและทางขวาแล้วลูบผม

ภาพประกอบ 58 โคน อะ หลก แต่งตัวปะแป่งหวีผมในโรงพิธี

13. เมื่อปะแป้งหวีผมเสร็จเรียบร้อยแล้ว โต้้งจะเป็นผู้ตักน้ำในภาชนะที่เป็นขันทองเหลือง ตักด้วยกรวยโดยให้โกนอะหลก (ลูกหลานที่เป็นผู้ชาย) จับมือของโต้้งไว้ตอนโต้้งตักน้ำ จากนั้นก็ตักน้ำแล้วเทในขัน 3 ครั้ง และวนอีก 3 ครั้ง

ภาพประกอบ 59 โต้้งและโกนอะหลกทำพิธีไหว้ผี

14. โต้้งนำผ้ามาแล้วถืออยู่ระดับคางและรำแล้วโยกซ้ายขวา รำเสร็จก็หมุนตัวมา โดยเอาผ้ามาวางบนศีรษะของโกนอะหลก แล้วหันไปรำท่าเดิม ทำทั้งหมด 3 ครั้ง เป็นการจำลองพิธีทำขวัญบรรพบุรุษให้กับโกนอะหลก จากนั้นโกนอะหลกก็ออกบิณฑบาต โดยผู้บวชออกมารำนอกโรงพิธีวนรอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธีโดยการรำพร้อมอุปกรณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ ใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) กระบองไม้ไผ่ (ดอน) ดาบ (แสง) หอก (โน)

ภาพประกอบ 60 โต้้งทำพิธีทำขวัญบรรพบุรุษให้กับโกนอะหลก

15. โคนหลุมตา (ลูกสาวในตระกูล) ป้อนข้าวเหนียวที่ทำจากข้าวเหนียวผสมน้ำตาลให้กับโกนอะหลก (ลูกหลานในตระกูลที่เป็นผู้ชาย) และทุกคนในตระกูล

16. จากนั้นโต้งรำถวายครูปีพาทย์และรำเชิญผีแจกลิ้นกัตปลา เมื่อเชิญผีแจกเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการจัดพิธีปิดเป่ารังควาน (อะเหลกอะลาม) โดยใช้กระดิ่งคว่ำลงแล้วนำขนมผีมาวางไว้ที่ก้นกระดิ่ง และทำพิธีโดยให้ลูกหลานผีเดียวกันมานั่งเหยียดขา และทำพิธีปิดเป่า

17. โต้งเรียกโกนอะหลก (ลูกหลานที่เป็นผู้ชายในตระกูล) ที่บวชมาคลุมผ้ากินปลา (เจียะกะแตม) และพักกินข้าวกลางวัน จากนั้นปีพาทย์รำถวายครูโดยพวกปีพาทย์เป็นผู้นำ

ภาพประกอบ 61 ปีพาทย์รำถวายครู

18. โต้งเรียกลูกหลานผู้หญิงหรือสะใภ้มาร่ำรำเป็นชุดๆ โดยการเริ่มแต่งตัว ทัดดอกไม้ และจุดธูปเทียนไหว้ในโรงพิธี ใช้ชั้นครุคนละ 1 ชั้น ร่ำรำเป็นชุดๆ โดยใช้อุปกรณ์ในการรำต่อบไผ่ (กิ่งขาไก่ดำ) กระบอกไม้ไผ่ (ดอน) ดาบ (แซง) หอก (โน) รำโดยใช้ท่าเดิมถือเอียงไปทางซ้ายขวาสลับกัน พร้อมกับเดินออกมาวนรอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธี

19. คนทรงประจำหมู่บ้าน (อะตี้ต) รำถวายเจ้าพ่อ (และบัวแปะจุ) โดยการแต่งตัวทัดดอกไม้จุดธูปเทียนไหว้ และใช้ชั้นครุคนละ 1 ชั้น เป็นชั้นที่ใช้สำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะใส่มะพร้าวอ่อน ปลาช่อนย่าง ขนมผี กล้วย ไหว้ในโรงพิธี ไหว้เสร็จแล้วก็รำ โดยโยกซ้ายขวาสลับกัน มือถือชั้นครุด้วย จากนั้นก็หยิบอุปกรณ์ คือบไผ่ กระบอกไม้ไผ่ ดาบ และหอก หยิบมารำท่าละอย่าง

ภาพประกอบ 62 คนทรงประจำหมู่บ้านรำถวายเจ้าพ่อ

20. พิธีห่มแอบมองสาว (อเหล็กแมงปลายโช้วูด) เป็นขั้นตอนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมการรำผี เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

ภาพประกอบ 63 พิธีห่มแอบมองสาว

21. สะใภ้ ตมปลา (สะ โ๊ะ๊ะ เชิง กะ) เป็นพิธีที่ทำเพื่อให้ผีกินปลา โดยให้สะใภ้เป็นผู้ทำแทน พิธีนี้จะใช้การตม

ภาพประกอบ 64 สะใภ้ตมปลา

22. พิธีชนไก่ (เจอจาน) จะใช้ไก่จริงในการประกอบพิธีโดยใช้ 2 ตัว แบ่งฝ่ายเป็น 2 ฝ่าย ผู้ที่อุ้มไก่จะต้องมีผ้าโพกหัว จับคนละตัวแล้วเมื่อตีจะทำเหมือนการตีไก่จริงๆ แต่ใช้คนอุ้มแล้วชนกัน ในพิธีก็จะมีการพนันกันโดยใช้กระดาษทำเป็นเงิน ในพิธีนี้จะมีการโห่ร้องอย่างเป็นที่สนุกสนาน

ภาพประกอบ 65 พิธีชนไก่

23. นอกจากนี้ยังมีพิธีเก็บฝ้ายทอผ้า (เบาะโต ตุดตุด) เป็นการรำที่ใช้การจำลองโดยการนำสำลีไปไว้บนต้นกระบูนหน้าโรงพิธี ต้องมีคนกันไม่ให้ใครมาหยิบสำลีไป

24. พิธีสาวพรหมจารี (วุดอะรอง) สามคนกินเกลี้ยง โดยพิธีนี้จะใช้สาวบริสุทธิ์ 3 คน มาร่วมนำพิธี ซึ่งจะเริ่มต้นโดยการนุ่งผ้าและผ้าพาดไหล่ จากนั้นก็เจิมแป้งและเริ่มพิธีโดยนำของที่ใส่ไว้ในกล่องไม่มีเหล็กและเนื้อเต่า วิธีกินก็คือใช้ตะเกียบคีบเนื้อเต่าแล้วดม และมีอชวาจับขวดแล้ว แล้วดมขวด วางขวด แล้วคีบใหม่ จนตะเกียบที่คีบเต่า 3 รอบแล้วดม ทำเป็นชุด 3 ครั้ง พิธีนี้ใช้การดม

ภาพประกอบ 66 พิธีสาวพรหมจารี

25. พิธีคล้องช้าง (สะแนกเงิน) พิธีคล้องช้างจะมีคนทำเป็นช้าง มีพ่อช้างลูกช้าง และอุปกรณ์ที่ใช้ก็จะมียาว 2 หัวหาบ เพื่อจะให้สะแกหรือลูกมาทำพิธีจับช้าง และชาวมอญจะสนุกสนานมากในพิธีนี้ เนื่องจากการละเล่นที่ใช้เวลานานพอสมควร

26. พิธีรำผีทะเลียงกระทบไม้ (อะเรียงตงเล) จะใช้อุปกรณ์ สากดำขาว 2 อัน ซึ่งชาวมอญเรียกว่า หริ ใช้ในตอนพิธีเซียมผีกระเหรียงเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงการรำรำรำ คล้ายลาวกระทบไม้ การรำแบบนี้เรียกว่าอะเรียงตงหริ

27. โต้กับโกนอะหนกเล่นทอยลูกหิน (วันแมะควง) เป็นพิธีที่ใกล้เคียงสิ้น การประกอบพิธีการรำผีโดยการคอยลูกจะเป็นเหมือนการเสี่ยงทาย จากนั้นโกนลูมตาจะว่าผีตะครุบหรือผีผ้า (อาหลกอะมายจา) โดยคล้องผ้าคนในตระกูลทั้งหมด เมื่อคล้องคอแล้วทุกคนก็ต้องรำ

28. เมื่อเสร็จสิ้นพิธีอะหลกมายจาหรือว่าผีไต้ลมเสร็จแล้ว เพื่อให้บ้านสะอาด ก็จะมีการรำที่เรียกว่า แจกเกริง แปลว่า พิธีซักเรือ หรือเข็นเรือ ซึ่งจะนำเอาสิ่งที่ไม่ดีทุกอย่างเข็นลงไปในน้ำ ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี โรงพิธีให้หรือทิ้งและลอยไปกับกระแสน้ำ โดยการรื้อเป็นชั้นๆ (การรื้อโรงพิธีและเก็บข้าวของทิ้งจะต้องทำให้เสร็จสิ้นก่อนฟ้าสว่าง)

29. เมื่อเสร็จจากการรื้อ ก็จะเรียกคนในตระกูลมาอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ใช้น้ำ 1 ชัน รวมญาติทุกคนแล้ว โต้จะพูดแต่สิ่งดีๆ ให้ผู้ที่จัดพิธีขึ้นให้มีความสุขความเจริญ ทำอะไรก็ประสบความสำเร็จหมดเคราะห์ ซึ่งพิธีนี้จะคล้ายกับการขอพร สะเดาะเคราะห์ และเมื่อเวลาเที่ยงคืนไปแล้ว ลูกหลานผู้ชายและสาวพรหมจารีทำพิธีเลี้ยงผีเมีย่น้อยหรืออาหลกแปรไต้ด เป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมการรำผี

กระบวนแบบพิธีกรรมการรำผีนี้มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชาวมอญที่มีปฏิบัติกันในกลุ่มของชาวมอญเท่านั้น โดยทุกสิ่งทุกอย่างจะปฏิบัติตามวิถีทางในการดำรงชีวิต พิธีกรรมการรำผีเป็นการรำในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวมอญที่เป็นพิธีที่สืบทอดกันมาช้านาน จนกลายมาเป็นประเพณีพิธีกรรมที่ส่งผลให้ชาวมอญประพฤติตนอยู่ในกฎระเบียบของสังคมชาวมอญ หากแต่ว่าในวันหนึ่งของชาวมอญบางกระดัยังมีความเชื่อและศรัทธาในประเพณีพิธีกรรมการรำผีและมีความเคารพในผีบรรพบุรุษอย่างจริงจัง ทำให้ชาวมอญมีความผูกพันกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในระบบสังคม ชุมชน และภายใต้ความเชื่อนี้ก็มีความหมายแฝงไปด้วยความสมัครสมานสามัคคีกันในชุมชน เพราะความเชื่อในการนับถือผีที่ชาวมอญได้รับสืบทอดมารวมกันนี้ ส่งผลให้ชาวมอญมีสังคมที่มีความมั่นคง สร้างความผูกพันกันทั้งในระบบครอบครัวและชุมชน และเป็นเอกลักษณ์ที่ถือกำเนิดมาจากวิถีชีวิตของชาวมอญ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียนในประเด็นความเชื่อ กระบวนแบบและการถ่ายทอดพิธีกรรม

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียนในประเด็น ความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนแบบพิธีกรรม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถทราบถึงกระบวนแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน
2. ผลของการศึกษาวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ และผู้ที่สนใจในพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญที่ชุมชนมอญวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. แหล่งผู้ให้ข้อมูลของชาวมอญบางกระดี่ (เขตบางขุนเทียน)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์

แหล่งผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 โดยเลือกผู้อาวุโสที่เคยได้รับการถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี ในหมู่บ้านมอญบางกระดี่ จำนวน 40 คน คือ

1. นางเนย สาแทรกทอง อายุ 76 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. นายเปลียน ประเสริฐ อายุ 86 ปี (ทำขวัญมอญและรักษาโรค)
- หมู่ที่ 1 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
3. นางลูกจัน สมบุญ อายุ 60 ปี (ทิงกบาล หรือ เทาะหะแนน)
- หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
4. นางดอกไม้ อุ่มยืนยง อายุ 75 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- บ้านเลขที่ 77/4 หมู่ที่ 1 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
5. นางสอ้ง สมบุญ อายุ 43 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
6. นางสาวเวียร จุนสวัสดิ์ อายุ 44 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
7. นายรี จูงาม อายุ 73 ปี (คนทรงประจำหมู่บ้าน)
- หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
8. นางบุบผา นิมตานี อายุ 61 ปี
- บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
9. นายรอด นิมตานี อายุ 65 ปี
- บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
10. นางม้วย มะคนมอญ อายุ 66 ปี
- บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
11. นายสมบุญฤทธิ์ มะคนมอญ อายุ 68 ปี
- บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
12. นายมั่น เขาแก้ง อายุ 64 ปี
- บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
13. นางถั่ว เขาแก้ง อายุ 64 ปี
- บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
14. นางวอน สังข์ทอง อายุ 77 ปี
- บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

15. นางทองหยิบ แจ่มสว่าง อายุ 78 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
16. นางจำนงค์ เขยตะตา อายุ 48 ปี
บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
17. นายสะอาด แจ่มสว่าง อายุ 40 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
18. นางแดงอ่อน สังข์ทอง อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
19. นางสาวสร้อยฟ้า เขาแก่ง อายุ 35 ปี
บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
20. นางสุนิสา สังข์ทอง อายุ 42 ปี
บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
21. นายสมเกียรติ มะคนมอญ อายุ 45 ปี
บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
22. นายนาถ นิมตานี อายุ 41 ปี
บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
23. นายสมยศ สมบุญ อายุ 68 ปี
บ้านเลขที่ 77/4 หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
24. นางทองตรา พุรัตกุด อายุ 83 ปี
บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
25. นายกัลยา ปุ้งบางกระดี อายุ 83 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
26. นางทองอยู่ ปุ้งบางกระดี อายุ 58 ปี
บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
27. นายนะยัน สมบุญ อายุ 67 ปี
บ้านเลขที่ 21/1 หมู่ที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
28. นายทองอยู่ สอนสำแดง อายุ 67 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
29. นางถวิล มอญตะ อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
30. นายหงสา พุรัตกุด อายุ 85 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

31. นางชนะนี้ อุ่มยีนยง อายุ 70 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
32. นายหนั้น สอนสำแดง อายุ 80 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
33. นายจำเรียน แจ้งสว่าง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 9 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
34. นางทองคำ สอนสำแดง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
35. นางสาวกนกวรรณ อุ่มยีนยง อายุ 82 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
36. นายสังวาลย์ สาแทรกทอง อายุ 72 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
37. นายสงกรานต์ สอนสำแดง อายุ 77 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
38. นายสาคร ศักดิ์บริบูรณ์ อายุ 88 ปี
หมู่ที่ 2 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
39. นายบุญมี รอดสาลี อายุ 84 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
40. นายสัมฤทธิ์ สมบุญ อายุ 61 ปี
หมู่ที่ 8 แขวงสามตำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีเครื่องมือดังนี้

1. แผนผังและแผนที่บางกระดี
2. กล้องบันทึกภาพเพื่อรวบรวมข้อมูล
3. เครื่องบันทึกเทป เพื่อบันทึกเสียงสัมภาษณ์ในประเด็นความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผี
4. บันทึกรายละเอียด รูปแบบ ลักษณะ และกระบวนการของชาวมอญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจาก 2 ส่วนดังนี้

1. เก็บข้อมูลเอกสาร

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ของพื้นที่ที่จะค้นคว้า ประวัติและรายละเอียดของมอญที่ปรากฏในเอกสาร และเอกสารที่ศึกษา ค้นคว้า ได้แก่ วารสาร บทความ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากข้อมูลเอกสารของท้องถิ่น

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม

2.1 การสัมภาษณ์

โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยสอบถาม จากผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้อง และในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะมีการบันทึกข้อมูลโดย การบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกโดยเครื่องบันทึกเสียง และการบันทึกโดยการ ถ่ายภาพเพื่อบันทึกการรำผีมอญ

2.2 การสังเกต

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตจากพิธีกรรม การได้เข้าร่วมในพิธีกรรม และได้ศึกษาขั้นตอนประเพณีพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มจนจบ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ร่วมชมในการเข้าทรงงานสงกรานต์รามัญ เข้าร่วมศึกษาพิธีกรรมการเซ่นผี และร่วมใน พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญบางกระดี่ จากการสังเกตประเด็นไหนที่ไม่แน่ใจ จะตรวจสอบ โดยการสัมภาษณ์ประเด็นนั้นๆ แก่ผู้อาวุโสที่รู้ขั้นตอนของพิธีกรรม เพราะเนื่องด้วยในการ ประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น ชาวมอญจะสนทนากันโดยใช้ภาษามอญตลอด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยพรรณนา (Descriptive Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Data) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และการบันทึกภาพ มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยนำเสนอผลงานการศึกษาแบบพรรณนาในประเด็นความเชื่อ การถ่ายทอดและกระบวนการ พิธีกรรมการรำผี

สรุปผล

จากการศึกษาค้นคว้า ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน ผลของการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

ชาวมอญมีความนับถือผีบรรพบุรุษ และเชื่อในกฎข้อห้ามที่บรรพบุรุษได้สอนสั่งกันต่อ ๆ มา ซึ่งความเชื่อนี้เป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตของชาวมอญ กล่าวคือ

1. ผีบรรพบุรุษจะเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นทางออกของชาวมอญที่ประสบปัญหา จะเห็นได้ว่าเมื่อคนในบ้านหรือคนในตระกูลมีความเจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีปัญหาอื่น ๆ ก็มักจะไหว้และขอให้ผีบรรพบุรุษช่วย โดยมีการรวมตัวกันของบรรดาญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน ซึ่งก็เป็นการพบปะกันระหว่างเครือญาติที่ไกลบ้างใกล้บ้าง ก็จะได้มาเจอกัน

2. ผีบรรพบุรุษจะมีบทบาทในระดับเครือญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน โดยทำให้คนในตระกูลเดียวกันไม่ลืมบรรพบุรุษและเพื่อการต่อยอดความเคารพในผีบรรพบุรุษ ชาวมอญในแต่ละตระกูลก็จะมีพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี

3. เมื่อชาวมอญให้ความเคารพและมีการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษทุกปี และยังคงมีความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ดังนั้นในด้านกฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติชาวมอญจึงยึดถือโดยเคร่งครัด ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ได้คือชาวมอญจะมีความเคารพยำเกรงไม่กล้าที่จะทำผิดหรือละเมิดกฎโดยพลการ เพราะกลัวผีบรรพบุรุษจะลงโทษ จึงมีการปฏิบัติตนอยู่ในกฎข้อห้ามอย่างจริงจัง

4. การนับถือผี บรรพบุรุษหรือปาโหนกเป็นกุศโลบายที่สร้างความผูกพันกันในระบบเครือญาติ และเพื่อให้เกิดความสามัคคีในความเป็นญาติที่นับถือผีเดียวกัน ซึ่งเมื่อเกิดการแต่งงานก็ยังมีพิธีนับถือผีด้วย โดยเมื่อลูกสาวแต่งงานกับฝ่ายชายที่เป็นชาวมอญก็ต้องไปนับถือผีของบ้านฝ่ายชาย ทำให้ในชุมชนมีความผูกพันกันเพิ่มขึ้นโดยการนับถือผีเดียวกัน ซึ่งยังคงมีการปฏิบัติต่อผีอย่างเคร่งครัด

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและผีประจำหมู่บ้านของชาวมอญบางกระดี่นี้ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวมอญมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีอย่างเคร่งครัดและยังยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยการสืบทอดกันมาสู่รุ่นลูกหลานยังได้เห็นการเช่นไหว้เข้าทรงผีบรรพบุรุษหรือปาโหนก เป็นประจำทุกปี และได้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการนับถือผี โดยการนับถือผีบรรพบุรุษหรือปาโหนกถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านมอญซึ่งผลของการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษโดยตรง แสดงให้เห็นว่า การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญบางกระดี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวมอญบางกระดี่เป็นสังคมที่เข้มแข็ง มีปฏิสัมพันธ์กันในระบบสังคม ชุมชน ทั้งนี้เพราะผีบรรพบุรุษมีความสำคัญและมีบทบาทต่อชาวบ้านมอญบางกระดี่ โดยเป็นทั้งที่พึ่งทางใจเมื่อคนในตระกูลประสบปัญหาหรือเจ็บไข้ได้ป่วย และทำให้คนในตระกูลระบบเครือญาติที่นับถือผีเดียวกันไม่ลืมบรรพบุรุษ และยังคงไว้ซึ่งความเคารพ นอกจากนี้กฎข้อห้ามของชาวมอญที่พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติชาวมอญก็ ปฏิบัติอย่าง

เครื่องครัด ซึ่งเป็นผลที่ทำให้ชาวมอญประพาศติดนอนอยู่ในกฎอย่างจริงจังและการการนับถือผี ทำให้ชาวมอญที่นับถือผีเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์กันและมีความสามัคคีกันอย่างเข้มแข็ง ซึ่งเกิดจากการนับถือผี สังเกตได้จากพิธีกรรมและประเพณีที่ชาวมอญยังอนุรักษ์และสืบทอดกันต่อๆ มา

สาเหตุของการรำผี

1. การกระทำผิดผี ได้แก่
 - คนท้องถิ่นนอกตระกูลมาหลับนอนหรือพึ่งเสาะเรือน
 - คู่สามีภรรยานอกตระกูลมาหลับนอนในเรือน
2. มีการเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ
3. การตั้งสัตย์ไว้ของบรรพบุรุษหรือเจ้าของบ้าน
4. เมื่อคนในตระกูลมีโชคลาภหรือมีการขนานศาลกล่าว

กฎข้อห้ามในการเข้าร่วมพิธีกรรมการรำผี

1. ผู้เข้าร่วมพิธีต้องเป็นคนในตระกูลเดียวกันที่นับถือผีเดียวกัน โดยสังเกตได้ง่ายจากนามสกุล เพราะปาโหนดจะสืบทอดมาจากลูกชายของตระกูล และเมื่อมีผู้ร่วมงานที่ไม่ใช่คนในตระกูล เจ้าบ้านจะเป็นผู้เชิญมาโดยการนำเอาหมากพลูไปเชิญ ถึงเข้าร่วมงานได้ ถ้าไม่ได้รับหมากพลูก็ไม่สามารเข้างานได้ เพราะชาวมอญถือว่าจะทำให้บ้านไม่สะอาด
2. เด็กที่มีผมจุกผมเปีย ทั้งที่เป็นลูกหลานนามสกุลเดียวกันหรือแขกที่มีลูกหลานผมจุกผมเปีย ห้ามเข้าภายในงาน แต่ถ้าในกรณีที่เป็นลูกหลานจะมีการจัดพิธีโกนจุกให้สะอาดก่อนถึงเข้าร่วมพิธีได้
3. ผู้หญิงมีท้องห้ามเข้ามาในพิธีหรือถ้าคนในตระกูลเกิดตั้งครรภ์ วันงานพิธีก็ต้องเลื่อนออกไป ต้องรอให้คลอดบุตรก่อนถึงจัดพิธีได้

อุปกรณ์ประกอบพิธีรำผี

1. **โรงพิธีรำผีมอญ** มอญเรียกว่า **ฮอย กะ นา** โรงพิธีมี 3 ประเภท คือ ประเภทเสาเดี่ยว เสาคู่ และไม่มีโรงพิธีคือรำผีบนบ้าน กำหนดตามตระกูลของผี เสาโรงพิธีเป็นตัวกำหนดวงปีพาทย์ได้อย่างหนึ่ง ถ้าเสาเดี่ยววงปีพาทย์เป็นเครื่องเดี่ยว ถ้าเสาคู่วงปีพาทย์ก็จะเป็นเครื่องคู่
2. **หม้อน้ำ** มอญเรียกว่า **เหิง สะ เหลิบ** เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย
3. **พาน สะ มีะ** ใช้สำหรับทำขวัญในขั้นตอนตอนหนึ่งในพิธีบวงสรวงให้ผีบรรพบุรุษในดอนรำผีเป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

4. บายศรีหางปลา จะนำหมากและพลูมาห่อให้เป็นกรวยทรงแหลม 5 กรวย แล้วนำมาจัดลงในชั้นทองเหลืองในส่วนยอดของบายศรีที่อยู่ตรงกลางจะใช้ใบตองตัดให้เหมือนหางปลาประดับด้วยดอกเข็มสีแดง เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

5. ชั้นครูสำหรับรำผีมอญ มอญเรียกว่า **คาน เล๊ะ กะหา** ซึ่งจะใช้กะละมังใส่กล้วย มะพร้าวอ่อนหรือมะพร้าวหางหนู ปลาช่อนย่าง เสียบไม้ตั้งแต่ปากถึงหางไม่ขอดเกร็ด และขนมผีชนิดต่างๆ

6. ชั้นครูสำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้าน จะใช้ชั้นทองเหลืองเป็นภาชนะใส่กล้วย มะพร้าวอ่อน ปลาช่อนย่าง ขนมผี จะใช้เชิญผีประจำหมู่บ้านในพิธีรำผี เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

7. ผีหมวก มอญเรียกว่า **อะ หลก ฮะ มีก** ซึ่งจะนำมาผูกไว้ที่หน้าโรงพิธีรำผี โดยใช้เสื่อสีดำหรือน้ำตาลมาใส่ไว้กับไม้คล้ายๆ กับหุ่นไล่กา แล้วจะนำหมวกมาใส่ให้กับหุ่น จะใช้ไม้ไผ่ขนาดยาวเท่ากับหลังคาโรงพิธี แล้วนำมาผูกกับเสาหน้าโรงพิธี หรือเรียกกันว่าผีหมวก เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย ส่วนผีหมวกในรัฐมอญจะมีผ้าสีอะไรก็ได้ 2 ผืนห้อยด้านข้างซ้ายขวา แล้วนำมาไว้ที่เสาหน้าโรงพิธี เช่นกัน

8. สำหรับไม้ มอญเรียกว่า **อะ บะ ชู** ใช้สำหรับใส่ผ้าและใส่สิ่งของที่ใช้ในพิธีรำผีมอญ ใช้เหมือนกันทั้ง 2 ประเทศ

9. กระดิ่งรักษาโรค มอญเรียกว่า **อะ หลก ฮะ ลาย** จะใช้กระดิ่งคว่ำลงแล้วนำขนมผีมาวางไว้ที่ก้นกระดิ่ง แล้วจะทำพิธีปิดเป่ารังควาน โดยให้ลูกหลานผีเดียวกันมานั่งเหยียดขาแล้วจะมีคนมาทำพิธีปิดเป่ารังควาน

10. แห๊ะ ฮะ ลอง เปาะ ฮะ มาว เป็นภาชนะตัวเขียนหมากทองเหลือง บรรจุหวี กระจก ผมบรรพบุรุษ น้ำมันใส่ผม แบังกะแจะ น้ำอบ ซึ่งจะใช้ในขั้นตอนหลังมีการอาบน้ำที่หน้าโรงพิธี แต่ภาชนะนี้จะถูกใส่ไว้ในเปล (อะ เรียงหยาด) ต่างกันที่ภาชนะบรรจุในไทยใช้ตัวเขียนหมาก ในมอญใช้ถาดสังกะสีเคลือบ

11. ดาบ มอญเรียกว่า **แซง** จะใช้ในขั้นตอนรำดาบในพิธีรำผี จังหวะท่ารำจะคล้ายๆ กับการออกศึกนั่นเอง

12. กิ่งต้นขาไก่ดำ มอญเรียกว่า **เหล๊ะ ฮะ นาย ชู** ใช้ประกอบพิธีในตอนรำหรือจะดูเป็นการรำใบไม้ก็ได้ ความเชื่อในการรำใบไม้เป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายในตระกูลและโรคภัยไข้เจ็บ

13. ดอน ใช้ในตอนรำผีอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งเวลารำจะจับในร่องไม้ไผ่ที่เจาะไว้ ส่วนอีกท่อนหนึ่งก็จะเป็นท่อนไม้ไผ่ ซึ่งเวลารำคนที่ถือจะเคาะเป็นจังหวะเสียงเพลง

14. หอก มอญเรียกว่า **โ** ซึ่งทำจากไม้ไผ่จำลองขึ้นมา เวลารำก็จะถือแล้วจะทำท่าเหมือนพายเรือหรือพายจัดเป็นรูปแบบของมอญในเมืองไทย

15. หม้อจุดเทียนเสี้ยงทวย ล้อมด้วยจาก มอญเรียกว่า **โปต นาน ตาน** ภายในล้อมจากจะมีหม้อดินใส่ข้าวสาร โต้ังจะให้ลูกผู้หญิงในตระกูลเป็นคนปั้นเทียนหนัก 3 บาท ขึ้นในวันสุกดิบแล้วนำมาเก็บไว้ในโรงพิธี พอวันรำผีโต้ังจะให้ลูกชายคนโตหรือต้นผีมาทำพิธีจุดเทียนอธิษฐานในโรงพิธี ภายหลังเสร็จพิธีโต้ังจะทำนายความเป็นอยู่ของครอบครัว โดยดูจากก้อนเทียนที่ละลายติดกับข้าวสาร

16. หมาก พลุ มอญเรียกว่า **อะ ปรุ อะ ลัว** ซึ่งหมาก พลุ นี้ เจ้าของบ้านจะต้องเตรียมไว้ก่อนถึงงาน ซึ่งจะต้องมัดนิ้ว แล้วนำไปแจกกับคนที่เราเชิญมาร่วมพิธีรำผี กรณีที่ไม่ใช่คนในตระกูลหรือผีเดียวกัน ถ้าไม่ได้รับแจกหมาก พลุ ไม่สามารถมาร่วมพิธีรำผีได้

17. ใบพลุ ลักษณะในภาพ มอญเรียกว่า **อะ ปรุ อะ นา** เป็นใบพลุที่เตรียมใช้ในพิธีรำผี จะต้องพับใบพลุแล้วนำมาเรียง 3 ใบ ผูกติดกันด้วยด้าย ใบพลุนี้ใช้ในเครื่องสังเวทในพิธีรำผี รูปแบบเหมือนกันทั้ง 2 ประเทศ

18. ใบพลุ ลักษณะในภาพ มอญเรียกว่า **อะ ปรุ ฟรี** เป็นการพับใบพลุด้านข้างเข้าหากันทั้ง 2 ด้าน แล้วพับส่วนใบพลุหัวท้ายเข้าหากับอีกด้านหนึ่ง หลังจากนั้นนำด้ายมัดไม่ให้เคลื่อน แล้วนำมาใส่ในเครื่องสังเวทในพิธีรำผี เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทยที่รัฐมอญไม่มี

19. กรวยดอกไม้ แขนงที่เพดานโรงผี มอญเรียกว่า **ปะกาว ผัก หยาด ห้อย กะ นา** เป็นกรวยดอกไม้ ซึ่งประดิษฐ์ด้วยใบตอง สอดไส้ด้วยดอกเข็มสีแดงเท่านั้น นำด้ายมาผูกไว้ที่ก้านดอกเข็มแล้วร้อยด้ายเข้าไปในกรวยสำหรับแขวนที่เพดาน ผักูเพดานในโรงพิธีรำผี ใช้ทั้งหมด 9 กรวย กรวยดอกไม้นี้ปกติใช้แขวนในเตียงขณะในพิธีศพของมอญ

20. ผ้าธงแดง มอญเรียกว่า **อะ แรม หยาด ด้าย** เป็นธงผ้าสีแดงนำมาผูกหน้าโรงพิธี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพิธีรำผี เป็นรูปแบบของมอญในประเทศไทย

21. อุปกรณ์อย่างหนึ่งในพิธีรำผี ซึ่งจะใช้ในขั้นตอนคล้องข้างหรือผีข้างนั่นเอง ซึ่งจะมีกล้วยกับเหล่านำมาผูกกับเชือกแล้วแขวนกับไม้ไผ่ 2 ข้าง เพื่อใช้หาบในตอนพิธีคล้องข้างหรือผีข้าง (อะ หลก เงิน)

22. สากตำข้าว 2 อัน มอญเรียกว่า **หริ** ใช้ในตอนพิธีเชิญผีกระเหรียง ใช้เป็นอุปกรณ์แสดงการรำรำแบบลาวกระทบไม้ของไทย การเต้นรำแบบนี้เรียกว่า อะ เรียง ตง หริ

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมการรำผี

การจัดพิธีกรรมการรำผีเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมงานและต้องใช้อุปกรณ์ในการประกอบพิธี ในด้านการจัดพิธีต้องมีความละเอียดและความชำนาญในการจัดพิธี โดยการจัดพิธีกรรมการรำผี มีขั้นตอนดังนี้

1. ก่อนวันสุกดิบ (กราโกรน บ๊อด)

- 1.1 เป็นการเตรียมงานก่อนโดยการไปพบโต้นและดูฤกษ์วันเวลาที่เหมาะสม
นัดหมายกับวงปีพาทย์ เพื่อมาร่วมบรรเลงในพิธีกรรม
- 1.2 บอกกล่าวญาติที่เป็นตระกูลเดียวกันทุกคน
- 1.3 เชิญแขกนอกตระกูลโดยการนำเอาหมากพลูไปเชิญให้มาร่วมพิธีกรรม
- 1.4 ขอขมี้จากแม่มาย 7 บ้าน เพราะต้องใช้ในพิธีกรรม

2. วันสุกดิบ (วัน โกรน บ๊อด)

วันสุกดิบ คือวันทำของฝ่ายชายจะจัดเตรียมสร้างโรงพิธีโดยโรงพิธีจะกำหนดไว้
คล้ายวันพิธีทำสังหณะ หรือพิธีเอาคนตายขึ้นไปบนแคร่โดยโรงพิธีจะหันหน้าไปทางทิศใต้ ซึ่ง
ลักษณะภายในเหมือนกัน มีเสา 6 ต้น เพดานหม้อดิน การรำผีเหมือนการจำลองวิถีชีวิตของคน
มอญตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมทำขนมที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม โดยขนมที่ทำก็คือ ขนมผี ขนม
แดกงา ขนมไหว้ผี เป็นต้น และโต้นจะเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี

ในตอนกลางคืนก่อนวันงานจะมีการจัดพิธีการเลี้ยงผีที่เสาศีในเรือนใหญ่ โดยการเซ่น
ไหว้ผีบรรพบุรุษ

ในกรณีที่เสื้อผ้าไม่ได้อยู่ในบ้านที่จะประกอบพิธีวันสุกดิบก็ต้องไปเชิญเสื้อผ้าผีมา
โดยผู้เชิญจะแต่งชุดเสื้อผ้าผีไว้ที่บ้าน เพราะว่าเสื้อผ้าผีของตระกูลมีชุดเดียว ซึ่งประกอบด้วย
เสื้อ ผ้าโพกศีรษะ ผ้าคาดเอว ฟ้านุ่งโสร่งยาว ดาบและแหวน

3. วันประกอบพิธีกรรมการรำผี

ตอนเช้ามีโต้นจะนำลูกหลานในตระกูลเดียวกันขนอาหารและอุปกรณ์ที่ใช้ในโรง
พิธีไปไว้ในโรงพิธีพร้อมผ้าผี (หยาดปะหนก) ในโรงพิธีจะประกอบด้วยผ้าผีที่ห้อยอยู่ภายในโรง
พิธี มีลักษณะยาวลงมาถึงพื้นในโรงพิธี ผ้าผีนี้มีไว้สำหรับให้คนทรงจับ เมื่อต้องการให้ผีออกจาก
ร่าง และกรวยดอกไม้ที่ใช้แขวนอยู่ที่เพดานของโรงผีใช้ทั้งหมด 9 กรวย ภายในโรงพิธี มีแคร่ซึ่ง
อยู่ด้านในสุดใช้สำหรับวางของไหว้ผี ซึ่งจะมีขันไหว้ครุ มีมะพร้าว เต่า ไก่ กล้วย ปลาช่อนย่าง
ขนมต่างๆ ลูกมะพร้าว รูปเทียน

งานเริ่มตั้งแต่เวลาเช้าโดยที่โรงพิธีมีการเตรียมของเพิ่มโดยการเตรียมข้าวดอกไม้
ดอกไม้จะต้องใช้ในการโปรยในพิธีกรรมและจัดของให้อยู่ตามที่ทางนำขันครุวางไว้ที่แคร่ยกขึ้น

เมื่อมีเด็กที่มีจุกในตระกูลเดียวกันก็จะจัดการโกนจุกออกก่อนพิธีจะเริ่ม จากนั้น
โต้นทำพิธีนำเครื่องเซ่นไหว้ขึ้นหิ้ง โดยมีปีพาทย์บรรเลงเพลงประกอบบริเวณหน้าโรงพิธีจะมี
ต้นกระบูนซึ่งจะปักไว้หน้าโรงพิธี เริ่มการเซ่นไหว้โดย

1. ลูกสะใภ้ทุกคนแต่งตัวโดยนุ่งผ้าและพาดผ้า จากนั้นก็นำเครื่องเช่นคนละ 1 ชุด ไปบอกกล่าวที่ต้นกระบูนหน้าโรงพิธีโดยการจุดธูปและเทียนไหว้ จากนั้นก็นำเครื่องเช่นใส่ลงไปในภาชนะที่ทำด้วยใบตอง ซึ่งอยู่ตรงต้นกระบูนสะใภ้ใส่เครื่องเช่นทุกชนิดในชั้นให้ครบ
2. จากนั้นเรียกต้นผี (ลูกชายคนโต) มาสวมชุดเสื้อผ้าผี (หยาดปะหนก) และแห่ต้นผีไปเชิญปาโหนกที่เสาศีในเรือนให้มาในโรงพิธีโดยการตั้งขบวนจะนำหน้าด้วยดนตรี ซึ่งประกอบ ด้วย กลอง ฉิ่ง ตามด้วยต้นผี และคนในตระกูล โดยถือขันซึ่งในชั้นประกอบด้วย เต้ากับไก่ต้ม ปลาย่าง ขนมซึ่งอยู่ในชั้น แหม่ที่บ้านที่จัดพิธีรำผี
3. ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนทำหน้าที่ล้างเท้าต้นผี คือ โกลนลุมตา (ลูกสาวในตระกูล) ก่อนที่ต้นผีจะขึ้นบ้านไปเช่นไหว้และเชิญปาโหนกมางานพิธีกรรมการรำผี
4. เมื่อขึ้นบ้านไปหน้าเสาศี จะมีการจุดธูปบอกกล่าวปาโหนก โดยผู้ที่ไหว้ปาโหนกเป็น คนในตระกูลเดียวกัน
5. จากนั้นเมื่อเชิญปาโหนกแล้วก็แห่ลงมาจากบ้าน เพื่อไปยังโรงพิธีโดยรูปขบวนเหมือนเดิมเมื่อถึงพิธี โกลนลุมตา (ลูกสาวในตระกูล) จะล้างเท้าให้ต้นผีอีกครั้ง
6. ต้นผี นำขบวนแหวน 3 รอบ โรงพิธี โดยหน้าขบวนถือธงแดง เดินวนขวา พร้อมกับเป่าพาทย์ บรรเลงเพลง
7. วน 3 รอบแล้วต้นผีเข้าโรงพิธีโดยตั้งนำทางไปและรำตามโถงโดยถึงอุปกรณ์ เป็นดาบ เมื่อรำเสร็จต้นผีจะถอดเสื้อผ้าผีออก
8. โกลนลุมตาทำพิธีเลี้ยงผีในโรง เริ่มโครงการแต่งตัวและเจ้ม จากนั้นจุดธูปเทียนในชั้นครู สำหรับการรำผีมอญแล้ว ให้ผู้ชายที่เป็นญาติพารวมกัน โดยแต่ละมือไว้ที่ชั้นของเหลืองในชั้นจะใส่หน้า และจะใช้กรวยทำด้วยใบตองเป็นที่ตักน้ำโกลนลุมตาจะเป็นผู้ตักราดใส่มือ 3 ครั้ง จากนั้นก็วนขวารดไปที่ชั้น และในขณะที่โกลนลุมตาทำพิธีเลี้ยงผีในโรงผีญาติที่เป็นผู้ชายที่ไม่ได้แตะชั้นของเหลืองก็จะจับแขนกันเป็นทอดๆ เมื่อเสร็จจากการตักน้ำแล้วก็นำเหล่าขบวนมาวนขวารดไปที่เครื่องเช่น จากนั้นก็เริ่มรำโดยหยิบชั้นครูคนละ 1 ชั้น ใช้ผู้รำ 2 คน หันหน้าไปทางด้านในของโรงพิธี เอียงตัว สลับซ้ายขวาพร้อมกับยกชั้นวาดไปซ้ายขวาเหมือนกัน เมื่อเปลี่ยนทำนองเป็นเพลงเร็วขึ้น จะมีการสะดุ้งตัวโดยหยิบใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) มาถึง 2 มือ และวาดไปทางซ้ายขวาสลับกัน จากนั้นก็หยิบไม้ไผ่ (ดอน) มารำตามจังหวะเป็นคำถามหยิบดาบมารำโดยใช้ท่าเดิมแต่เปลี่ยนอุปกรณ์ และสุดท้ายหยิบหอกหรือโน มารำโดยท่ารำเหมือนกับท่าพายเรือ
9. สะ ตี้ต (คนทรงประจำหมู่บ้าน) ทำพิธีเชิญผีที่หน้าโรงพิธี เริ่มต้นโดยคนทรงประจำหมู่บ้าน จุดธูปเทียนไหว้ต้นกระบูนหน้าโรงพิธี และมีชั้นคนละ 1 ชั้น จากนั้นก็เริ่มรำโดยนั่งรำ จากนั้นยืนและถือขันไหว้ผี เอียงตัวทางซ้ายขวาสลับกันตามทำนอง แล้วก็เปลี่ยนเป็นถือใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) รำโดยโยกซ้ายขวาวนรอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธี จากนั้นก็หยิบกระบอกลีไม้ (ดอน) รำโยกเหมือนท่าเดิมพร้อมกับวนรอบต้นกระบูนและเมื่อรำเสร็จก็หยิบดาบรำตามทำนองเพลง

10. จากนั้นคนในตระกูลที่เป็นผู้ชายจะมารวมกัน ในโรงพิธีนำกล้วยมาวางพาด 2 ต้น โดยผู้ชายในตระกูลจะทาน้ำที่ตักกล้วยซึ่งประกอบด้วย น้ำ ขมิ้น และปูน หยิบข้าวตอกโปรยไปที่ตักกล้วยทำจนครบคน จากนั้น โต้้งจะเป็นคนตักตักกล้วย โดยการพนให้ให้ขาดเป็นท่อนๆ และนำท่อนกล้วยไปวางไว้บนหลังคาของโรงพิธี คล้ายกับการสะเดาะเคราะห์ การตักตักกล้วย หมายถึง การตัดสิ่งชั่วร้ายให้พ้นไป

11. โคน อะ หลก (ตัวแทนลูกหลานที่เป็นผู้ชาย) มาอาบน้ำหน้าโรงพิธี ชาวมอญเรียกพิธีนี้ว่า เป็บดาต โดยโคนอะหลกจะตักน้ำที่อยู่ในหม้อตรงโคนต้นกระบูนหน้าโรงพิธีมารดมือให้กับญาติผู้ชายในพิธี จากนั้นก็จะอาบน้ำโดยใช้น้ำในหม้อทั้ง 3 ใบ มารดให้หมดหลังจากนั้นก็คว่ำหม้อไว้ที่โคนต้นกระบูน

12. โต้้งรำถวายครูปีพาทย์ และจากนั้นโต้้งจะเรียกอะหลก (ลูกหลานที่เป็นผู้ชาย) มาแต่งตัวปะเป๊ะ โดยใช้อุปกรณ์ในภาชนะทองเหลือง เริ่มต้นจากหัวผม ปะเป้งและทาน้ำมันใส่ผม จากนั้นโต้้งนำผมผีมาวางทาบกับผมของโคนอะหลก แล้วก็หวี ทาน้ำมันวางทาบทางซ้ายและทางขวาแล้วลูบผม

13. เมื่อปะเป้งหัวผมเสร็จเรียบร้อยแล้ว โต้้งจะเป็นผู้ตักน้ำในภาชนะที่เป็นชั้นทองเหลือง ตักด้วยกรวยโดยให้โคนอะหลก (ลูกหลานที่เป็นผู้ชาย) จับมือของโต้้งไว้ตอนโต้้งตักน้ำ จากนั้นก็ตักน้ำแล้วเทในขัน 3 ครั้ง และวนอีก 3 ครั้ง

14. โต้้งนำผ้ามาแล้วถืออยู่ระดับคางและรำแล้วโยกซ้ายขวา รำเสร็จก็หมุนตัวมา โดยเอาผ้ามาวางบนศีรษะของโคนอะหลก แล้วหันไปรำท่าเดิม ทำทั้งหมด 3 ครั้ง เป็นการจำลองพิธีทำขวัญบวชนาคให้กับโคนอะหลก จากนั้นโคนอะหลกก็ออกบิณฑบาต โดยผู้บวชออกมารำนอกโรงพิธีวนรอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธีโดยการรำพร้อมอุปกรณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ ใบไม้ (กิ่งต้นขาไก่ดำ) กระบอกไม้ไผ่ (ดอน) ดาบ (แขง) หอก (โน)

15. โคนหลุมตา (ลูกสาวในตระกูล) ป้อนข้าวเหนียวที่ทำจากข้าวเหนียวผสมน้ำตาลให้กับโคนอะหลก (ลูกหลานในตระกูลที่เป็นผู้ชาย) และทุกคนในตระกูล

16. จากนั้นโต้้งรำถวายครูปีพาทย์และรำเชิญผีแจกลูกัดปลา เมื่อเชิญผีแขกเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการจัดพิธีปิดเป่ารังควาน (อะหลกอะลาม) โดยใช้กระดิ่งคว่ำลงแล้วนำขนมผีมาวางไว้ที่กันกระดิ่ง และทำพิธีโดยให้ลูกหลานผีเดียวกันมานั่งเหยียดขา และทำพิธีปิดเป่า

17. โต้้งเรียกโคนอะหลก (ลูกหลานที่เป็นผู้ชายในตระกูล) ที่บวชมาคลุมผ้ากินปลา (เจียะกะแตม) และพักกินข้าวกลางวัน จากนั้นปีพาทย์รำถวายครูโดยพวกปีพาทย์เป็นผู้นำ

18. โต้้งเรียกลูกหลานผู้หญิงหรือสะไภ้มาร่ำรำเป็นชุดๆ โดยการเริ่มแต่งตัว หัดดอกไม้ และจุดธูปเทียนไหว้ในโรงพิธี ใช้ขันครุคนละ 1 ขัน ร่ำรำเป็นชุดๆ โดยใช้อุปกรณ์ในการรำต่อ ใบไม้ (กิ่งขาไก่ดำ) กระบอกไม้ไผ่ (ดอน) ดาบ (แขง) หอก (โน) รำโดยใช้ท่าเดิมถือเอียงไปทางซ้ายขวาสลับกัน พร้อมกับเดินออกมานวนรอบต้นกระบูนหน้าโรงพิธี

19. คนทรงประจำหมู่บ้าน (ฮะดีต) ไร่ถวายเจ้าพ่อ (และบ่าวแปะจุ) โดยการแต่งตัวตัดดอกไม้จตุรูปเทียนไหว้ และใช้ขันครุคนละ 1 ขัน เป็นขันที่ใช้สำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะใส่มะพร้าวอ่อน ปลาช่อนย่าง ขนมผี กล้วย ไหว้ในโรงพิธี ไหว้เสร็จแล้วก็รำ โดยโยกซ้ายขวา สลับกัน มือถือขันครูด้วย จากนั้นก็หยิบอุปกรณ์ คือใบไม้ กระบอกลไม้ไผ่ ดาบ และหอก หยิบมารำท่าละอย่าง

20. พิธีหนุ่มแอบมองสาว (อهلكแมงปลายโช้วูด) เป็นขั้นตอนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมการรำผี เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

21. สะไก่ ดมปลา (สะ ไอ้ เซิง กะ) เป็นพิธีที่ทำเพื่อให้ผีกินปลา โดยให้สะไก่เป็นผู้ทำแทน พิธีนี้จะใช้การดม

22. พิธีชนไก่ (เจอจาน) จะใช้ไก่จริงในการประกอบพิธีโดยใช้ 2 ตัว แบ่งฝ่ายเป็น 2 ฝ่าย ผู้ที่อุ้มไก่จะต้องมีผ้าโพกหัว จับคนละตัวแล้วเมื่อตีจะทำเหมือนการตีไก่จริงๆ แต่ใช้คนอุ้มแล้วชนกัน ในพิธีก็จะมีการเล่นกันโดยใช้กระดาษทำเป็นเงิน ในพิธีนี้จะมีการโห่ร้องอย่างเป็นที่สนุกสนาน

23. นอกจากนี้ยังมีพิธีเก็บฝ้ายทอผ้า (เบาะโต ตุดตุด) เป็นการรำที่ใช้การจำลองโดยการนำสำลีไปไว้บนต้นกระบูนหน้าโรงพิธี ต้องมีคนกันไม่ให้ใครมาหยิบสำลีไป

24. พิธีสาวพรหมจารี (วูดอะรอง) สามคนกินเกลี้ยง โดยพิธีนี้จะใช้สาวบริสุทธิ์ 3 คน มาร่วมนำพิธี ซึ่งจะเริ่มต้นโดยการนุ่งผ้าและผ้าพาดไหล่ จากนั้นก็เจิมแป้งและเริ่มพิธีโดยนำของที่ใส่ไว้ในกล่องไม่มีเหล้าและเนื้อเต่า วิธีกินก็คือใช้ตะเกียบคีบเนื้อเต่าแล้วดม และมีอชวาจับขวดแล้ว แล้วดมขวด วางขวด แล้วคีบใหม่ จนตะเกียบที่คีบเต่า 3 รอบแล้วดม ทำเป็นชุด 3 ครั้ง พิธีนี้ใช้การดม

25. พิธีคล้องช้าง (สะแนกเงิน) พิธีคล้องช้างจะมีคนทำเป็นช้าง มีพ่อช้างลูกช้าง และอุปกรณ์ที่ใช้ก็จะมกล้วย 2 หวีหาบ เพื่อจะให้สะไก่หรือลูกมาทำพิธีจับช้าง และชาวมอญจะสนุกสนานมากในพิธีนี้ เนื่องจากการเล่นที่ใช้เวลานานพอสมควร

26. พิธีรำผีทะเลียงกระทบไม้ (สะเรียงตงเล) จะใช้อุปกรณ์ สากตำข้าว 2 อัน ซึ่งชาวมอญเรียกว่า หริ ใช้ในตอนพิธีเชิญผีกระเหรียงเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงการรำรำ คล้ายลาวกระทบไม้ การรำแบบนี้เรียกว่าสะเรียงตงหริ

27. โต้งกับโกนอะหนกเล่นทอยลูกหิน (วันแมะควง) เป็นพิธีที่ใกล้เคียงสิ้น การประกอบพิธีการรำผีโดยการคอยลูกจะเป็นเหมือนการเสี่ยงทาย จากนั้นโกนลุ่มตาจะว่าผีตะครุหรือผีผ้า (อهلكอะมาจา) โดยคล้องผ้าคนในตระกูลทั้งหมด เมื่อคล้องคอแล้วทุกคนก็ต้องรำ

28. เมื่อเสร็จสิ้นพิธีอะหลกมาจาหรือว่าผีโต้งลมเสร็จแล้ว เพื่อให้บ้านสะอาด ก็จะมีการรำที่เรียกว่า แจกเกริง แปลว่า พิธีซักเรือ หรือเข็นเรือ ซึ่งจะนำเอาสิ่งที่ไม่ดีทุกอย่างเข็นลงไปในน้ำ ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี โรงพิธีหรือหิ้งและลอยไปกับกระแสน้ำ โดยการรื้อเป็นชั้นๆ (การรื้อโรงพิธีและเก็บข้าวของหิ้งจะต้องทำให้เสร็จสิ้นก่อนฟ้าสว่าง)

29. เมื่อเสร็จจากการรื้อ ก็จะเรียกคนในตระกูลมาอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ใช้น้ำ 1 ขัน รวมญาติทุกคนแล้ว โต้่งจะพูดแต่สิ่งดีๆ ให้ผู้ที่จัดพิธีนี้ขึ้นให้มีความสุขความเจริญ ทำอะไรก็ประสบความสำเร็จหมดเคราะห์ ซึ่งพิธีนี้จะคล้ายกับการขอพร สะเดาะเคราะห์และเมื่อเวลาเที่ยงคืนไปแล้ว ลูกหลานผู้ชายและสาวพรหมจารีทำพิธีเลี้ยงผีเมีย่น้อยหรืออาหลกแปรโต๊ดเป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมการรำผี

อภิปรายผล

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน สามารถแยกประเด็น ความเชื่อ กระบวนแบบและการถ่ายทอดพิธีกรรมได้ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่

ความเชื่อเกี่ยวกับผี ซึ่งผีที่ชาวมอญนับถือผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่คุ้มครองปกป้องรักษาดูแลคนในหมู่บ้าน ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ผีประจำหมู่บ้านมอญบางกระดี่ คือ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ ศาลเจ้าแม่หัวระหาญและศาลเจ้าพ่อท้ายทุ่ง ซึ่งมีความสำคัญทางด้านจิตใจและเป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน และผีบรรพบุรุษหรือปาโหนกเป็นผีที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยจะสืบทอดกันมาทางฝ่ายชาย ผีบรรพบุรุษมีหน้าที่คุ้มครองกันอันตราย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในการนับถือผีบรรพบุรุษนั้น ชาวมอญเชื่อว่ามี การนับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอยู่ที่เมืองมอญและผีมอญที่ชาวบ้านมอญบางกระดี่เคารพนับถือ แบ่งแยกตามตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะมีการนับถือผีที่แตกต่างกัน ผีมอญของชาวมอญบางกระดี่นี้ได้แก่ ผีเต่า ผีงู ผีไก่ ผีข้าวเหนียว และผีม้า ความเชื่อ ของชาวมอญบางกระดี่ที่มีต่อผีบรรพบุรุษนั้น ชาวมอญเชื่อว่าถ้าผู้ใดทำผิดกฎข้อห้าม เมื่อฝ่าฝืนจะทำให้เกิดเหตุเภทภัย กับเจ้าบ้านหรือคนในตระกูล เป็นต้นว่าเกิดการเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ ซึ่งจะต้องแก้ด้วยจัดพิธีกรรมการรำผีขึ้นถึงจะหาย

ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงชาวบ้านมอญบางกระดี่มีความเชื่อถือในเรื่องการเข้าทรงเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการทำพิธีต่างๆ มักจะมีการเชิญทรงมาประทับร่างซึ่งในการเข้าทรงของชาวมอญบางกระดี่ แบ่งได้คือ การทรงผีประจำหมู่บ้านและการทรงผีบรรพบุรุษ ซึ่งประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย การทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ การทรงเจ้าแม่หัวระหาญ และการทรงเจ้าพ่อท้ายทุ่ง และการทรงผีบรรพบุรุษ คือการเข้าทรงปาโหนก ซึ่งจะเชิญประจำทุกปีเพื่อมากินเครื่องเซ่นไหว้และพูดคุย ลูกหลานมีความเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างไร ปาโหนกก็จะบดเป่าให้พันไป ซึ่งผลที่ได้จากการนับถือผี คือ ผีบรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางใจและมีบทบาทในระดับเครือญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน โดยทำให้ไม่ลืมบรรพบุรุษ และเพื่อเป็นการตอกย้ำความเคารพในผีบรรพบุรุษ ชาวมอญในแต่ละตระกูลก็จะมี การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี ชาวมอญมีความนับถือผีมาก ดังนั้นในด้านกฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติ ชาวมอญจึงยึดถืออย่างเคร่งครัด ซึ่ง

จะเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหมายหรือละเมิดกฎหมายโดยพลการ และการนับถือผีจะเป็นกุสโลบายที่สร้างความผูกพันกันทั้งในระบบเครือญาติโดยการนับถือปาโหนกหรือผีบรรพบุรุษและในระบบชุมชนโดยการนับถือบรรพบุรุษ ผลที่ได้จะทำให้ชาวบ้านมอญ บางกระดี่ที่มีความสามัคคีปรองดองกัน

2. การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี

การถ่ายทอดนั้นเป็นกระบวนการที่สังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรประพฤติปฏิบัติตน มีการสืบทอดกันต่อๆ มา โดยเป็นการถ่ายทอดในสังคมเดียวกัน การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผี เป็นการถ่ายทอดที่ใช้การสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาอย่างต่อเนื่อง จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชาวมอญมีความเคารพนับถือผีเป็นอย่างมาก และมีพิธีการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษกันสืบทอดมาและกระทำการเช่นไหว้ทุกปี การนับถือผีของชาวมอญมีความสำคัญในด้านเป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นศูนย์รวมของจิตใจ การนับถือการเคารพนั้นเป็นการศรัทธาที่สืบทอดกันต่อๆ มาและเป็นการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

วิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ ยังคงอยู่ในรูปแบบเดิมคืออยู่ในระบบเครือญาติ โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในชุมชนด้วย เพราะชุมชนมอญบางกระดี่มีความเชื่อในการนับถือผี และผีที่นับถือก็มีผีบรรพบุรุษและผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งผีประจำหมู่บ้านเป็นที่เคารพบูชาของชาวมอญบางกระดี่ จะมีการจัดพิธีกันอย่างต่อเนืองทุกปี โดยการเข้าทรงเจ้าพ่อเจ้าแม่ ซึ่งเป็นศูนย์รวมให้ชุมชนเกิดความสงบสามัคคีและด้วยการนับถือผีมีความเชื่อในเรื่องผีเหมือนกัน จึงทำให้เป็นสังคมที่มีความเกี่ยวดองกันในเรื่องการนับถือผี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวมอญ

ด้านการถ่ายทอดความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่ โดยพิธีกรรมได้รับการถ่ายทอดกันต่อๆ มาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดจะมีตั้งแต่ครอบครัวเป็นผู้ที่ถ่ายทอดและเมื่อมีการจัดพิธีกรรม ก็จะมีส่วนร่วมในพิธีกรรมให้ได้เรียนรู้จากงานจริง ความเชื่อของชาวมอญจะมากวนกับการนับถือ เพราะชาวมอญมีความนับถือผีมาก จึงเคร่งครัดในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เพื่อให้ครอบครัวอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เพราะชาวมอญเชื่อว่าผีที่ตนนับถือจะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครอง ให้มีความสุขและปลอดภัย โดยแบ่งการถ่ายทอดออกเป็น 3 รูปแบบคือ

1. การถ่ายทอดจากการบอกเล่า โดยเป็นผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา เป็นผู้บอกเล่าให้ฟังเรื่องการนับถือผี และผีที่นับถือเป็นผีอะไร เครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วยอะไร ซึ่งก็จะสั่งสมความรู้ไปด้วยการซึมซับจากคำพูดของบิดามารดาหรือญาติผู้ใกล้ชิด ซึ่งเป็นการปลูกฝังกันมาตั้งแต่ยังเยาว์วัย

2. การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริง โดยการถ่ายทอดพิธีกรรมนั้นมิได้มีการร่ำเรียนกันเป็นกิจลักษณะ แต่เป็นการถ่ายทอดให้เด็กได้รับรู้ถึงพิธีกรรมนั้นมาตั้งแต่เด็ก โดยการเห็นงานจริง หรือผู้ปกครองพาไปร่วมงานพิธีกรรมนั้นด้วย ก็ยังจะซึมซับความเชื่อเรื่องพิธีกรรมและการนับถือผีอย่างเหนียวแน่น

3. การถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง เมื่อได้เห็นงานพิธีกรรมจริง ซึ่งถ้าได้เป็นพิธีกรรมในหมู่เครือญาติ เมื่อเห็นว่าพอช่วยเหลืออะไรได้ก็ให้ลองปฏิบัติจริง ความเชื่อนั้นก็เป็นการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้พบเห็น ได้ปฏิบัติจริง โดยได้เห็นถึงความขลัง ความมีอิทธิฤทธิ์ของผีที่ได้พบจริงก็ยิ่งเกิดความเชื่ออย่างเหนียวแน่นและถ่ายทอดกันสืบต่อมาและเมื่อมีการเซ่นไหว้ผี หรือมีพิธีกรรมรำผีมอญ ก็จะมีการรวมตัวกันในระบบเครือญาติ ซึ่งเป็นการสร้างความผูกพันที่ตื้นฉื้นญาติพี่น้อง

ซึ่งความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เหตุเพราะว่า เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ของชาวมอญที่เป็นลักษณะเฉพาะ ชาวมอญได้ยึดถือและปฏิบัติกันสืบต่อมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติ ซึ่งลูกหลานจะได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว ที่จะคอยสอนให้มีความเคารพและเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการนับถือผีที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การถ่ายทอดเป็นกระบวนการที่สังคมชาวมอญให้ความสำคัญและเห็นควรว่าควรมีการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งสิ่งที่ถ่ายทอดกันต่อมามีความเชื่อเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญและยังถือปฏิบัติอยู่ จนถึงทุกวันนี้

3. กระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่

จากการศึกษากระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ พบว่า มีการทำพิธีเหมือนแบบดั้งเดิม ทำกันในระบบเครือญาติ ซึ่งพิธีกรรมการรำผี จะเกิดจากคนในตระกูลทำผิดกฎ จึงจัดวิธีแก้ด้วยการรำผี การรำผี เป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมและมีขั้นตอนในการทำพิธีกรรมการรำผีอย่างละเอียด ซึ่งพิธีกรรมการรำผีนี้ได้เป็นการรวมตัวของผู้ที่นับถือผีเดียวกัน หรือตระกูลเดียวกัน และในการประกอบพิธีกรรม จะต้องมีการรำรำพร้อมทั้งมีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ ซึ่งพิธีกรรมการรำผีนี้เป็นความเชื่อของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณกาลและเป็นพิธีความเป็นอยู่ของชาวมอญ และพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตาย และยังเป็นพิธีที่ชาวมอญเชื่อว่า เมื่อทำพิธีกรรมการรำผีแล้ว สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคนในตระกูลก็จะหมดไปตามความเชื่อของชาวมอญ

กระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีนี้มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชาวมอญที่มีปฏิบัติกันในกลุ่มของชาวมอญเท่านั้น โดยทุกสิ่งทุกอย่างจะปฏิบัติตามวิถีทางในการดำรงชีวิต พิธีกรรมการรำผีเป็นการรำในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวมอญที่เป็นพิธีที่สืบทอดกันมาช้านาน จนกลายมาเป็นประเพณีพิธีกรรมที่ส่งผลให้ชาวมอญประพฤติตนอยู่ในกฎระเบียบของสังคมชาวมอญ หากแต่ว่าในวันนี้ของชาวมอญบางกระดี่ยังมีความเชื่อและศรัทธาในประเพณีพิธีกรรมการรำผีและมีความเคารพในผีบรรพบุรุษอย่างจริงจัง ทำให้

ชาวมอญมีความผูกพันกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในระบบสังคม ชุมชน และภายใต้ความเชื่อนี้ก็มี ความหมายแฝงไปด้วยความสมัครสมานสามัคคีกันในชุมชน เพราะความเชื่อในการนับถือผีที่ ชาวมอญได้รับสืบทอดมาร่วมกันนี้ ส่งผลให้ชาวมอญมีสังคมที่มีความมั่นคง สร้างความผูกพัน กันทั้งในระบบครอบครัวและชุมชน และเป็นเอกลักษณ์ที่ถือกำเนิดมาจากวิถีชีวิตของชาวมอญ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่ เขต บางขุนเทียน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในด้านการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน ซึ่งเป็นพื้นที่เดียว ควรมีการศึกษาค้นคว้าพิธีกรรมการรำผีในกลุ่มมอญอื่นๆ เช่น มอญบ้านรูป จังหวัดกาญจนบุรี มอญอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นต้น โดยมุ่งศึกษาพิธีกรรมการรำผี เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

2. ควรศึกษาด้านดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมการรำผีที่เป็นทั้งเพลงมอญ และเพลง ไทย ตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบันว่ามีความเปลี่ยนแปลง ในด้านการใช้เพลงประกอบพิธีกรรม การรำผีอย่างไร

3. ควรศึกษาด้านกฎหมายข้อห้ามของชาวมอญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการนับถือผีว่ามี กุศลโอบายในการดำเนินชีวิตของชาวมอญหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กชพร ตราโมท. (2541). “มอญรำ (บัวสะเป็น)”, ใน *ไทยคดีศึกษา*. หน้า 72 - 84. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กนกวรรณ อุ่มยืนยง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 15 ส.ค. 46.
- กัลยา ปุงบางกระดี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 10 ต.ค. 48.
- คุณา นนทพัฒน์. (2541). “กวางอามาที่เกาะเกร็ด”, ใน *วัฒนธรรมไทย*. หน้า 14-17. กรุงเทพฯ. โครงการไทยศึกษา. (2530). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2537). *มานุษยวิทยากายภาพวิวัฒนาการทางกายภาพและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จ่านงค์ เขะตะตา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 5 มี.ค. 48.
- จำเรียน แจ้งสว่าง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 25 มิ.ย. 48.
- จำลอง ทองดี. (2529). *แผ่นดินประเทศมอญ*. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์แห่งชาติมอญ.
- จวน เครือวิษณยาจารย์. (2538). *ประเพณีมอญที่สำคัญ*. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.
- ไฉน สนสกุล. (2535). *การชำระชาติพันธุ์ และการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนะ อุ่มยืนยง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 6 ก.ค. 48.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2521). *วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ดอกไม้ อุ่มยืนยง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 9 มี.ค. 48.
- แดงอ่อน สังข์ทอง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 10 มี.ค. 48.
- ถวิล มอญตะ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่พิพิธภัณฑสถานมอญบางกระดี. เมื่อ 9 มี.ค. 48.

- ถั่ว เขาแก้ว. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 5 มี.ค. 48.
- ทองคำ สอนสำแดง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 16 ก.ค. 48.
- ทองตรา พุรัตกุด. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 10 ต.ค. 48.
- ทองอยู่ ปุ้งบางกระดี่. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 10 ต.ค. 48.
- ทองคำ พันนัทธี. (2537). "มอญรำนานาฏศิลป์ของไทยรามัญที่ยังคงอยู่", ใน *มติชน*. หน้า 28
กรุงเทพฯ.
- _____. (2537). "มอญไร้แผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติ", ใน *วัฒนธรรมไทย*. หน้า 27 - 28.
กรุงเทพฯ.
- _____. (2525). "ประเพณีแห่หางหงส์", ใน *วัฒนธรรมไทย*. หน้า 5 - 8. กรุงเทพฯ.
- ทองคำ พันนัทธี และไพจิตร สุขศิลา. (2538). *ปทุมธานีของเรา*. กรุงเทพฯ : พี.พรินต์ติ้งกรุ๊ป
จำกัด.
- ทองหยิบ แจ้งสว่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้าน
มอญบางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย. 2548.
- ทองหล่อ อยู่เอ. (2534). *ปกิณกะพระประแดง*. สมุทรปราการ : ศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพระ
ประแดง.
- ธวัชพงศ์ มอญตะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่
พิพิธภัณฑสถานบ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 1 พ.ย. 2545, 27 ส.ค. 2546 และ 6 ต.ค.
2546.
- เนย สาเหล็กทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้าน
มอญบางกระดี่. เมื่อ 1 พ.ย. 2545 และ 9 มี.ค. 2548.
- นวยัน สมบุญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 6 ก.ค. 48.
- นาถ นิมตานี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย. 48.
- บุญมี รอดสาลี. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 6 ต.ค. 46.

- บุญชู ทองประยงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดเจติย
ทอง.เมื่อ 12 ส.ค. 2546.
- บุปผา นิมตานี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญ
บางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย.2548.
- ปทุมธรรมรัตนาสุรณ. (2539). กรุงเทพฯ : บริษัทเท็คโปรโมชัน แอนด์ แอดเวอร์ไทเซอร์ซึ่ง
จำกัด.
- ปรุง วงศ์จำนงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่กวางนอาห
มานเกาะเกร็ด. เมื่อ 15 ส.ค. 2546.
- เปลียน ประเสริฐ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- แพง กระดี่. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2540). "การละเล่นพื้นบ้าน : บทประมวลเพื่อเสนอภาพรวม", ใน *ที่วรรณ
วัฒนธรรม*. หน้า 70 - 73. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน).
- พลาดิตัย สิทธิธัญกิจ. (2537). "มอญผู้พิทักษ์แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา", ใน *วัฒนธรรมไทย*. หน้า
40 - 44. กรุงเทพฯ.
- พลับพลึง คงชนะ. (2541). *รวมบทความทางวิชาการมอญในบริบทของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิสนธ์ ปลัดสิงห์. (2530). *คนมอญ*. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.
- พิศาล บุญผูก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่งานรำผีบ้าน
มอญบางกระดี่. เมื่อ 2 พ.ย.2545.
- _____. (2527). *พลิกแผ่นดินมอญ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สัญญาลักษณ์ จำกัด.
- พงศาวดารมอญพม่าคัดจากประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1. (2510). พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพพลตรีพระศัลยเวทย์วิศิษฐ์ ป.ม. ; ท.ธ. (สาย คชเสนี).
- ไพโรจน์ บุญผูก. (2537). ใน *สยามอารยะ*. หน้า 43 - 56. กรุงเทพฯ.
ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์. (2531). *สังคมและวัฒนธรรม*.
กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์.
- มะละ ทอลุ่ม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 9 มกราคม 2549.
- มัน เขาแก้ง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 5 มี.ค. 48.

- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2534). *ศิลปวัฒนธรรมไทย “ 15*. กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพริ้นติ้ง มอญเจ้าพระยา. (2530). ใน *เวลา*. หน้า 28 - 32. กรุงเทพฯ.
- ม้วย มะคนมอญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญ บางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย. 2548.
- รามัญจิตตานุสรณ์. (2539). กรุงเทพฯ : บริษัทเท็กโปรโมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไทซ์ซิ่ง จำกัด.
- รามัญญานุสรณ์. (2537). สมุทรสาครกรร : วัดอาวุธวิกสิตาราม.
- รี จูงาม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- เรื่องศักดิ์ บุญจระ. (2542). *ดอกบัวบานสู่เจ้าพระยา*. กรุงเทพฯ : บริษัทคอมแพคพริ้นท์ จำกัด.
- ลูกจัน สมบุญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- วอน สังข์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญ บางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย. 2548.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2543). “หลักสูตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย,” ใน *การวิจัยศิลปวัฒนธรรมกับการบูรณาการความรู้*. หน้า 501. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.
- ศิริเพ็ญ. (2538). “ศิลปวัฒนธรรม”, ใน *มติชน*. หน้า 143-146. กรุงเทพฯ.
- ศิริเพ็ญ ปานอู. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญ บางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย. 2548.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2540). “ประเพณีมอญ”, ใน *เอเชียปริทัศน์*. หน้า 73 - 81. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. (2544). “พิธีแต่งงานแบบชาวมอญที่เกาะเกร็ด”, ใน *สารคดี*. หน้า 62 - 64. กรุงเทพฯ.
- สะอิ่ง สมบุญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 9 มี.ค. 48.
- สะอาด แจ้งสว่าง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 5 มี.ค. 48.
- สาคร ศักดิ์บริบูรณ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 21 ต.ค. 48.
- สร้อยฟ้า เขาแก่ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน ผู้สัมภาษณ์. ที่โรงเรียนวัดบางกระดี่. เมื่อ 24 ก.ค. 2546. และ 7 ก.ค. 2548.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุตุภรัตน์ และประภาศรี ดำอาด. (2542). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และคณะ. (2538). *มอญบทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นมา และ ความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุด แสงวิเชียร. (2513). *มอญในอดีตและปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- สุนิสา สังข์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญ บางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย.2548.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2530). *มอญในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สังเวียร จุนสวัสดิ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- สังวาล สาแทรกทอง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 2 พ.ย. 48.
- สัมฤทธิ์ สมบุญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 27 ส.ค. 46.
- สงกรานต์ สอนสำแดง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 21 ต.ค. 48.
- สมยศ สมบุญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- สมนึก มอญตะ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 9 มี.ค. 48.
- สมบุญ มะคนมอญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 12 มี.ค. 48.
- สมยศ สมบุญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 11 มี.ค. 48.
- สมเกียรติ มะคนมอญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านมอญบางกระดี่. เมื่อ 25 มิ.ย. 2548.
- สัมฤทธิ์ สมบุญ. (2537). *สงกรานต์รามัญบางกระดี่*. กรุงเทพฯ : วัดบางกระดี่.
- โสภี อยู่ทรัพย์. (2533). *การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนข้างบ้านหม้อ : กรณีศึกษาบ้านลัดเกาะเกร็ดอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมบัติ พลายน้อย. (2515). *เล่าเรื่องพม่ารามัญ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- เสาวภา ไททวิวัฒน์. (2538). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

- หงสา พุรัดกุด. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 5 ก.ค. 48.
- หนั้น สอนสำแดง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน เป็นผู้สัมภาษณ์.
ที่บ้านมอญบางกระดี. เมื่อ 16 ก.ค. 48.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2513). *วัฒนธรรมเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ศูนย์กลางทหารราบ.
- _____. (2501). *เรื่องวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- อะระโท โอรระชิมา. (2536). *ชีวิตพิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมือง
ไทย : กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูสมุทรวราภรณ์ ป.ร.3 (วารี จนทปุดโต). (2543).
สมุทรปราการ : พระประแดงการพิมพ์.
- อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระครูปฐมธรรมโชติ (บุญไทย โชติปาโล). (2540).
กรุงเทพฯ : บริษัทเทคโนโลยีอินเตอร์แอตแควอร์ไทร์ซิ่ง จำกัด.
- อนุสรณ์มอญรำลึก. (2527). กรุงเทพฯ : มณีวิทยากรการพิมพ์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). *วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนว
มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรินทร์ ฟิ่งประชา. (2545). "ผีบ้านมอญอำนาจและพลังแห่งการต่อรอง" ใน *ศิลปวัฒนธรรม*.
หน้า 104 - 108. กรุงเทพฯ.

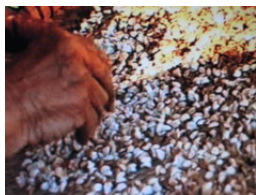
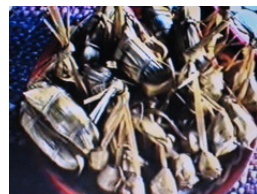
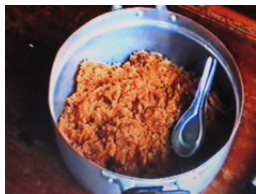
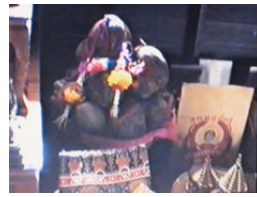
ภาคผนวก

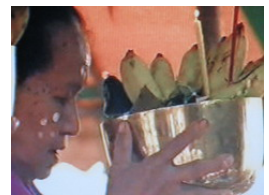
กระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผี
ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

พิธีกรรมการเซ่นผีของชาวมอญบางกระดี่

พิธีกรรมการรำผีของชาวมอญบางกระดี่

หมู่บ้านมอญ
ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

วัดบางกระดี่

หมู่บ้านมอญบางกระดี่

พิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมมอญ

คลองสนามชัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล	นางสาวพิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน
วัน เดือน ปีเกิด	23 มีนาคม พ.ศ.2522
สถานที่เกิด	อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2528 - 2533	ประถมศึกษา 1 - 6 จากโรงเรียนตาลเรียง (เขยประชาชนกุล) อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
พ.ศ.2534 - 2539	มัธยมศึกษา 1 - 6 จากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง
พ.ศ.2540 - 2534	ปริญญาตรีศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกศิลปะการแสดง - นาฏศิลป์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ.2549	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร